

Voimassaoloaika
1.9.2025 lukien toistaiseksi

Kumooa
-

Kohderyhmä
Maahanmuuttoviraston käsittelijät

Säädösperusta
Laki Maahanmuuttovirastosta 2 §
(621/2020)

MIGDno-2025-1509, Ohje maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista – 36 a-f -ohje

Maahanmuuttovirasto antaa ohjeen maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista ulkomaalaislain mukaisessa käsittelyssä ja päätöksenteossa. Ohjeessa käsitellään ulkomaalaislain 36 a-f §pykälää.

Soveltamisohje tukee ulkomaalaislain 36 a-f §:n soveltamisessa, mutta se ei ole yksittäistapauksessa ratkaisijaa sitova, sillä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jokaisen ulkomaalaisen asia käsitellään aina yksilöllisesti. Sovellettaessa ulkomaalaislain 36 a-d §:iä tulee aina suorittaa 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa ulkomaalaislain, tutkija- ja opiskelijalain, kausityölain, erityisosaajalain, hallintolain, perustuslain, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ohjetta ei tule soveltaa. Ohjeessa on avattu muutamia oikeustapauksia. Hallinto-oikeuden (HAO) päätökset antavat suuntaa ja apua kokonaisharkintaa vaativissa tilanteissa, mutta ne eivät ole sitovuudeltaan korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) antamien ennakkopäätösten kaltaisia.

Ohjeella pyritään edistämään viraston yhtenäisiä kriteerejä sekä riittävää asiantuntemusta maahantulosäännösten kiertämisen arvioimisessa. Ohjeen tavoitteena on tukea viivytyksetöntä päätöksentekoa, hakijoiden tasavertaista kohtelua sekä neuvontavelvoitteen ja palveluperiaatteen asianmukaista toteutumista viraston toiminnassa.

Liitteet	Asiakirjalla ei ole liitteitä
Jakelu	Viestintäyksikkö Asiakkuuspalveluiden yksikkö Viraston johto Lupa- ja kansalaisuusosasto Kansainvälisen suojelun osasto Valvontaosasto Vastaanottopalveluiden osasto
Tiedoksi	Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ELY-keskukset Helsingin hallinto-oikeus Hämeenlinnan hallinto-oikeus Itä-Suomen hallinto-oikeus Korkein hallinto-oikeus Keskusrikospoliisi Oikeuskanslerinvirasto Opetus- ja kulttuuriministeriö Pakolaisneuvonta Pohjois-Suomen hallinto-oikeus Poliisihallitus Rajavartiolaitos Sisäministeriö/maahanmuutto-osasto Sisäministeriö/poliisiosasto Sosiaali- ja terveysministeriö Suojelupoliisi Turun hallinto-oikeus Työ- ja elinkeinoministeriö Ulkoministeriö/KPA-20 Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto Vaasan hallinto-oikeus

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	5
Sammanfattning	6
Käsitteet ja lyhenteet	7
Symbolit	11
Versioluettelo	12
1 Maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista	13
2 Oleskeluluvan epäämisen yleiset perusteet – 36 a §	15
2.1 Maahantulon todellinen tarkoitus – 36 a § 1 kohta	16
2.1.1 Maahantulon todellinen tarkoitus työperusteisissa hakemuksissa	18
2.1.2 Maahantulon todellinen tarkoitus perhesideperusteisissa hakemuksissa	20
2.2 Väärät, virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot – 36 a § 2 kohta	23
2.3 Väärät tai väärennetyt asiakirjat – 36 a § 3 kohta	24
2.4 Muu viranomaisten harhautus – 36 a § 4 kohta	26
2.5 Määrätty maahantulokielto – 36 a § 5 kohta	26
2.6 Hyväksikäytön riski – 36 a § 6 kohta	28
2.6.1 Hyväksikäytön riski perhesideperusteisissa hakemuksissa	28
2.6.2 Hyväksikäytön riski työperusteisissa hakemuksissa	29
2.7 Vapaaehtoisen paluun avustus – 36 a § 7 kohta	31
2.8 Aiempi moitittava toiminta – 36 a § 8 kohta	31
3 Suomessa tapahtunut moitittava käyttäytyminen – 36 b §	32
3.1 Maassa oleskelu ilman oleskeluoikeutta – 36 b § 1 momentin 1 kohta	33
3.1.1 Oleskelu ilman oleskeluoikeutta työperäisissä hakemuksissa	36
3.1.2 Oleskelu ilman oleskeluoikeutta perhesideperusteisissa hakemuksissa	36
3.2 Luvaton työnteko tai elinkeinon harjoittaminen – 36 b § 1 momentin 2 kohta	37
3.3 Maahan jääminen täytäntöönpanokelpoisen maastapoistamispäätöksen jälkeen – 36 b § 1 momentin 3 kohta	39
3.4 Maastapoistamisen estäminen tai lykkääminen – 36 b § 1 momentin 4 kohta	41
3.5 Aiemmin osoitettu piittaamattomuus – 36 b § 1 momentin 5 kohta	42
3.6 Jatkoluvan hakeminen myöhässä – 36 b § 2 momentti	43
4 Perhesideperusteisen oleskeluluvan epääminen – 36 c §	43
4.1 Tarkoituksena ei ole viettää yhteistä perhe-elämää – 36 c § 1 momentin 1 kohta	46
4.2 Perhe-elämä päätynyt – 36 c § 1 momentin 2 kohta	51
4.3 Perheenkokoajan lupa väärin perustein – 36 c § 1 momentin 3 kohta	56

4.4	Alaikäinen maahantulon välineenä – 36 c § 1 momentin 4 kohta	58
5	Työperusteisen oleskeluluvan epääminen – 36 d §	58
5.1	Työnantajan laiminlyönnit ja maahantulosäännösten kiertäminen	58
5.2	Työnantajan kuuleminen.....	61
5.3	Työntekijän kuuleminen	62
5.4	Kokonaisharkinta työperusteisissa oleskeluvissa	62
6	Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §	63
7	Oleskeluluvan epääminen turvapaikkamenettely vuoksi – 36 f §	65

Tiivistelmä

Tässä ohjeessa (Ohje maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista – 36 a-f ohje) käsitellään ulkomaalaislain 36 a-d §:n mukaista maahantulosäännösten kiertämisen arviointia. Ohjeessa käsitellään lisäksi ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisen kohtuuttomuusharkinnan tekemistä ja ulkomaalaislain 36 f §:n mukaista kaistanvaihtokielttoa turvapaikkamenettelystä työ- ja opiskeluperusteisen maahanmuuton piiriin.

Maahanmuuttovirasto soveltaa ulkomaalaislain 36 a-b ja e §:ää kaikessa ulkomaalaislain piiriin kuuluvassa oleskelulupaharkinnassa. Ulkomaalaislain 36 c §:ää sovelletaan tilanteissa, joissa oleskelulupaa on haettu perhesiteen perusteella ja ulkomaalaislain 36 d §:ää taas tilanteissa, joissa oleskelulupaa on haettu työnteon perusteella. Ulkomaalaislain 36 f §:ää Maahanmuuttovirasto soveltaa työnteon, elinkeinon harjoittamisen tai opiskelun perusteella haettuihin oleskelulupiin. On hyvä huomioida, että opiskelijan oleskelulupaa haettaessa sovelletaan pääsääntöisesti niin sanottua opiskelija- ja tutkijalakia (laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella), eikä ulkomaalaislakia. Ulkomaalaislain 36 f §:ää sovelletaan kuitenkin tilanteissa, joissa kansainvälistä suojelua hakenut asiakas on hakenut Suomesta opiskelijan oleskelulupaa ennen poistumistaan maasta.

Ohjeen alussa tiivistetään sääntelyn tavoitteet ja käydään läpi muutamia huomioita laista. Ohje etenee pykäläkohtaisesti lain mukaisessa järjestyksessä. Ohjeessa käsitellään aluksi oleskeluluvan myöntämisen yleisiä edellytyksiä (ulkomaalaislain 36 a §), jonka jälkeen käsitellään oleskeluluvan epäämistä Suomessa tapahtuneen moitittavan käyttäytymisen vuoksi (ulkomaalaislain 36 b §). Tämän jälkeen käsitellään perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen epäämistä (ulkomaalaislain 36 c §), jonka jälkeen ohjeessa käydään läpi työperusteisen oleskelulupahakemuksen epäämistä (ulkomaalaislain 36 d §). Ulkomaalaislain 36 a-d § ovat varsinaiset maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnissa käytetyt pykälät.

Tämän jälkeen ohjeessa käsitellään ulkomaalaislain 36 e § mukaista oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuutta. Ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta on tehtävä aina, kun harkitaan luvan epäämistä 36 a-d §:n mukaisilla perusteilla. Lopuksi ohjeessa käsitellään oleskeluluvan epäämistä turvapaikkamenettelyn vuoksi, eli niin kutsuttua kaistanvaihtokielttoa (ulkomaalaislain 36 f §).

Sammanfattning

Denna anvisning (Anvisning om bedömning av kringgående av bestämmelserna om inresa i landet – 36 a–f-anvisning) beskriver hur kringgående av bestämmelserna om inresa i landet bedöms enligt 36 a–d § i utlänningslagen. I anvisningen behandlas också oskälighetsprövning enligt 36 e § i utlänningslagen och förbudet mot spårbyte från asylförfarandet till arbets- och studierelaterad invandring enligt 36 f § i utlänningslagen.

Migrationsverket tillämpar 36 a–b och e § i utlänningslagen vid all prövning av uppehållstillstånd som omfattas av utlänningslagens tillämpningsområde. 36 c § i utlänningslagen tillämpas i situationer där uppehållstillstånd söks på grund av familjeband och 36 d § i utlänningslagen i situationer där uppehållstillstånd söks på grund av arbete. Migrationsverket tillämpar 36 f § i utlänningslagen på uppehållstillstånd som söks på grund av arbete, näringsutövning eller studier. Det är bra att ta i beaktande att när uppehållstillstånd söks på grund av studier tillämpas i huvudsak den så kallade forskar- och studerandelagen (lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete), inte utlänningslagen. 36 f § i utlänningslagen tillämpas dock i situationer där en person som har sökt internationellt skydd ansöker om uppehållstillstånd för studier i Finland innan han eller hon lämnar landet.

I början av anvisningen sammanfattas målen med regleringen och tas upp några observationer om lagen. Anvisningen framskrider från paragraf till paragraf i den ordning som de förekommer i lagen. Anvisningen presenterar först allmänna villkor för beviljande av uppehållstillstånd (36 a § i utlänningslagen), varefter behandlas klandervärd beteende i Finland som grund för att vägra uppehållstillstånd (36 b § i utlänningslagen). Därefter behandlas vägran av uppehållstillstånd på grund av familjeband (36 c § i utlänningslagen), och efter det vägran av uppehållstillstånd på grund av arbete (36 d § i utlänningslagen). 36 a–d § i utlänningslagen är de faktiska paragrafer som tillämpas vid bedömningen av kringgående av bestämmelserna om inresa i landet.

Efter detta behandlar anvisningen oskälighet vägran av uppehållstillstånd enligt 36 e § i utlänningslagen. Oskäligheten ska alltid prövas enligt 36 e § i utlänningslagen när det övervägs om uppehållstillstånd ska vägras på sådana grunder som avses i 36 a–d §. I slutet av anvisningen behandlas asylförfarande som grund för att vägra uppehållstillstånd, dvs. det så kallade förbudet mot spårbyte (36 f § i utlänningslagen).

Käsitteet ja lyhenteet

Käsitteet

Elinkeinon harjoittaminen	Elinkeinon harjoittaminen on tulonhankkimistarkoituksessa toimimista muutoin kuin työsuhteessa tai muussa palvelussuhteessa.
Huoltaja	Huoltajalla tarkoitetaan lapsen vanhempia tai muita henkilöitä, joille lapsen huolto on uskottu. Muodollisella huoltajuudella tarkoitetaan joko suoraan lain nojalla määräytyvää tai viranomaisen päätökseen taikka huollosta tehtyyn sopimukseen perustuvaa huoltosuhdetta. Tosiasiallisella huoltosuhteella puolestaan tarkoitetaan lapsen ja hänen tosiasiallisen huoltajansa välisen yhteyden luonnetta ja läheisyyttä, joka käytännössä ilmenee arkielämässä päivittäisenä huolenpitoa lapsesta.
Kaistanvaihdon kieltö	Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa kansainvälistä suojelua hakenut hakee oleskelulupaa työnteon, elinkeinon harjoittamisen tai opiskelun perusteella kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen ollessa vireillä tai kielteisen päätöksen jälkeen poistumatta kotimaahansa. Kaistanvaihdon kieltö ei koske tilanteita, joissa hakijalle on myönnetty oleskelulupa.
Kansainvälinen suojelu	Pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema.
Kohtuuttomuusharkinta	Kohtuuttomuusharkinnalla tarkoitetaan ulkomaalaislain 36 e §:n mukaista harkintaa oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuudesta. Oleskelulupa myönnetään, jos oleskeluluvan epääminen olisi kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta eikä myöntämättä jättäminen ole tarpeen yleisen lainkuuliaisuuden, maahanmuuton hallinnan tai sisäisen turvallisuuden vuoksi.
Kokonaisharkinta	Kokonaisharkinnalla tarkoitetaan sitä, että asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja hakijan yksilölliset olosuhteet kokonaisuudessaan. Kokonaisharkinnassa on punnittava sekä luvan epäämistä että myöntämistä puoltavia seikkoja.
Kolmannen maan kansalainen	Muun maan kansalainen kuin unionin kansalainen ja häneen rinnastettava.

Laiton oleskelu	Sellaisen kolmannen maan kansalaisen maassa oleskelu, joka ei täytä tai ei enää täytä Schengenin rajasäännöstössä säädettyjä maahantulon edellytyksiä tai ulkomaalaislaissa säädettyjä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä.
Laiton työnteke	Tilanne, jossa kolmannen maan kansalainen työskentelee Suomessa ilman laillista oikeutta työntekoon, eli ilman tarvittavaa oleskelulupaa tai työnteke-oikeutta. Joissakin tehtävissä saa työskennellä ilman oleskelulupaa ja nämä ovat lueteltu ulkomaalaislain 81 b §:ssä.
Lyhytaikaisen maahantulon väline	Tällä tarkoitetaan oikeutta lyhytaikaiseen oleskeluun, kuten Schengen-viisumia tai viisumivapautta.
Maahantulokielto	Määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva kielto saapua yhteen tai useaan Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Schengen-valtioon.
Maastapoistaminen	Maastapoistamisella tarkoitetaan ulkomaalaisen poistamista Suomesta käännyttämisen tai karkottamisen seurauksena.
Maastapoistamispäätös	Päätös, jolla päätetään ulkomaalaisen käännyttämisestä tai karkottamisesta.
Moitittava toiminta	Moitittavalla toiminnalla tarkoitetaan maahantulosäännösten kiertämistä.
Pakolaisasema	Asema, joka on myönnetty pakolaisiksi tunnustetulle ulkomaalaiselle.
Perheenjäsen	Perheenjäsenellä tarkoitetaan Suomessa asuvan henkilön aviopuolisoa sekä alle 18-vuotiasta naimatonta lasta, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Perheenjäsen voi olla myös kasvattilapsi tietyin edellytyksin.
Perheenkokoaja	Perheenkokoajalla tarkoitetaan Suomessa oleskelevaa henkilöä, jonka Suomessa oleskelun perusteella ulkomailla olevalle perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella.
Perhesideperusteinen hakemus	Perhesideperusteisella hakemuksella tarkoitetaan ensimmäistä tai jatko-oleskelulupaa koskevaa hakemusta, jonka perusteena on perheside Suomessa.
Tilapäinen suojelu	Tilapäistä suojelua voidaan antaa kansainvälisen suojelun tarpeessa olevalle ulkomaalaiselle, jonka turvallinen paluu

kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa ei ole mahdollinen sen vuoksi, että maasta tai sen lähialueilta

on tapahtunut ihmisten joukkopako aseellisen selkkauksen tai muun väkivaltatilanteen taikka ympäristökatastrofin vuoksi. Tilapäisen suojelun antaminen edellyttää, että suojelun tarve voidaan arvioida lyhytaikaiseksi. Tilapäistä suojelua on myönnetty Ukrainan sotaa pakaneville henkilöille.

Turvapaikkahakemus

Kansainvälisen suojelun hakeminen.

Turvapaikkamenettely

Menettely, jossa kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tutkitaan.

Työperusteinen hakemus

Työperusteisella hakemuksella tarkoitetaan ensimmäistä tai jatko-oleskelulupaa koskevaa hakemusta, jonka perusteena on työnteko Suomessa.

Lyhenteet

D-viisumi

Pitkäaikainen viisumi

EIT

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Erityisosaajalaki

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten (224/2024)

EUT

Euroopan unionin tuomioistuin

HaO

Hallinto-oikeus

HaVM

Hallintovaliokunnan mietintö

HE

Hallituksen esitys

Kausityölaki

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten (907/2017)

KHO

Korkein hallinto-oikeus

Määritelmäasetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1347, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle ja myönnetyn suojelun sisällölle,

Tutkija- ja opiskelijalaki

neuvoston direktiivin 2003/109/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU kumoamisesta

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018)

Symbolit

Ohje sisältää alla esiteltyjä symboleja, jotka korostavat erityistä huomiota vaativia ja ohjetta täydentäviä asioita.

Huomioitavaa – Tärkeä tai erityistä huomiota vaativa asia

Soveltamislinjaus – Migrin tekemä erityistä huomiota vaativa soveltamislinjaus

Oikeustapaus tai muu päätös – Tuomioistuinten ja Migrin tekemät päätökset

Lisätieto – Läpikäytävää aihealuetta täydentävä tieto

Tarkistuslista – Tekstin aikaisempia sisältöjä yhteen kokoava lista

Kolme pistettä kertoo erityistä huomiota vaativan asian, päätöksen, soveltamislinjauksen, lisätiedon tai tarkistuslistan päättymisestä. Pisteet on merkitty samalla värillä, kuin sitä ennen käytetty symboli.

Versioluettelo

<u>Versio- numero</u>	<u>Päivämäärä</u>	<u>Sivut/kohdat</u>	<u>Kuvaus tehdyistä muutoksista</u>	<u>Muokkaaja</u>
2	15.6.2026	Lyhenneluettelo: lisätty määritelmäasetus s. 15: Maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista; lisätty kappale säädösten soveltuvuudesta kv. suojelua saavien kohdalla; s. 25: Määrätty maahantulokielto 36 a § 5 kohta, lisätty ennakkollinen maahantulokielto; s. 31-33: Maassa oleskelu ilman oleskeluoikeutta 36 b § 1 mom. 1 kohta; päivitetty säädösviittaukset; s. 36: Oleskelu ilman oleskeluoikeutta perhesideperusteisissa hakemuksissa, päivitetty säädösviittaukset; s. 61: Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus: lisätty 36 e § 2 mom. perusteluineen.	Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 500/2026; lakimuutokseen liittyvät sisältöpäivitykset	Minna Leonoff

1 Maahantulosäännösten kiertämisen arvioinnista

Sääntelyn tavoitteet

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp s. 27-28) mukaan lain tavoitteena on korostaa maahanmuuton hallintaa ja parantaa sitä kautta yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta. Pyrkimyksenä on estää entistä määrätietoisemmin oleskeluluvan saaminen esimerkiksi viranomaista harhauttamalla tai vääriä tietoja antamalla. Sääntely perustuu osittain aikaisempaan maahantulosäännösten kiertämistä koskevaan oikeuskäytäntöön, mutta sitä on uudistettu, laajennettu ja täsmennetty, jotta voidaan estää kaikenlaista maahantulosäännösten kiertämistä entistä tehokkaammin. Lain esityöt korostavatkin lain soveltamisen tiukentamista Maahanmuuttovirastossa. Tarkoituksena on puuttua entistä määrätietoisemmin erilaiseen moitittavaan menettelyyn, vilpilliseen toimintaan ja väärinkäytöstilanteisiin oleskelulupia myönnettäessä.

Asiaa käsiteltäessä tulee kuitenkin aina pitää mielessä hyvä hallinto ja hallintolain 31 §:n 1 momentin mukainen viranomaisen selvittämisvelvollisuus. Viranomaisen tulee hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan varata asianosaiselle ennen asian ratkaisemista tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Myös ulkomaalaislain 7 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä ja osoitettava asianosaiselle, mitä selvitystä asiassa tulee esittää. Näin ollen hakijoita tulee pääsääntöisesti kuulla tilanteissa, joissa luvan epäämistä harkitaan ulkomaalaislain 36 a-d §:n perusteella. Joissakin tapauksissa kuuleminen voidaan katsoa tehdyksi esimerkiksi hakemuslomakkeella tai hakemuksen pakollisten liitteiden kautta. Kuulemisen tarve tulee aina arvioida tapauskohtaisesti. Arvioitaessa maahantulosäännösten kiertämistä hakijaa tulee lähtökohtaisesti kuulla erillisellä selvityspyynnöllä, jossa on yksilöity ne seikat, joista häneltä halutaan selvitystä, jotta hakija voi toimittaa päätöksenteon kannalta relevanttia selvitystä. Kun hakemus jätetään tutkimatta ulkomaalaislain 36 f §:n perusteella, ei hakijaa ole tarpeen kuulla erikseen.

Maahantulosäännösten kiertämistä arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös ulkomaalaislain 5 §, jonka mukaan lakia sovellettaessa ulkomaalaisen oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Epäselvissä laintulkintaa koskevissa tilanteissa viranomaisen yleisenä velvollisuutena on soveltaa perus- ja ihmisoikeusmyönnteistä tulkintaa ja harkintaa toiminnassaan, jolloin asia ratkaistaan hakijan eduksi.

Käytännön soveltamisessa voi tulla vastaan tilanteita, joissa ulkomaalainen on oleskellut Suomessa jo pidempään ja hän on myös saanut aiempia kielteisiä päätöksiä ennen tässä soveltamisohjeessa käsitellyn lain voimaantuloa jollakin muulla perusteella, kuin ulkomaalaislain 36 a-b §:ssä luetelluilla epäämisperusteilla. Jos ulkomaalainen hakee oleskelulupaa Suomesta kielteisten päätösten jälkeen, tulee mahdollisesti harkittavaksi se, voidaanko lupa evätä sellaisten tosiseikkojen nojalla, jotka ovat olleet tiedossa jo aiempaa kielteistä päätöstä tehdessä, mutta joita ei ole tällöin käytetty

kielteisen päätöksen perusteena. Lähtökohtaisesti tosiseikka, joka on ollut tiedossa jo aiemmin, eikä ole tällöin ollut päätöksen epäämisperusteena, ei voisi olla sitä enää myöhemmässäkään vaiheessa ottaen huomioon hallintolain 6 §:n hallinnon oikeusperiaatteet. Jotta vanhaan tosiseikkaan voisi vedota, tulisi sen täydentyä uusilla tosiseikoilla tai asiassa tulisi tapahtua jonkinlainen olosuhdemuutos siten, että vanhan tosiseikan painoarvo kokonaisuudessaan muuttuisi aiempaan päätösharkintaan nähden.

Ulkomaalaislain 36 a-d §:n kohdalla kyse on uusista lainkohdista, jotka muuttivat aikaisempaa ulkomaalaislain 36 §:ää. Lakimuutosta voisi siten pitää oikeudellisesti asianmukaisena perusteena sille, että aiemmin tiedossa olleeseen tosiseikkaan suhtauduttaisiin nyt eri tavalla, kun vanhan lain voimassa ollessa. Vaikka nykyisten 36 a-d §:n taustalla on osittain aikaisempi 36 § ja siitä kertynyt oikeuskäytäntö, kyse on uudesta lainkohdasta. Lainkohdan tavoitteista voi hakea tukea sille, että myös vanhoja tosiseikkoja arvioidaan uuden lain valossa toisin. Kuten edellä on todettu, lain perusteisiin on kirjattu tavoite entistä tehokkaammasta maahantulosäännösten kiertämisen estämisestä, jonka takia sääntelyä on uudistettu ja täsmennetty. Tavoitteista ilmenee selkeä tarkoitus terävöittää suhtautumista erilaisiin tosiseikkoihin, minkä voi nähdä myös perusteena vanhojen tosiseikkojen erilaiselle arvioinnille nykyisen lain mukaisessa päätösharkinnassa. Siirtymäsäännöksen puuttuessa päätösharkinnassa sovelletaan parhaillaan voimassa olevia säännöksiä, mikä voi luonnollisesti johtaa tiukempaan suhtautumiseen myös aiemmin ilmi tulleiden tosiseikkojen osalta. Ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisessa kohtuuttomuusharkinnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että hakijan toimintaa ei ole huomioitu aiemmissa päätöksissä ja toiminta on tapahtunut vanhan ulkomaalaislain voimassaolon aikana.

Sääntelyn täsmentäminen ja laajentaminen ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että säännökset voivat olla osittain päällekkäisiä käytännön soveltamistilanteissa. Yksittäistapauksissa voi näin ollen tulla punnittavaksi se, mikä pykälästä soveltuu parhaiten juuri kyseiseen tilanteeseen. Punnintaa tehdessä on hyvä huomioida, että ulkomaalaislain 36 a-f §:ssä on sekä yleisemmin muotoiltuja kohtia että tarkemmin muotoiltuja erityissäännöksiä. Yleisemmin muotoillut kohdat koskevat kaikkia tilanteita, kun taas erityissäännökset soveltuvat tietyissä rajatuissa tilanteissa. Esimerkiksi ulkomaalaislain 36 c § koskee ainoastaan perhesiteen perusteella myönnettäviä oleskelulupia ja 36 d § taas työntöön perusteella myönnettäviä oleskelulupia. Tällaisissa tapauksissa erityissäännöstä voi lähtökohtaisesti pitää soveltuvampana epäämisperusteena, mutta asiassa on aina tehtävä tapauskohtainen harkinta. Joskus kyseessä voi myös olla tilanne, jossa hakijan toiminta voi olla useamman eri pykälän näkökulmasta moitittavaa (esim. laitton työnteko ja oleskelu), jolloin on useimmiten perusteltua soveltaa kaikkia soveltuvia lainkohtia.

[Oleskeluluvan peruuttamisesta](#)

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp s. 28, 72) mukaan ulkomaalaislain 36 a-d §:n mukaiset oleskeluluvan epäämisen perusteet voivat olla myös peruste peruuttaa määräaikainen oleskelulupa. Oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos myöhemmin käy ilmi, että jokin oleskeluluvan myöntämisen edellytys ei ole ollut olemassa luvan myöntämisen hetkellä tai mikäli edellytyksiä, joiden perusteella määräaikainen lupa on myönnetty, ei enää ole olemassa. Oleskeluluvan peruuttaminen tapahtuu ulkomaalaislain 58 §:n nojalla, mutta arvioitaessa, onko luvan myöntämisen edellytyksiä ollut olemassa tai onko niitä enää olemassa, tulee sitä kautta arvioida myös ulkomaalaislain 36 a-

d §:n mukaiset luvan myöntämisen edellytykset. Oleskelulupa voidaan esimerkiksi peruuttaa, jos myöhemmin käy ilmi, ettei työnantaja ole noudattanut velvoitteitaan työnantajana tai että asiakkaan maahantulon todellinen tarkoitus ei olekaan ollut se, jonka perusteella hänellä on myönnetty oleskelulupa.

Suhde kausityölakiin

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijänä työskentelystä (kausityölaki) on erityislaki suhteessa ulkomaalaislakiin. Se tarkoittaa, että kausityölaki sisältää täsmentäviä, täydentäviä sekä poikkeavia säännöksiä. Ulkomaalaislaki sen sijaan täydentää kausityölain soveltamista yleislain kunnioittamisen periaatteen mukaisesti. Näiden kahden lain suhde merkitsee käytännön ratkaisutyön kannalta sitä, että kausityölupiin sovelletaan ulkomaalaislaista ilmeneviä oleskeluluvan yleisiä edellytyksiä. Käytännössä siis kausityöluvan myöntämistä harkittaessa on otettava huomioon myös 36 a-f §:t. Mikäli oleskeluluvan epäämisen perusteet täyttyvät jonkin 36 a-f §:n perusteella, ei kausityölupaa voitaisi myöntää.

Kansainvälistä suojelua saaneet

Kansainvälisen suojeluaseman saaneiden hakijoiden kohdalla on huomioitava, että 36 a-f §:t eivät käytännössä voi määräaikaista lupaa myönnettäessä tulla sovellettavaksi, koska hakijaa ei voi poistaa maasta niin kauan kuin hänellä on voimassa oleva suojeluasema ja suojeluasema oikeuttaa aina oleskelulupaan. Osa 36 a-f §:ssä mainituista maahantulosäännösten kiertämistilanteista ovat kuitenkin samoja tilanteita, jotka voivat johtaa kansainvälisen suojeluaseman poistamiseen määritelmäasetuksen 14 ja 19 artiklojen perusteella.

2 Oleskeluluvan epäämisen yleiset perusteet – 36 a §

Ulkomaalaislain 36 a §:ssä säädetään yleisistä perusteista jättää oleskelulupa myöntämättä. Säännös koskee kaikkia oleskeluluvan myöntämisen tilanteita riippumatta siitä, onko kyseessä ensimmäinen oleskelulupa, jatkolupa tai pysyvä oleskelulupa, tai onko oleskelulupaa haettu ulkomailta tai Suomessa oleskellessa.

Ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä ulkomailla olevalle henkilölle säädetään ulkomaalaislain 45 ja 47 §:ssä ja ensimmäisen luvan myöntämisestä ilman oleskelulupaa Suomeen saapuneelle henkilölle säädetään ulkomaalaislain 49 ja 49 a §:ssä. Jatkoluvan myöntämisestä säädetään ulkomaalaislain 54 §:ssä ja pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä 56 §:ssä. Oleskeluluvan peruuttamisesta säädetään ulkomaalaislain 58 §:ssä.

Säännös koskee myös lupien peruuttamista, sillä luvan epäämisen yleiset perusteet voivat lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan olla myös oleskeluluvan peruuttamisen perusteena. Ulkomaalaislain 36 a §:ssä esitetyt luvan epäämisen perusteet ovat myös osittain päällekkäisiä ulkomaalaislain

peruuttamista koskevan 58 §:n kanssa. Oleskelulupa voidaan esimerkiksi peruuttaa ulkomaalaislain 58 §:n 3 momentin nojalla, jos ulkomaalainen on antanut oleskelulupaa haettaessa tietoisesti henkilöllisyyttä koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka on salannut sellainen seikka, joka olisi saattanut estää oleskeluluvan myöntämisen ja lupa taas voidaan evätä ulkomaalaislain 36 a §:n 2 kohdan nojalla, jos ulkomaalainen on antanut olennaisesti vääriä, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai maahantulon tai maassa oleskelun todellisesta tarkoituksesta taikka jättänyt kertomatta tai salannut asian ratkaisemisen kannalta olennaisia tietoja. Sisällöltään lainkohdat ovat siten päällekkäisiä, mutta 36 a §:n 2 kohdassa on tuotu seikkaperäisemmin esille se, millaisia väärit tai salatut tiedot ovat.

2.1 Maahantulon todellinen tarkoitus – 36 a § 1 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa perusteilla, jotka eivät vastaa maahantulon todellista tarkoitusta.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 a §:n 1 kohta ilmentää yleistä periaatetta, että oleskelulupaa ei myönnetä, jos esitetyt perusteet eivät vastaa maahantulon ja oleskelun todellista tarkoitusta. Ulkomaalaislain 36 a §:ssä on pyritty luettelemaan kaikki mahdolliset yleiset luvan epäämisen perusteet. Pykälän 1 kohdan yleisluontoinen säännös antaa kuitenkin mahdollisuuden ennalta arvaamattomien soveltamistilanteiden varalta ja 1 kohtaa voidaan soveltaa tapauksissa, jotka eivät kuulu muutoin pykälässä mainittujen tapausten piiriin, mutta ilmentävät olosuhteita, joissa perusteet eivät vastaa maahantulon ja oleskelun todellista tarkoitusta.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 a §:n 1 kohtaa voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa hakija on tullut maahan lyhytaikaiseen oleskeluun tarkoitetulla Schengen-viisumilla tai muulla lyhytaikaisen maahantulon välineellä, vaikka suunnitelmansa olisi jäädä maahan oleskelemaan viisumin umpeuduttua. Oleskeluluvan epäämisen peruste voisi siten olla esimerkiksi se, että viisumia on haettu matkailua tai perheen tai ystävien luona vierailua varten, vaikka todellinen tarkoitus on ollut jäädä Suomeen oleskelemaan viisumin umpeuduttua.

Pykälästä ja sen yksityiskohtaisista perusteluista on tulkittavissa, että jos ulkomaalainen käyttää maahantuloonsa mitä tahansa lyhytaikaiseen oleskeluun tarkoitettavaa välinettä eli esimerkiksi Schengen-viisumia tai viisumivapautta, tulee oleskelulupaharkinnassa arvioida, vastaako hakijan maahantulon todellinen tarkoitus lyhytkestoisen vierailun tarkoitusta. Arvioitavaksi siis tulee se, onko hakijan maahantulon todellisena tarkoituksena ollut lyhytkestoinen oleskelu Suomessa vai onko hän käyttänyt maahantulon ja lyhytaikaisen oleskelun välinettä tarkoituksenaan hakea oleskelulupaa Suomessa pitkäaikaiseen oleskeluun, mikä osoittaa myös viranomaisen harhaanjohtamista. Lainkohdalla pyritään puuttamaan näihin tilanteisiin ja estämään väärinkäytökset.

Se, onko oleskelulupaa haettu perusteilla, jotka eivät vastaa tosiasiallista maahantulon tarkoitusta, voi tulla luvan epäämisharkinnan lisäksi arvioitavaksi luvan peruuttamisharkinnassa. Peruuttamisharkinta tehdään kuitenkin ulkomaalaislain 58 §:ää soveltamalla.

Ensimmäisen oleskeluluvan hakeminen Suomessa

Ulkomaalaislain 60 §:n 1 momentin mukaan ensimmäistä oleskelulupaa on haettava ennen Suomeen saapumista siinä maassa, jossa hakija laillisesti oleskelee. Ulkomaalaislain 49 §:n mukaan ilman oleskelulupaa maahan saapuneelle ulkomaalaiselle myönnetään tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa Suomessa, jos edellytykset tällaisen oleskeluluvan myöntämiseksi ulkomailla ovat olemassa ja ulkomaalainen on jo ennen Suomeen saapumistaan asunut vähintään kaksi vuotta yhdessä Suomessa asuvan aviopuolisonsa kanssa tai elänyt jatkuvasti vähintään kaksi vuotta yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa Suomessa asuvan henkilön kanssa tai jos työntekijän tai yrittäjän oleskeluluvan myöntämättä jättäminen Suomesta haettuna olisi ulkomaalaisen tai työnantajan kannalta perusteetonta.

Ulkomaalaislain 49 a §:n mukaan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan toisessa unionin jäsenvaltiossa saaneelle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään määräaikainen oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna taloudellisen toiminnan harjoittamista varten ansiotyössä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, opintojen suorittamiseen tai ammattikoulutukseen osallistumista varten taikka muusta syystä.

Ulkomaalaislain 50 §:n 1 momentin mukaan Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Jos ulkomaalaislain 49 §:n ja 49 a §:n luvan myöntämisen edellytykset täyttyvät tai jos kyse on ulkomaalaislain 50 §:n mukaisesti Suomen kansalaisen puolisoista, eikä luvan epäämiselle ole muita esteitä kuin se, että hakija on käyttänyt maahantuloonsa lyhytkestoiseen oleskeluun tarkoitettua välinettä, lupa voidaan myöntää.

Ulkomaalaislain 49 a §:n mukaisesti lupa voitaisiin Suomessa haettuna myöntää pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan (P-EU -luvan) toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa saaneelle kolmannen maan kansalaiselle ja heidän perheenjäsenilleen.

Lisäksi ulkomaalaislain 49 §:n mukaan oleskelulupa voidaan Suomesta haettuna myöntää, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Kohtuuttomuusharkinta tulee suhteuttaa myös ulkomaalaislain 36 e §:n mukaiseen kohtuuttomuusharkintaan.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

Sovellettaessa ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohtaa, arvioidaan, onko hakija saapunut Suomeen ilman oleskeluun oikeuttavaa lupaa, esimerkiksi jollakin lyhyeen maahantuloon tarkoitetulla välineellä, kuten viisumilla, aikomuksenaan jäädä oleskelemaan Suomeen pidempiaikaisesti. Kun ulkomaalainen hakee oleskelulupaa saavuttuaan Suomeen, eikä perusteena ole ulkomaalaislain 49 §:n, 49 a §:n tai 50 §:n mukaiset perusteet, Suomeen saapumisen olosuhteita on syytä arvioida tarkemmin. Pelkästään se seikka, että hakija on saapunut Suomeen ilman oleskeluun oikeuttavaa lupaa ja on

hakenut maassa oleskelulupaa, antaa perustellun aiheen epäillä, että ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa perusteilla, jotka eivät vastaa maahantulon todellista tarkoitusta.

Kun arvioidaan Suomeen saapumista ilman oleskeluun oikeuttavaa oleskelulupaa ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohtaa voidaan soveltaa esimerkiksi tapauksiin, joissa hakija on saapunut Suomeen Suomen tai jonkin toisen valtion myöntämällä Schengen-viisumilla tai toisen Schengen-valtion D-viisumilla ja jos olosuhteet ja maahan saapumista koskevat seikat antavat perustellun aiheen epäillä, että suunnitelmassa on ollut jäädä oleskelemaan Suomeen. Hakijan tulisi selvittää uskottavasti, kuinka hänen suunnitelmansa jäädä Suomeen on syntynyt vasta Suomeen saapumisen jälkeen. Harkinnassa olennaista on nimenomaan hakijan maahantulon todellinen tarkoitus sekä sen vertaaminen hänen maahantuloonsa käyttämään välineeseen.

Mikäli oleskeluluvan hakija on saapunut Suomeen viisumilla ja arvioitavaksi tulee se, vastaako maahantulon todellinen tarkoitus lyhytkestoisen vierailun tarkoitusta, tulee huomioida se, mitä hakija on viisumihakemuksessaan ilmoittanut maahantulon tarkoitukseksi. Jos hakija on viisumihakemuksessa kertonut avoimesti, että hakee viisumia, jotta voisi tulla Suomeen hakemaan oleskelulupaa, ei voida katsoa, että hän olisi tällöin hakenut oleskelulupaa perusteilla, jotka eivät vastaa maahantulon todellista tarkoitusta.

2.1.1 Maahantulon todellinen tarkoitus työperusteisissa hakemuksissa

Työperusteisissa hakemuksissa lainkohdan soveltamisessa on joitakin erityispiirteitä. Työperusteisissa hakemuksissa suhtaudutaan oleskelulupahakemuksen jättämiseen Suomessa lähtökohtaisesti tiukasti ja asiassa on aina arvioitava tapauskohtaisesti, onko lyhytaikaiseen oleskeluun oikeuttanutta viisumia tai viisumivapautta käytetty vastoin maahantulon todellista tarkoitusta. Sellaisia oleskelulupia, joiden osalta ei nimenomaisesti säädetä mahdollisuudesta myöntää lupa Suomessa tai ulkomailla haettuna, pitäisi hakea pääsääntöisesti ulkomailla.

Työperusteisen oleskeluluvan hakeminen Suomessa

Työperusteisissa luvissa ulkomaalaislain 49 §:n mukaiset luvan myöntämisen edellytykset voivat täytyä tapauksissa, joissa työntekijän tai yrittäjän oleskeluluvan myöntämättä jättäminen Suomesta haettuna olisi hakijan tai työnantajan kannalta perusteetonta. Luvan epääminen voisi olla perusteetonta erityisissä tapauksissa, joissa työsopimus on solmittu ennen hakijan Suomeen saapumista ja työ edellyttäisi Suomessa tehtävää näyttöä tai soveltuvuusarviota. Luvan epäämisen voisi katsoa olevan perusteetonta hakijan tai työnantajan kannalta myös sellaisissa tilanteissa, jossa hakija ei työnsä luonteen tai tehtäviensä takia voi jättää hakemusta ulkomailla Suomen edustustoon. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi merimiehillä, jotka työnsä liikkuvan luonteen vuoksi eivät välttämättä pääse jättämään hakemusta heidän ensisijaisessa asiointipaikassaan (Suomen ulkomaan edustusto).

Maassa oleskelun peruste muuttuu

Tilanteissa, joissa ulkomaalainen on tullut laillisesti Suomeen työskentelemään tai harjoittamaan elinkeinoa ulkomaalaislain 81 b §:n mukaisesti työhön, jota saa tehdä ilman oleskelulupaa, tulisi oleskelulupaa pääsääntöisesti hakea ulkomailla. Asiassa on kuitenkin aina suoritettava tapauskohtainen harkinta ja ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta. Jos hakemuksen käsittelyssä käy ilmi, että 81 b §:n mukaisesti Suomessa työskennelleen

ulkomaalaisen työtilanne on muuttunut merkittävästi esimerkiksi siten, että työ jatkuukin yllättäen alkuperäistä suunniteltua pidempään, ei luvan epäminen ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohdan nojalla ole perusteltua. Harkinnassa tulee antaa painoarvoa sille, onko maahantulon todellinen tarkoitus ollut alun perin jäädä maahan oleskelemaan vai onko ulkomaalaisen alkuperäisenä tarkoituksena ollut poistua maasta viisumin tai viisumivapauden päättyessä, mutta siihen on aidosti tullut oleskelun aikana muutos. Silloin mahdollisuus työn jatkamiseen oleskeluluvalla voisi olla perusteltua 49 §:n valossa, eikä se myöskään olisi vastoin 36 a §:ää.

Jos ulkomaalainen on saapunut Suomeen työskentelemään kausityötodistuksella tai kausityöviisumilla ja hakee työn jatkuessa ensimmäistä oleskelulupaa työnteon perusteella, luvan voi myöntää. Kyseessä ei ole maahantulosäännösten kiertäminen, vaan hakijan maahantulon ja maassa oleskelun tarkoitus on ennallaan. Käsittelyssä rinnastetaan kausityöviisumilla tai -todistuksella eli kausityöluvalla maahan tulleet, ensimmäistä työntekijän oleskelulupaa hakevat työperusteisella oleskeluluvalla maahan tulleisiin ja jatkolupaa hakeviin, kuten kausityölakia sovellettaessa on jo tehty. Tällöin ensimmäinen työntekijän oleskelulupa voidaan myöntää Suomesta käsin haettuna, jos luvan myöntämisen edellytykset muuten täyttyvät.

Yrittäjän tai työntekijän oleskelulupa väärin perustein

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 a §:n 1 kohta soveltuisi myös tilanteessa, jossa ulkomaalainen on hakenut yrittäjän oleskelulupaa, vaikka todellisena tarkoituksena ei ole yritystoiminta vaan työnteko, eikä yrittäjän oleskeluluvan saanut ulkomaalainen tosiasiallisesti harjoita yritystoimintaa. Asiassa tulee arvioida, onko hakijan todellisena tarkoituksena ollut pikemmin toimia työntekijänä kuin yrittäjänä.

Yrittäjien kohdalla oleskelulupa voidaan evätä, jos hakija on hankkinut ansiotulonsa pääosin työntekijän ansiotuloilla tai elinkeinonharjoittajana maksupalvelun kautta (kevytyrittäjänä) alalla, joka poikkeaa huomattavasti yrittäjän oleskelulupaa haettaessa esitetystä toimialasta. Kyseessä voi olla myös tilanne, jossa on tapahtunut sellaista välittäjätoimintaa, jossa Suomessa tai ulkomailla toimiva yritys on avustanut hakijaa hoitamalla hakemusasiakirjat ja hakemusprosessin hakijan puolesta ja järjestänyt hänelle oleskeluluvan yrittäjänä, vaikka maassa oleskelun tarkoituksena on pikemminkin työnteko (HE 26/2024 vp). Ulkomaalaisen todellista maahantulon tarkoitusta tulee punnita olosuhteet kokonaisvaltaisesti huomioiden.

Vastaavasti ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohdan mukainen epäamisperuste voisi syntyä myös, jos on aihetta epäillä ulkomaalaisen todellisena ja pääasiallisena maassaolon tarkoituksena olevan yritystoiminnan tai muun elinkeinotoiminnan harjoittaminen työntekijän luvalla (HE 26/2024 vp). Tällaista tarkoitusta ilmentävät tilanteet, joissa ulkomaalainen on siirtynyt harjoittamaan pääasiallisesti yritystoimintaa. Ulkomaalainen voi toimia joko työntekijän oleskelulupahakemuksessa mainitun työnantajan alihankkijana tai yrittäjänä täysin toisella toimialalla. On huomioitava, että elinkeinon harjoittaminen tai yrityksen vastuuasemassa toimiminen ja yrityksessä työskentely eivät ole laitonta ulkomaalaiselle, joka oleskelee Suomessa työntekijän oleskeluluvalla.

Yllä kuvatuissa tapauksissa tulee arvioida, vastaako haetun oleskeluluvan peruste maahantulon todellista tarkoitusta, vai onko kyseessä keinotekoinen järjestely oleskeluluvan saamiseksi. Ratkaiseva peruste jättää oleskelulupa myöntämättä olisi hakijan todellinen asema työntekijänä tai yritystoiminnan harjoittajana (HE 26/2024 vp). Tällaisissa tapauksissa arvioidaan myös, onko hakijan toiminta, joka poikkeaa oleskeluluvan perusteesta, siinä määrin moitittavaa, että lupa tulisi evätä.

Arvioitaessa hakijan moitittavaa toimintaa, tulee huomiota kiinnittää myös siihen, mikä hakijan tarkoitus on ollut. Joissakin tilanteissa hakijan vilpittömänä tarkoituksena on voinut olla yrittäjänä toimiminen, mutta työn luonteesta johtuen rajanveto yrittäjän ja työntekijän aseman välillä voi joissakin tilanteissa olla hankalaa. Hakijan asema voi tästä johtuen muistuttaa enemmän työntekijää, mutta kyseessä ei välttämättä ole tarkoituksellisesti keinotekoinen järjestely.

Tilanteissa, joissa työntekijän oleskeluluvalla maassa oleva henkilö on työskennellyt yrittäjänä, arviossa tulee myös huomioida se, mikä maassaolon pääasiallinen tarkoitus on. Mikäli maassaolon pääasiallinen tarkoitus on työnteko, ei luvan epäämiseen ole perusteita 36 a §:n 1 kohdan perusteella.

Kun arvioidaan, onko hakija toiminut työntekijänä tai yrittäjänä ilman asianmukaista oleskelulupaa ja siten hakenut lupaa perusteella, joka ei vastaa maahantulon todellista tarkoitusta, tulee arviossa huomioida muun muassa se, kuinka pian oleskeluluvan saamisen jälkeen hakija on vaihtanut toimeentulonsa lähdettä. Jos vaihdos on tapahtunut esimerkiksi muutamien ensimmäisten kuukausien aikana luvan myöntämisen jälkeen, on todennäköistä, että 36 a §:n 1 kohdan soveltamisen edellytykset täyttyvät. Tapauksissa, joissa hakija ei ole tehnyt lainkaan tai juuri lainkaan töitä lupaperusteensa mukaisesti, vaan muulla tavoin, 36 a §:n 1 kohdan soveltamisen edellytykset yleensä täyttyvät. Arvioinnissa harkitaan, osoittavatko selvitykset, että hakija on hankkinut toimeentulonsa pääasiallisesti muulla perusteella kuin mikä hänen lupaperusteensa on. Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, onko muutokselle ollut pakottavia perusteita. Esimerkiksi työnantajan uskottavat lomautukset ja irtisanomiset voivat olla työntekijälle ymmärrettävä syy hakeutua yrittäjäksi toiselle toimialalle.

Tapauksissa tulee aina tehdä 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusarviointi. Ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisessa harkinnassa tulee huomioida myös, onko lupaperusteiden vastainen toiminta jatkunut pitkään. Jos hakija on esimerkiksi hankkinut toimeentulonsa lupaperusteiden vastaisesta lähteestä 3 vuotta yhteensä 4 vuotta voimassa olevan jatkoluvan aikana, pykälän mukaiset moitittavuusperusteet todennäköisesti täyttyvät, eikä luvan epääminen ole kohtuutonta. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös siihen, onko hakija omatoimisesti ilmoittanut olosuhdemuutoksesta Maahanmuuttovirastolle ja pyrkinyt korjaamaan lupastatuksensa lain edellyttämällä tavalla. Jos ulkomaalainen on esimerkiksi vaihtanut työntekijästä yrittäjäksi 3 kuukautta työntekijän oleskeluluvan saamisen jälkeen, eikä ole ilmoittanut asiasta Maahanmuuttovirastolle tai laittanut vireille uutta oleskelulupahakemusta asianmukaisella perusteella, luvan peruuttamisen tai epäämisen edellytykset todennäköisesti täyttyvät, eikä luvan epääminen ole kohtuutonta.

2.1.2 Maahantulon todellinen tarkoitus perhesideperusteisissa hakemuksissa

Mikäli perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen käsittelyn yhteydessä selviäisi, että hakija on alun perin tullut Suomeen lyhyeen maahantuloon tarkoitetulla välineellä, kuten viisumilla, on asian yhteydessä selvitettävä muun

muassa hakijan lupahistoriaa ja motiiveja, ja asian kokonaisharkinnassa on punnittava aiemman toiminnan merkitystä, perhe-elämän suojaa ja lapsen etua. Päätösharkinnassa on arvioitava aina yksilöllisesti kaikki tilanteeseen vaikuttavat seikat ja olosuhteet. Lisäksi on arvioitava, onko oleskeluluvan epäminen kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

Päätöksenteossa, joka koskee 18 vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin (ulkomaalaislain 6 §). Lapsen edulle tulee antaa kokonaisharkinnassa ensisijainen merkitys. Kun asiassa tulee arvioitavaksi lapsen etu, edellyttää oleskeluluvan epäminen yleensä useista tekijöistä koostuvaa ja vakavaa säännösten kiertämistarkoitusta. Lapsen edun arvioinnista löytyy tarkempaa ohjeistusta Lapsen etu -ohjeesta.

[Ensimmäisen oleskeluluvan hakeminen Suomessa perhesiteen perusteella](#)

Ulkomaalaislain 60 §:n mukaan ensimmäistä oleskelulupaa on yleensä haettava ulkomailta. Päätösharkinnassa on kuitenkin arvioitava aina yksilöllisesti kaikki tilanteeseen vaikuttavat seikat ja olosuhteet. Niiden perusteella tulee arvioida, onko oleskelulupahakemuksen hylkääminen kohtuutonta ja onko oleskeluluvan myöntämiselle esteitä, jotka liittyvät yleiseen lainkuuliaisuuteen, hallittuun maahanmuuttoon tai sisäiseen turvallisuuteen. Perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa arvioidaan aina myös perhe-elämän suoja ja asian mahdolliset vaikutukset lapseen. Kaikissa asioissa, jotka vaikuttavat lapseen, tulee ensisijaisesti huomioida lapsen etu.

Perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa Suomessa hakemisen osalta on huomioitava ulkomaalaislain 49 ja 50 §:t. Suomen kansalaisen perheenjäsenet ja perheenjäsenten alaikäiset naimattomat lapset saavat hakea ensimmäistä oleskelulupaa Suomessa (ulkomaalaislain 50 §:n 1 momentti). Jos asian käsittelyssä ilmenee erityisen moitittavaa viisumin väärinkäyttöä tai esimerkiksi viranomaisen harhaanjohtamista, voi perhesiteen tarkempi tutkiminen olla aiheellista perhesiteen aitouden selvittämiseksi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos hakija on tullut viisumilla Suomeen tapaamaan ystäväänsä, mutta on avioitunutkin heti Suomessa eri henkilön kanssa ja hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Tilanteessa viisumin väärinkäytöstä antaa viitteitä se, että kutsujana ei ole toiminut perheenkokoaja.

Suomen kansalaisen muun omaisen tulee pääsääntöisesti hakea ensimmäistä oleskelulupaa ulkomailla (ulkomaalaislain 50 §:n 2 momentti). Tämän lisäksi myös muun ulkomaalaisen sekä kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsenten on pääsääntöisesti haettava ensimmäistä oleskelulupaa ulkomailla. Tämä perustuu ulkomaalaislain 60 §:ään, jonka mukaan ensimmäistä oleskelulupaa on haettava ennen Suomeen saapumista siinä maassa, jossa hakija laillisesti oleskelee, eivätkä kyseiset lupaperusteet kuulu

laissa säädettyihin hakuperusteisiin, joita voi lain nojalla hakea Suomessa. Mikäli muun ulkomaalaisen tai kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsen on kuitenkin saapunut Suomeen ilman oleskelulupaa ja hakee ensimmäistä perhesideperusteista oleskelulupaa Suomessa, tulee arvioida ulkomaalaislain 49 §:n vaikutus oleskelulupaharkinnassa.

Mikäli ulkomaalaislain 49 §:n edellytykset täyttyvät, eikä luvan epäämiseksi ole muita esteitä kuin se, että hakija on käyttänyt maahantuloonsa lyhytkestoiseen oleskeluun tarkoitettua välinettä, voidaan oleskelulupa myöntää Suomesta haettuna muun ulkomaalaisen tai kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsenelle. Asiassa tulee huomioida, että ulkomaalaislain 49 § 1 momentin 2 kohdan mukaisena edellytyksenä on, että luvan myöntämisen edellytykset täytyisivät ulkomailta haettuna ja että ulkomaalainen on jo ennen Suomeen saapumistaan asunut vähintään kaksi vuotta yhdessä Suomessa asuvan aviopuolisonsa kanssa tai elänyt jatkuvasti vähintään kaksi vuotta yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa Suomessa asuvan henkilön kanssa. Jos asian käsittelyssä ilmenee kuitenkin erityisen moitittavaa viisumin väärinkäyttöä tai viranomaisen harhaanjohtamista, tulee sille antaa merkitystä arvioitaessa oleskeluluvan myöntämistä.

Turvapaikkaa voi hakea ainoastaan Suomesta, joten turvapaikanhakija voi hakea ensimmäistä perhesideperusteista oleskelulupaa Suomesta.

Päätöksenteossa, joka koskee 18 vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin (ulkomaalaislain 6 §). Lapsen edulle tulee antaa kokonaisharkinnassa ensisijainen merkitys. Kun asiassa tulee arvioitavaksi lapsen etu, edellyttää oleskeluluvan epääminen yleensä useista tekijöistä koostuvaa ja vakavaa säännösten kiertämistarkoitusta. Lapsen etu tulee arvioida kaikissa asioissa, jotka koskevat lasta. Lapsen etu tulee arvioida tilanteissa, joissa lapsi on hakijana tai perheenkokoajana sekä myös tilanteissa, joissa päätös koskee lapsen huoltajaa ja vaikuttaa siten lapsen elämään.

[Diplomaatin perheenjäsenet ja ensimmäisen oleskeluluvan hakeminen Suomessa](#)

Diplomaatin perheenjäsenille voidaan myöntää muu peruste -oleskelulupa Suomessa haettuna, jos muut luvan myöntämisen edellytykset täyttyvät. Vaikka lupaperustetta ei ole laissa säädetty sellaiseksi, että sitä voisi hakea Suomesta, on asiassa otettava huomioon, että hakijat saapuvat Suomeen ulkoministeriön myöntämällä VLT-viisumilla. VLT-viisumi on alueellisesti rajoitettu viisumi, joka oikeuttaa matkustamaan yhden tai useamman, mutta ei kaikkien Schengen-jäsenvaltioiden alueella. VLT-viisumi myönnetään tietoisena siitä, että viisumin haltijan on tarkoitus oleskella Suomessa pidempään ja aikomuksena on hakea Suomessa oleskelulupaa. Tällaisissa tilanteissa ei ole perusteltua aihetta epäillä, että ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa perusteilla, jotka eivät vastaa maahantulon todellista tarkoitusta, sillä ulkomaalainen on kertonut maahantulonsa todellisesta tarkoituksesta avoimesti ja se on ollut tiedossa, kun viisumi on myönnetty. Toiminta ei siten osoita viisumimenettelyn väärinkäyttöä.

[Erityisosaajien perheenjäsenet ja ensimmäisen oleskeluluvan hakeminen Suomessa](#)

EU:n sinisen kortin hakijat voivat erityisosaajalain nojalla hakea ensimmäistä oleskelulupaa Suomessa. Perheenjäsenten osalta mahdollisuudesta hakea lupaa Suomessa ei vastaavalla tavalla säädetä erityisosaajalaissa, joten harkinnassa tehdään tapauskohtainen kohtuuttomuusharkinta ja arvioidaan

perhe-elämän suojan merkitys. Asiassa on huomioitava, että erityisosajadirektiivissä on haluttu erityisosajien maahantulon rinnastuvan mahdollisimman pitkälle EU-kansalaisiin ja heidän perheenjäseniinsä ja muun muassa liikkuminen on mahdollistettu myös perheenjäsenille.

Jos perheenjäsen hakee oleskelulupaa Suomessa samanaikaisesti kuin EU:n sinistä korttia hakeva perheenkokoaja, ja kaikki muut luvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, voidaan lupa myöntää ulkomaalaislain 36 e §:n kohtuuttomuusharkinnan ja perhe-elämän suojan nojalla Suomesta haettuna EU:n sinisen kortin haltijan perheenjäsenelle.

2.2 Väärät, virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot – 36 a § 2 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 2 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on antanut olennaisesti väärää, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai maahantulon tai maassa oleskelun todellisesta tarkoituksesta taikka jättänyt kertomatta tai salannut asian ratkaisemisen kannalta olennaisia tietoja.

Aiemman asian yhteydessä esitetyt väärennökset voivat myös tapauskohtaisesti olla ulkomaalaislain 36 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen epäämisperuste, jos pykälän 3 kohdan mukainen epäämisperuste ei täytyisi sen takia, että väärät tai väärennetyt asiakirjat olisi esitetty jonkun muun kuin käsittelyssä olevan asian yhteydessä. Aiemman asian yhteydessä esitetyillä väärennöksillä voi olla merkitystä luvan myöntämistä harkittaessa, koska väärennöksen esittäminen osoittaa viranomaisen harhaanjohtamista.

Esimerkiksi aiemmin esitetyillä väärennetyillä henkilöllisyysasiakirjoilla yritetään salata todellinen henkilöllisyys ja peitellä sitä kautta jotain, millä voisi olla vaikutusta oleskelulupaharkinnassa, jolloin 36 a §:n 2 kohdan mukainen epäämisperuste saattaisi täytyä, vaikka hakija olisikin esittänyt käsittelyssä olevan hakemuksen yhteydessä aidoksi todetun henkilöllisyysasiakirjan. Jos tämän epäämisperusteen katsotaan täyttyvän, voidaan 36 e §:n mukaisessa kohtuuttomuusarvioinnissa kiinnittää huomioita siihen, onko hakija esittänyt väärennöksen/väärää tietoja sisältävän asiakirjan tarkoituksenaan harhaanjohtaa viranomaisia. Turvapaikkataustaisten hakijoiden kohdalla tulee huomioida, että laillisia väyliä maahantuloon ei juuri ole, jolloin maahantulon yhteydessä esitetyn väärennetyt asiakirjan takia luvan epääminen olisi kohtuutonta. Harkinnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös hakijan oma toiminta ja se, onko hän ilmoittanut asiakirjan olevan väärennös ja luovuttanut sen viranomaisille sekä esiintynyt tämän jälkeen oikeilla henkilötiedoillaan. Päätös perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan ja kohtuuttomuusarviointiin. Lähtökohtaisesti henkilöllisyysasiakirjojen väärennöksiin suhtaudutaan kuitenkin tiukasti.

Ulkomaalaislain 36 a §:n 2 kohta soveltuu myös tilanteeseen, jossa hakija on antanut virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja esimerkiksi hakemuslomakkeella. Tällainen tilanne voi tulla eteen esimerkiksi silloin, kun hakija on hakemuslomakkeella ilmoittanut, että ei ole syyllistynyt rikokseen tai ole epäilty rikoksesta, mutta hakemusta käsitellessä käy ilmi, että hän on syyllistynyt rikokseen tai on epäilty rikoksesta.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan erehdyksessä tai tietämättömyydestä annettujen ja asiaan vaikuttamattomien vähäisten virheellisten tietojen, kuten tahattomien kirjoitusvirheiden tai kirjoitusasun pienten eroavaisuuksien, ei lähtökohtaisesti tulisi vaikuttaa ratkaisevasti oleskeluluvan epäämiseen.

Ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisessa kohtuuttomuusharkinnassa tulisi myös huomioida se, onko hakija haavoittuvassa tai riippuvaisessa asemassa ja aseman mahdolliset vaikutukset väärin tietojen antamiseen tai tietojen salaamiseen. Hakija voi esimerkiksi haavoittuvasta asemastaan tai siihen liittyvästä pelosta tai häpeästä antaa väärää tietoa tai jättää kertomatta tai salata asian ratkaisun kannalta olennaisia tietoja. Esimerkiksi ihmiskaupan uhri voi toimia rikoksen tekijän ohjeistuksen mukaan antaessaan väärää tietoa tai salatessaan tietoja.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

2.3 Väärät tai väärennetyt asiakirjat – 36 a § 3 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohdan mukaan oleskelulupa voidaan evätä tilanteissa, joissa ulkomaalainen on esittänyt väärää tai väärennetyjä asiakirjoja hakemuksensa perusteeksi.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan väärennetty asiakirja tarkoittaa sitä, että aitoa asiakirjaa on muutettu sen valmistamisen jälkeen. Asiakirja voi olla väärä, jos se on alkuperältään aito, mutta sisällöltään virheellinen tai todellisen asiantilan vastainen. Näin ollen myös lahjomalla ja pakottamalla hankitut asiakirjat arvioidaan vääriksi ja kuuluvat tämän lainkohdan soveltamisen piiriin.

On huomioitava, että hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan ratkaisevaa merkitystä ei välttämättä ole sillä, onko asiakirjalla tosiasiallista vaikutusta ja missä määrin oleskeluluvan myöntämiseen. Väärän tai väärennetyn asiakirjan esittäminen olisi sellaisenaan niin moitittavaa, että oleskelulupa jätettäisiin myöntämättä.

Ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohdan epäämisperusteluiden arvioimiseksi selvitetään vain sellaisten esitettyjen asiakirjojen aitous, joiden osalta on perusteltua aihetta epäillä asiakirjan olevan väärä tai väärennös. Jos asiakirja todetaan väärennökseksi tai vääräksi, hakijaa tulee kuulla asiasta. Hakijan selvitystä tulee arvioida kriittisesti asiakirjasta jo selvinneiden seikkojen valossa ja tehdä johtopäätökset, jos kuulemisen jälkeenkin ristiriita on ilmeinen.

Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännössä on katsottu, että hakijaa itseään ei yleensä voida pitää vastuullisena väärän asiakirjan esittämisestä, jos väärä tai väärennetty asiakirja on esitetty hakijan ollessa alaikäinen. 3 kohtaa ei siis lähtökohtaisesti sovelleta tapauksissa, joissa hakija on esittänyt väärennetyn asiakirjan alaikäisenä hakemansa oleskeluluvan selvitykseksi.

Työperusteisissa hakemuksissa väärin tai väärennetyjen tietojen antamista voi olla esimerkiksi väärin työehtojen toimittaminen hakemuksen liitteeksi. Työsuhdetta ei välttämättä ole lainkaan olemassa ja työehdot on toimitettu työnantajan tietämättä ainoastaan oleskeluluvan saamiseksi. Joissakin tapauksissa hakija ei välttämättä ole tietoinen siitä, että työehdot eivät ole aidot. Tällaisessa tilanteessa hakija on saattanut käyttää välittäjää oleskelulupaprosessissaan. Väärennetyjen asiakirjojen ja erityisesti työehtojen toimittaminen on kuitenkin niin moitittavaa toimintaa, että lähtökohtaisesti

voidaan katsoa ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohdan mukaisen epäämisperusteen täytyvän.

Väärennetyillä henkilöllisyysasiakirjoilla voidaan yrittää esimerkiksi salata todellinen henkilöllisyys ja peitellä sitä kautta jotain, millä voisi olla vaikutusta oleskelulupaharkinnassa. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomioita siihen, onko hakija esittänyt väärennöksen/vääriä tietoja sisältävän asiakirjan tarkoituksenaan harhaanjohtaa viranomaisia. Jos hakija vilpittömästi kertoo, että esim. hänen matkustusasiakirjassaan on väärä syntymäaika, häntä ei voi rankaista tästä väärennöksen esittämisen näkökulmasta. Hakija ei myöskään aina aidosti tiedä, että kyseessä on väärennös, joten käsittelyssä on selvitettävä hakijan motiiveja. Päätösharkinnassa tulee kiinnittää huomiota myös hakijan mahdolliseen haavoittuvaan asemaan. Mikäli hakija on esittänyt passin, joka on väärennetty tai jos hakija kertoo, että matkustusasiakirjassa on väärät henkilötiedot, asiassa tulee huomioida, että kyseinen matkustusasiakirja ei kuitenkaan voi ulkomaalaislain 35 §:n tarkoittamalla tavalla luotettavasti todentaa hakijan henkilöllisyyttä, vaikka kokonaisharkinnan perusteella ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohdan mukainen epäämisperuste ei täytyisikään. Päätös perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan ja kohtuuttomuusarviointiin, mutta lähtökohtaisesti henkilöllisyysasiakirjojen väärennöksiin kuitenkin suhtaudutaan tiukasti.

Mikäli perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen käsittelyssä selviää, että hakija on esittänyt vääriä tai väärennetyjä asiakirjoja hakemuksensa perusteeksi, on asian käsittelyssä selvitettävä hakijan motiiveja. Lähtökohtaisesti henkilöllisyysasiakirjojen väärennöksiin suhtaudutaan tiukasti. Päätösharkinnan tulee kuitenkin aina perustua tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, jossa arvioidaan yksilöllisesti tilanteeseen vaikuttavat seikat ja olosuhteet, kohtuuttomuusarviointiin, perhe-elämän suojan ja lapsen edun arviointiin.

[Väärän tai väärennetyn asiakirjan esittäminen muutoin, kuin käsiteltävän asian yhteydessä](#)

Lain sanamuoto "hakemuksensa perusteeksi" viittaa nimenomaan käsiteltävänä olevaan hakemuksen yhteydessä esitettyihin vääriin tai väärennetyihin asiakirjoihin. Väärä tai väärennetty asiakirja on siten tullut esittää käsittelyssä olevan oleskelulupahakemuksen yhteydessä, jotta ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohdan mukainen epäämisperuste täyttyy. Aiemmissa asioissa esitetyillä väärennöksillä voi olla kokonaisharkinnassa merkitystä, sillä väärennös osoittaa viranomaisen harhaanjohtamista. Ulkomaalaislain 36 a §:n 3 kohta ei kuitenkaan sovellu tällaisiin tilanteisiin, vaan tällöin kyse on jostain muusta asiakkaan moitittavan toiminnan muodosta. Tapauksesta riippuen muun asian yhteydessä esitetyt väärennökset saattaisivat olla tosiseikka, josta voitaisiin mahdollisesti tehdä johtopäätös 36 a §:n 2 kohdan ("antanut olennaisesti vääriä tietoja") tai 4 kohdan ("muulla tavalla harhauttanut viranomaisia") mukaisen epäämisperusteen täyttymisestä.

[Linkki – Luku 2.2 Väärät, virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot – 36 a § 2 kohta](#)

[Linkki – Luku 2.4 Muu viranomaisen harhautus – 36 a § 4 kohta](#)

2.4 Muu viranomaisten harhautus – 36 a § 4 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 4 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on muulla kuin 1–3 kohdassa tarkoitettulla tavalla harhauttanut tai pyrkinyt harhauttamaan viranomaisia maahantulon ja maassa oleskelun edellytysten selvittämisessä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan pykälän 4 kohta täydentäisi 2 ja 3 kohdan tilanteita niin, että kaikenlaiseen harhaanjohtamiseen tai sen pyrkimykseen voitaisiin puuttua. Tämä pitäisi esimerkiksi sisällään virheellisen tai väärän tiedon tai selvityksen antamisen muulla kuin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Mainituissa kohdissa tarkoitettu väärän tiedon esittäminen tai muu harhauttaminen voisi perhesideperusteista lupaa haettaessa tapahtua myös perheenkokoajan toimesta. Kohdan soveltaminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteissa, joissa perhesideperusteisissa hakemuksissa perheenkokoaja on esittänyt väärää tai harhaanjohtavaa tietoa toimeentulostaan. Kohta voisi tulla sovellettavaksi myös tilanteessa, jossa on esitetty ristiriitaisia tietoja, mutta niiden esittäminen ei sovellu pykälän muihin kohtiin. Vastaavasti 4 kohtaa voitaisi soveltaa myös tilanteissa, joissa ulkomaalainen on esittänyt väriä tai väärennettyjä asiakirjoja, mutta ne on esitetty muulloin, kuin käsittelyssä olevan hakemuksen yhteydessä.

2.5 Määrätty maahantulokielto – 36 a § 5 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 5 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on määrätty maahantulokieltoon Suomeen tai hänellä on toisessa Schengen-valtiossa määrätty voimassa oleva maahantulokielto Schengen-alueelle.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan pykälän 5 kohtaan ehdotetaan säännöstä siitä, että oleskelulupaa ei myönnettäisi, jos ulkomaalainen on Suomessa määrätty maahantulokieltoon tai hänellä on muun Schengen-valtion määräämä maahantulokielto. Suomessa määrätty maahantulokielto tulee oleskeluluvan epäämisperusteeksi heti sen määräämisen jälkeen ja myös ennen kuin ulkomaalainen esimerkiksi poistuu maasta tai Schengen-alueelta. Toisen jäsenvaltion määräämän maahantulokiellon tulee olla voimassa.

Ulkomaalaislain 150 d §:ssä on säädetty ennakollisesta maahantulokiellosta, jonka voi määrätä vain poliisi. Ennakollinen maahantulokielto voidaan määrätä muualla kuin Suomessa oleskelevalle kolmannen maan kansalaiselle, jos on painavia syitä katsoa, että hän muodostaisi vakavan uhan yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansalliselle turvallisuudelle. Siten pystytään estämään em. henkilöiden tulo Suomeen ja Schengen-alueelle myös tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole lupahistoriaa Suomessa tai Schengen-alueella. Jos ennakolliseen maahantulokieltoon määrätty henkilö pyrki Schengen-alueelle hakemalla viisumia tai oleskelulupaa, hänen hakemuksensa lähtökohtaisesti evättäisiin maahantulokiellon vuoksi.

Ulkomaalaislain 150 d §:n 4 momentissa on säädetty ennakollisen maahantulokiellon peruuttamisesta. Säännöksen mukaan sen peruuttaminen kokonaan tai osittain on lähtökohtaisesti poliisin vastuulla. Maahanmuuttovirasto voi kuitenkin peruuttaa 150 d §:n nojalla määrätyn maahantulokiellon kokonaan tai osittain vain tilanteessa, jossa ennakolliseen

maahantulokieltoon määrätty kolmannen maan kansalainen hakee oleskelulupaa Suomeen. Näissä tapauksissa Maahanmuuttovirasto voi tehdä päätöksen maahantulokiellon peruuttamisesta vasta sen jälkeen, kun se on saanut poliisilta lausunnon.

Maahantulokielto (tavanomainen tai ennakkollinen) riittää perusteeksi oleskeluluvan epäämiselle. Maahantulokiellon ei tarvitse olla lainvoimainen, vaan se muodostuu oleskeluluvan epäämisperusteeksi heti sen määrämisen jälkeen. Oleskelulupa evätään siis lähtökohtaisesti siinäkin tapauksessa, että hakija ei ole poistunut Suomesta maahantulokiellon määrämisen jälkeen. Kyseessä tulee tällöin olla nimenomaan Suomen määräämä maahantulokielto. Toisen jäsenvaltion määräämän Schengen-aluetta koskevan maahantulokiellon tulee olla voimassa. Mikäli maahantulokielto on määrätty päätöspäivästä alkaen riippumatta siitä, poistuuko ulkomaalainen Suomesta vai ei, ja maahantulokielto on ehtinyt jo päättyä, ei maahantulokielto tällöin muodosta ulkomaalaislain 36 a §:n 5 kohdan mukaista oleskeluluvan epäämisperustetta, sillä maahantulokielto on tässä tilanteessa jo päättynyt. Asiassa tulee kuitenkin arvioida muut ulkomaalaislain 36 a-b §:n mukaiset oleskeluluvan epäämisen perusteet. Tällaisessa tilanteessa jokin ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin mukaisista epäämisperusteista saattaisi täytyä.

[Linkki – Luku 3 Suomessa tapahtunut moitittava käyttäytyminen – 36 b §](#)

Maahantulokielto voi olla myös peruste oleskeluluvan peruuttamiselle. Oleskelulupa voidaan peruuttaa esimerkiksi tilanteessa, jossa toisen valtion määräämä Schengen-aluetta koskeva voimassa oleva maahantulokielto ei ole ollut tiedossa oleskelulupaa myönnettäessä esimerkiksi väärän henkilöllisyyden johdosta ja maahantulokielto on tullut ilmi vasta oleskeluluvan myöntämisen jälkeen. Tällöin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä ei ole alun perin ollut olemassa ulkomaalaislain 36 a §:n 5 kohdan nojalla ja oleskelulupa voidaan peruuttaa ulkomaalaislain 58 §:n 5 momentin nojalla.

Harkittaessa oleskeluluvan epäämistä hakijalle määrätyn maahantulokiellon perusteella on kuitenkin kiinnitettävä huomiota maahantulokiellon määrämisen syyhyn ja siihen, osoittaako hakijan hakemushistoria ja oma toiminta muutoin maahantulosäännösten kiertämistä. Perhesidehakemuksissa on arvioitava tapauskohtaisesti, painaako perheside tai lapsen etu enemmän kuin maahantulokielto, ja olisiko oleskeluluvan myöntämättä jättäminen kohtuutonta. Työperusteisissa hakemuksissa katsotaan lähtökohtaisesti, että työpaikka ei ole sellainen side Suomeen, joka olisi maahantulokielloa painavampi. Jokaisen hakemuksen kohdalla on kuitenkin aina suoritettava ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen tapauskohtainen kohtuuttomuusharkinta.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

Maahantulokiellon peruuttamiseen liittyvä ohjeistus löytyy Maastapoistamisohjeen luvusta 8 Maahantulokiellon peruuttaminen.

2.6 Hyväksikäytön riski – 36 a § 6 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheen kokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan pykälän 6 kohta koski tilanteita, joissa on arvioitavissa hakijan tai perheen kokoajan joutuvan erilaisen hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan. Itse säännöksessä ei määritellä hyväksikäytön ilmenemisen muotoa, mutta se voi olla esimerkiksi työperäistä hyväksikäyttöä tai jopa ihmiskaupan piirteitä osoittavaa. Säännöksen taustalla ovat keskeisesti Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta, jotka velvoittavat Suomea torjumaan ihmiskauppaa ja työperäistä hyväksikäyttöä.

2.6.1 Hyväksikäytön riski perhesideperusteisissa hakemuksissa

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan avioliittolakiin (234/1929) lisättiin 1 päivänä lokakuuta 2023 voimaan tulleella lailla (484/2023) säännökset, jotka mahdollistavat pakottamalla solmitun avioliiton purkamisen kumoamalla. Avioliittolakia muutettiin myös siten, että ulkomailla alaikäisenä solmittu avioliitto tunnustetaan vain erityisestä syystä, jos ainakin toisella aviopuolisoista oli avioliiton solmimishetkellä asuinpaikka Suomessa. Hallituksen esityksessä (HE 172/2021 vp) todettiin, että pakottamalla solmitun avioliiton purkamista koskevalla erillisääntelyllä on ennen kaikkea symbolinen merkitys. Säännös on viesti siitä, että avioliittoon pakottaminen on ihmisoikeusloukkaus ja että tällä tavoin solmittua avioliittoa ei hyväksytä. Tämä on tärkeä viesti avioliittoon pakotetun uhrin kannalta.

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan ehdotettu säännös antaisi mahdollisuuden evätä oleskelulupa tapauksessa, jossa on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheen kokoajan joutuneen pakotetuksi avioliittoon ja sitä kautta joutuvan tai joutuneen hyväksikäytetyksi tai haavoittuvaan asemaan. Maahanmuuttovirasto voi ottaa asian huomioon, jos asia tulee ilmi oleskeluluvan hakemisen yhteydessä tai oleskeluluvan myöntämisen jälkeenkkin perusteena peruuttaa oleskelulupa.

Avioliittoon pakottamiseksi ei katsota järjestettyjä avioliittoja eli tapauksia, joissa avioparin saattaa yhteen jokin ulkopuolinen taho, esimerkiksi perhe tai sukulaiset, mutta avioliitto solmitaan molempien kihlakumppanien suostumuksella (HE 26/2024 vp).

Lain esitöissä (HE 26/2024 vp) on huomioitu se, että näytön saaminen avioliittoon pakottamisesta voi olla vaikeaa. Näytön arvioinnissa voi olla myös vaikea erottaa avioliittoon pakottamista koskevat tilanteet järjestetyistä avioliitoista, joissa aviopuolisolla on ollut mahdollisuus hyväksyä tai hylätä ehdotettu järjestely.

Pakkoavioliittoihin ja niiden viitteisiin on kuitenkin jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota. Päätöksentekijällä on velvollisuus tutkia mahdolliset pakkoavioliittoviitteet ja -tilanteet. Mahdollisessa pakkoavioliittotilanteessa hakijalle tulee kertoa pykälän soveltamismahdollisuudesta ja kuultava mahdollista pakkoavioliiton uhria ennen päätöksentekoa. Pakkoavioliittoihin liittyvistä seikoista ja arvioinnista ohjeistetaan tarkemmin oleskelulupa perhesiteen perusteella -soveltamisohjeessa.

2.6.2 Hyväksikäytön riski työperusteisissa hakemuksissa

Maahanmuuttovirastossa ja edustustoissa tehdään työtä työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Tämä koskee erityisesti ulkomailla työperusteista oleskelulupaa hakevien oleskelulupaprosessia. Riskiperusteisessa käsittelyssä on tarkoitus tunnistaa oleskelulupaprosessin aikana hakijat, joiden kohdalla on kohonnut riski joutua hyväksikäytön kohteeksi, sekä työnantajat, joiden kohdalla ei voida vakuuttua työnantajavelvoitteiden asianmukaisesta hoitamisesta. Ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohta antaa nimenomaisen perusteen evätä oleskelulupa tällaisissa tapauksissa. (HE 26/2024 vp.)

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan kyseisen lainkohdan perusteella oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä hakijan oman edun vuoksi suojaamalla häntä hyväksikäytöltä ja joutumiselta haavoittuvaan asemaan. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tilanteita, joissa hyväksikäyttöriskiä arvioidaan olevan sen perusteella, ettei hakijalla ole tietoa olosuhteista, joihin hän Suomeen on tulossa. Sääntelyllä voitaisiin puuttua esimerkiksi kyseenalaisesta työnvälitystoiminnasta aiheutuviin riskeihin, joissa työntekijän asema on heikko. Hakija ei missään tilanteessa saisi joutua riippuvaiseksi työnantajastaan ja siten haavoittuvaan asemaan työntekijänä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan työntekijän oleskelulupaa koskevan hakemuksen perusteena olevan työsuhteen tulisi vastata myös oleskeluluvan hakijan käsitystä kyseisestä työsuhteesta. Jos hakijan haastattelussa tai muissa saaduissa selvityksissä ilmenee, ettei hän tiedä riittävästi työsuhteensa olennaisista ehdoista ja olosuhteista, joihin hän Suomessa muuttaa, oleskelulupaharkinnassa on arvioitava, onko perusteltua katsoa oleskelulupahakemuksen vastaavan hakijan tarkoitusta. Epäselvän hakemuksen yhteydessä oleskelulupaharkinnassa on otettava huomioon myös se, onko hakija mahdollisesti vaarassa joutua työntekijänä hyväksikäytetyksi.

Hallituksen esityksen mukaan ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohtaa voitaisiin soveltaa myös harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä au pair -sijoitusta varten (ulkomaalaislaki 46 §). Mainitun säännöksen soveltamisen yhteydessä Maahanmuuttovirastossa on säännöllisesti ilmennyt tilanteita, joissa on herännyt huoli hyväksikäytöstä tai haavoittuvuudesta.

Hyväksikäytön riskiä osoittavat seikat

Työntekijän oleskelulupaan liittyvässä ja kausityöntekijöiden prosessissa on toistuvasti havaittu tilanteita, jossa työsuhde on aito ja hakijalla on vilpittömässä mielessä tosiasiallinen tarkoitus tulla normaalisti töihin Suomeen. Hakija on kuitenkin saanut tiedot työsuhteesta välittäjältä eikä itse hallinnoi oleskelulupaprosessiaan. Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan hakijan ei voida tällaisissa tilanteissa katsoa tuntevan keskeisiä työehtojaan sellaisella tasolla, jota voidaan kohtuudella edellyttää ennen työskentelyn aloittamista. Hän voi myös henkilökohtaiset olosuhteensa, kuten kielitaidon puutteen ja matalan koulutustason, huomioiden olla erityisesti vaarassa joutua haavoittuvaan asemaan ja siten työperäisen hyväksikäytön uhriksi.

Hyväksikäytön riskiä osoittavia seikkoja voivat olla esimerkiksi merkittävä kielitaidottomuus, riippuvaisuus työnantajasta, välittäjästä tai sukulaisesta

taikka vähäinen osallisuus oleskelulupaprosessissa tai se, että hakija on maksanut merkittäviä summia työpaikan saamiseksi ja pahimmillaan velkaantunut tässä yhteydessä. (HE 26/2024 vp.)

Edellä mainittujen lisäksi se, että hakija ei tiedä riittävästi työsuhteensa keskeisistä ehdoista tai olosuhteista, jotka hän Suomessa kohtaa, osoittaa hyväksikäytön riskiä. Hakijan tulisi olla tietoinen ainakin työtehtävistään, palkastaan, työajastaan sekä työnantajastaan. Näiden lisäksi hakijan tulisi olla riittävästi osallinen omassa hakemusprosessissaan ja riittävän tietoinen oikeuksistaan työntekijänä.

Hakija voi käyttää apua esimerkiksi sähköisen hakemuksen laatimisessa, mutta hänen tulisi kuitenkin myös itse olla osallisena hakemusprosessissaan ja tietoinen siitä, miten oleskelulupaa on haettu, mihin oleskelulupaa on haettu ja mihin hän on menossa töihin. Mikäli ulkopuolinen henkilö on auttanut hakijaa hakemusprosessissaan, on tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, onko hakija maksanut saamastaan avusta ja mahdollisesti velkaantunut tämän johdosta. Asiassa tulee myös kiinnittää huomiota siihen, onko maksu nimenomaan avustajana toimineen henkilön palvelusta vai esimerkiksi oleskeluluvan tai työpaikan saamisesta. Mikäli hakija on maksanut oleskeluluvan tai työpaikan saamisesta, on hyväksikäytön riski suuri.

Esimerkiksi myös se, että hakija olisi valmis tekemään palkatonta työtä tai hänellä ei ole tietoa omista oikeuksistaan koskien lomaa, sairastumista tai työpäivän aikana pidettäviä taukoja, asettaa hänet haavoittumaan asemaan ja alttiiksi työperäiselle hyväksikäytölle. Ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohtaa sovelletaan esimerkiksi tilanteissa, joissa hakija on kielitaidoton ja hänellä on puutteelliset tiedot työsuhteestaan ja tästä syystä hän on vaarassa altistua hyväksikäytölle tai esimerkiksi tilanteissa, joissa hakija ei ole itse ollut lainkaan osallisena oleskelulupansa hakemisprosessissa ja hänellä on puutteelliset tiedot olosuhteista, joihin hän on Suomeen tulossa.

[Kokonais- ja kohtuuttomuusharkinta hyväksikäytön riskiä arvioitaessa](#)

Myös sovellettaessa ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohtaa, asiassa tulee aina muistaa tapauskohtainen kokonaisharkinta sekä ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta. Kohtuuttomuusharkinnassa huomioon voidaan myös ottaa työnantajaan ja työnantajan velvoitteisiin liittyvät seikat. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että hakijalla tulisi olla riittävät tiedot työsuhteensa ehdoista ja olosuhteista, joita hän Suomeen tullessaan kohtaa, vaikka työnantaja sinänsä olisikin luotettava.

Arvioitaessa ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohdan mukaista hyväksikäytön riskiä työperusteisissa oleskelulupahakemuksissa tulee myös kiinnittää huomioita siihen, että asiassa suoritetaan aina tapauskohtainen harkinta, eikä hakemusta hylätä yksittäisen seikan perusteella. Kokonaisharkinnassa huomioon tulee ottaa myös luvan myöntämistä puoltavat seikat. Lupaa ei tule evätä pelkästään hakijan haavoittuvan aseman perusteella, vaan epäminen edellyttää aina konkreettisia epäilyjä hyväksikäytön riskistä. Esimerkiksi heikot tiedot työsuhteen ehdoista tai osattomuus oleskeluluvan hakemusprosessissa yhdistettynä puutteelliseen kielitaitoon voivat olla perusteltu syy epäillä työntekijän joutuvan työperäisen hyväksikäytön uhriksi.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan pykälän 6 kohdan soveltaminen painottuisi erityisesti ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisen tilanteisiin. Tarkoituksena ei ole heikentää esimerkiksi ihmiskaupan ilmituloa etenkin niiden uhrien osalta, jotka ovat jo saaneet ensimmäisen oleskeluluvan ja saapuneet Suomeen. On kuitenkin hyvä huomioida, että jatkolupaa voi hakea

ulkomaalaislain 54 b §:n (työnantajan moitittavan menettelyn takia myönnettävä jatkolupa) perusteella. Joissakin tapauksissa saattaa siten olla tarkoituksenmukaisempaa tehdä kielteinen päätös työperusteista oleskelulupaa koskevaan hakemukseen 36 a §:n 6 kohdan perusteella ja myöntää hakijalle jatkolupa työnantajan moitittavan menettelyn perusteella, jos hakija on tätä lupaa hakenut. Tilanteissa, joissa jatkolupahakemuksen kohdalla on havaittu hyväksikäytön riski, hakijaa tulisi kuulla ja kertoa mahdollisuudesta hakea jatkolupaa ulkomaalaislain 54 b §:n perusteella.

[Linkki – Luku 5.2 Työntekijän kuuleminen](#)

2.7 Vapaaehtoisen paluun avustus – 36 a § 7 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 7 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalaiselle on aiemmin myönnetty vapaaehtoisen paluun avustus Suomesta poistumista varten ja hän hakee oleskelulupaa Suomeen 5 vuoden kuluessa paluustaan kotimaahansa tai muuhun maahan, johon hänen pääsynsä on taattu.

Edellä mainittujen ehtojen on molempien täytyttävä, jotta kohtaa voidaan soveltaa. Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan vapaaehtoisen paluun avustusta saavan kansainvälistä suojelua hakeneen paluu tulisi olla vastaanottolain sääntelyn mukaan pysyvä. Ei tulisi olla mahdollista, että ulkomaalainen saisi tukea ja palaisi sen jälkeen pian Suomeen. Myös vapaaehtoisen paluun myöntämättä jättämisen peruste on, että paluu ei ennakkoon arvioiden vaikuta olevan pysyvä, jos henkilö esimerkiksi kertoo, että ei aio jäädä kotimaahansa paluun jälkeen. Hallituksen esityksen mukaan ulkomaalaisen pitäisi palata vapaaehtoisesti kotimaahansa ilman avustusta, jos hänellä esimerkiksi olisi työpaikka Suomesta tiedossa. Hallituksen esityksen mukaan viiden vuoden määräaika voidaan pitää osoituksena riittävästä pysyvyydestä. Määräaika lasketaan henkilön tosiasiallisesta paluusta.

Asiassa tulee aina suorittaa 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta. Harkinnassa on huomioitava, että kotimaan turvallisuustilanteet voivat muuttua ennakoimattomasti, ihmiskaupan uhri on saattanut joutua uudelleen ihmiskaupan uhriksi, tai haavoittuvassa asemassa olevan henkilön turvaverkossa kotimaassa on voinut tapahtua muutoksia, joita henkilö ei ole voinut ennakoita. Toisaalta henkilö on voinut hakea vapaaehtoisen paluun avustusta, mutta ei esimerkiksi terveydentilansa tai vammaisuutensa vuoksi ole ollut riittävän tietoinen päätöksensä seurauksista. Vapaaehtoisen paluun avustuksesta huolimatta tietyissä tilanteissa luvan epääminen voi olla kohtuutonta jo ennen viiden vuoden määräajan kulumista.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

2.8 Aiempi moitittava toiminta – 36 a § 8 kohta

Ulkomaalaislain 36 a §:n 8 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on aikaisemmin Suomessa oleskellessaan toiminut 36 b §:ssä tarkoitettulla tavalla ja epäämisen syyt ovat moitittavuudeltaan niin vakavia, että olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen on perusteltu syy evätä oleskelulupa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 a §:n 8 kohdan perusteella lain 36 b §:n mukaiset tilanteet voitaisiin ottaa myöhemminkin huomioon oleskeluluvan epäämisen perusteena. Säännöksen taustalla on ajatus, että jos henkilö on aikaisemmin Suomessa oleskellessaan toiminut moitittavasti, sen tulisi vaikuttaa oleskeluluvan myöntämiseen joissain tilanteissa senkin jälkeen, kun hän on poistunut maasta. Toisin sanoen esimerkiksi vapaaehtoinen maasta poistuminen ei välttämättä heti kumoaisi aiempaa moitittavaa käyttäytymistä, jos tämä on ollut laajuudeltaan vakavaa yhteiskunnallisesti asiaa tarkastellen.

Erityistä huomiota tulisi hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan antaa ulkomaalaisen omalle aktiiviselle toiminnalle, joka osoittaa piittaamattomuutta yhteiskunnan säännöistä, kuten viranomaisten välttelylle tai vastustamiselle. Tällaisessa tilanteessa esimerkiksi aikaisempi laitton maassa oleskelu voisi olla peruste evätä oleskelulupa. Moitittavan käyttäytymisen tai toiminnan aktiivisuus, toistuvuus ja jatkuvuus voivat johtaa oleskeluluvan epäämiseen. Kokonaisharkinnassa tulee ottaa huomioon hakijan olosuhteet kokonaisuudessaan ja olosuhteet suhteessa aiemman moitittavan käyttäytymisen aktiivisuuteen, toistuvuuteen ja jatkuvuuteen sekä moitittavasta toiminnasta kuluneeseen aikaan. Esimerkiksi lyhyt laitton maassa oleskelu ei välttämättä ole syy evätä oleskelulupaa 8 kohdan perusteella, jos se ei osoita selkeää aktiivista toimintaa esimerkiksi viranomaisia välttelemällä tai vastustamalla.

Ulkomaalaislain 36 a §:n 8 kohdan mukaan 36 b §:n mukaisia perusteluja voi siis käyttää myös Suomen ulkopuolella haettujen lupien osalta, jos hakija on aiemmin Suomessa oleskellessaan käyttäytynyt moitittavasti 36 b §:ssä kuvatulla tavalla. Ulkomailla oleskelevalla hakijalla on kuitenkin näissä tapauksissa usein voimassa oleva maahantulokielto, mikä on itsessään peruste luvan epäämiselle. Mikäli hakijalle on aiemmin tehty kielteinen päätös 36 b §:n nojalla ja annettu maahantulokielto, tulee Maahanmuuttoviraston ottaa huomioon tämä sääntely myös hänen hakemuksensa yhteydessä käsiteltävässä maahantulokiellon peruuttamista koskevassa asiassa.

3 Suomessa tapahtunut moitittava käyttäytyminen – 36 b §

Ulkomaalaislain 36 b §:ssä säädetään oleskeluluvan epäämisestä erityisesti tilanteissa, jossa oleskelulupaa haetaan Suomessa ja jotka liittyvät Suomessa ja tapahtuneeseen moitittavaan käyttäytymiseen. Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan ajatuksena on, että ensimmäistä oleskelulupaa ei voisi saada Suomesta haettuna, jos käyttäytyy Suomessa moitittavasti, vaan tulisi ilman poikkeuksen mahdollisuutta noudattaa ulkomaalaislain 60 §:ssä säädettyä pääsääntöä oleskeluluvan hakemisesta ulkomailla ennen maahantuloa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan säännöstä ei sovelleta täysimääräisesti sellaisiin oleskelulupiin, joiden myöntämisen edellytykset ovat sen luonteisia, että epäämisen perusteet eivät niihin sovi. Esimerkkinä hallituksen esityksessä on nostettu oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä (ulkomaalaislain 52 §) erityisesti silloin, kun luvan myöntämistä harkitaan viran puolesta kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen yhteydessä. Sen sijaan, jos ulkomaalainen on hakenut suoraan oleskelulupaa 52 §:n perusteella Suomessa muussa, kuin kansainvälisen suojelun hakemisen yhteydessä, on epäämisen perusteita syytä tarkastella tarkemmin. Hallituksen esityksen mukaan harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä maasta poistumisen

estymisen perusteella (ulkomaalaislain 51 §) ei luvan epääminen 36 b §:ssä luetelluista syistä tule kyseeseen.

Ulkomaalaislain 36 b § on myös muotoiltu ehdottomaan muotoon, joten oleskeluluvan epäämistä harkittaessa on aina muistettava tehdä ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta.

3.1 Maassa oleskelu ilman oleskeluoikeutta – 36 b § 1 momentin 1 kohta

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen ei jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskellut maassa laillisesti 40 §:n 1 tai 4 momentissa säädetyllä tavalla. Tätä 12.6.2026 voimaan tullutta lainkohtaa sovelletaan 12.6.2026 ja sen jälkeen voimaan tulleisiin hakemuksiin. Aiempiin hakemuksiin sovelletaan ennen 12.6.2026 voimassa ollutta ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohtaa, jonka mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut maassa ilman oleskeluoikeutta. Laillisen oleskelun käsitettä esitellään tarkemmin Ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta.

[Linkki - Ohje ulkomaalaisen maasta poistamisesta - Maastapoistamishje](#)

Ennen 12.6.2026 jätetyissä hakemuksissa sekä 12.6.2026 alkaen jätetyissä hakemuksissa kyseinen lainkohta pitää sisällään tilanteet, joissa ulkomaalainen on alun perin tullut maahan laittomasti tai hän on ensin oleskellut maassa laillisesti, mutta jäänyt maahan oleskelemaan, vaikka hänen olisi pitänyt poistua maasta oleskeluoikeuden päätyttyä taikka on tehty päätös maasta poistamisesta. Ennen 12.6.2026 jätetyissä hakemuksissa lainkohtaa voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa ulkomaalaisen maasta poistamiseksi olisi tehty täytäntöönpanokelpoinen maastapoistamispäätös. Oleskelu ei siis näissä tilanteissa ole ollut laillista.

Ulkomaalaislakia muutettiin 12.6.2026 lailla 500/2026 siten, että laissa rajattiin uusien oleskelulupien myöntämistä Suomesta haettuna tilanteessa, jossa ulkomaalaiselle on jo tehty Suomessa täytäntöönpanematon maastapoistamispäätös. Hallituksen esityksen (HE 51/2026 vp) mukaan valitusprosessiin liittyvällä oikeudella jäädä maahan ei tulisi mahdollistaa oikeutta saada oleskelulupaa Suomesta haettuna sen jälkeen, kun toimivaltainen viranomaisen on päätöksellään todennut asianomaisen henkilön oleskelun laittomaksi. Tällä lainmuutoksella sääntelyä tiukennettiin siten, että valitusprosessin aikana tehty uusi oleskelulupahakemus johtaisi lähtökohtaisesti hakemuksen hylkäämiseen. Maastapoistamispäätöksen ei siten tarvitse olla enää täytäntöönpanokelpoinen estääkseen uuden oleskeluluvan myöntämisen. Muutos koskee vain 12.6.2026 tai sen jälkeen jätettyjä hakemuksia.

Ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentin 1-9 kohdat sisältävät luettelon siitä, mikä ulkomaalaislain mukaan on laillista oleskelua. Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin mukaan hakijan tulee myös oleskella maassa laillisesti samaisen pykälän 1 momentin mukaisesti jättäessään oleskelulupahakemuksen, jotta hänellä olisi oikeus oleskella Suomessa hakemuksensa käsittelyn ajan. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi jatkoluvan hakijoiden kohdalla sitä,

että jatkolupaa tulisi hakea lähtökohtaisesti oleskeluluvan vielä voimassa ollessa. Oleskelu on laitonta, jos ulkomaalainen ei täytä ulkomaalaislaissa säädettyjä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä. Kyseinen lainkohta liittyy lain esitöiden (HE 143/2024 vp, s. 75) mukaan suoraan 36 b §:n 1 momentin 1 kohtaan. Jos jatkolupaa tai pysyvää lupaa hakevan ulkomaalaisen oleskelu on ollut hetkellisesti laitonta, voitaisiin tämä ottaa huomioon oleskelulupaharkinnassa 36 e §:n mukaisesti. Laittomaan oleskeluun liittyvät oikeusvaikutukset tulevat siis arvioitaviksi oleskelulupaa koskevassa päätöksentekoharkinnassa. Kansainvälisen suojeluaseman saaneet hakijat ovat kuitenkin poikkeusasemassa, koska heidän kohdallaan myöhässä jätetty jatkolupahakemus ei voi koskaan muodostaa estettä myöntää uutta määräaikaista oleskelulupaa, jos kansainvälisen suojelun asema on edelleen voimassa. Kyseisessä tilanteessa ei ole tarvetta tehdä 36 e §:n mukaista yksilöllistä kohtuuttomuusharkintaa vaan 36 b §:n 1 momentin 1 kohta ei käytännössä tule sovellettavaksi määräaikaista lupaa myönnettäessä.

Mikäli hakija on saanut jatkolupahakemukseensa kielteisen päätöksen ja hänelle on tehty samalla maastapoistamispäätös, oleskelee hän heti kielteisen päätöksen jälkeen 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti maassa ilman oleskeluoikeutta. Jos hakija vireyttää valitusvaiheen aikana jatkolupahakemuksen, voitaisiin hänelle tehdä 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kielteinen päätös, jos 36 e §:stä ei muuta johdu. Käytännössä tällaisessakin tilanteessa voitaisiin siis myöntää hakijalle lupa, jos luvan edellytykset muilta osin täyttyvät ja luvan epääminen pelkän laittoman oleskelun vuoksi katsottaisiin 36 e §:n mukaisesti kohtuuttomaksi. Lisäksi perhesideperusteisissa hakemuksissa tulee harkita 36 c §:n 2 momentin mukaisesti perhe-elämän suoja ja lapsen etu sekä 66 a §:n mukaisesti perhesiteiden luonne ja kiinteys, ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja hänen perheeseen liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan.

Ulkomaalaislain 40 §:n 4 momentin mukaan kansainvälistä suojelua hakevan oikeudesta oleskella maassa, kunnes hakemukseen on tehty päätös, säädetään menettelyasetuksen 10 artiklassa sekä ulkomaalaislain 102 §:ssä. Menettelyasetuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaisen pääsäännön perusteella kansainvälistä suojelua hakeva henkilö voi laillisesti oleskella maassa, kunnes kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen on tehty päätös. Tästä pääsäännöstä tehtävistä poikkeuksista on säädetty ulkomaalaislain 102 §:ssä. Ulkomaalaislain 40 §:ään perustuva oleskeluoikeus päättyy siis lähtökohtaisesti päätökseen. Maastapoistamispäätöksen jälkeen ulkomaalaisen, oli hän sitten hakenut oleskelulupaa tai kansainvälistä suojelua, oleskeluoikeus määräytyy ulkomaalaislain 13 luvun täytäntöönpanoa koskevien säännösten nojalla, eikä ulkomaalaisella ole tällöin enää ulkomaalaislain 40 §:ään perustuvaa oleskeluoikeutta. Jos ulkomaalainen siis jättää oleskelulupahakemuksen vireille maastapoistamispäätöksen saatuaan, ei hakemusta ole jätetty ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentin tai 4 momentin mukaisen laillisen maassa oleskelun aikana.

Sovellettaessa ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohtaa, tulee lähtökohtaisesti arvioida ulkomaalaisen oleskelulupahakemuksen jättämistä edeltävää toimintaa, joka liittyy hänen sen hetkiseen maassa oleskeluunsa. Näin ollen ulkomaalaisen aikaisempaa moitittavaa toimintaa ei voida lähtökohtaisesti huomioida lainkohtaa sovellettaessa, jos ulkomaalainen on poistunut Suomesta oleskelulupahakemusten jättämisen välissä.

Helsingin hallinto-oikeus arvioi 27.3.2025 antamassaan päätöksessä voidaanko päätösharkinnassa huomioida hakijan koko hakemushistoria. Hallinto-oikeuden tulkinnan mukaan oleskeluluvan

myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa tulisi lähtökohtaisesti kiinnittää huomiota oleskelulupahakemuksen jättämistä edeltävään toimintaan, joka liittyy hänen sen hetkiseen maassa oleskeluunsa.

Asiassa oli ratkaistavana Suomen kansalaisen puolisona vireytetty oleskelulupahakemus. Hakijalla oli aiempaa hakemushistoriaa Suomessa vuosilta 2019-2021. Vuonna 2021 hänen käännyttämispäätöksensä kotimaahan pantiin täytäntöön ja hänet määrättiin kahden vuoden maahantulokieltoon. Maahantulokiellon päätyttyä hakija palasi Suomeen Ruotsin viisumilla, jolloin hänet pidätettiin rikoksesta epäiltynä. Poliisin esityksestä Maahanmuuttovirasto teki 30.5.2024 päätöksen, jossa hakija päätettiin käännyttää kotimaahansa ja hänet määrättiin Schengen-aluetta koskevaan maahantulokieltoon viideksi vuodeksi.

Maahanmuuttovirasto ei myöntänyt oleskelulupaa, koska hakijan maahantulon katsottiin vaarantavan Suomen yleistä järjestystä ja turvallisuutta ulkomaalaislain 36 § tarkoittamalla tavalla. Kielteinen päätös perustui niin ikä 36 a §:n 1 momentin 5 kohtaan sekä 36 b §:n 1 momentin 1, 3 ja 4 kohtiin.

Hallinto-oikeus hylkäsi hakijan valituksen. Hallinto-oikeus totesi kuitenkin, että siltä osin, kun oleskelupa hylättiin ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1, 3 ja 4 kohtien perusteella viraston päätös oli virheellinen. Koska hakija oli saapunut Suomeen laillisesti uudelleen vuonna 2024, ei vuosien 2019-2021 välillä tapahtunutta hakijan toimintaa voitu sen mahdollisesta moitittavuudesta huolimatta ottaa huomioon oleskeluluvan edellytyksiä arvioitaessa. Oleskelulupahakemus olisi tullut hylätä vain ulkomaalaislain 36 §:n ja 36 a §:n perusteella.

Jos hakija on jättänyt jatkolupahakemuksen vireille myöhässä, hän on oleskellut Suomessa laittomasti ennen uuden hakemuksen jättämistä. Ulkomaalaislain 36 b §:n 2 momentin mukaan lupakatko ei kuitenkaan johda kielteiseen päätökseen, jos hakija on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa ajoissa. Käsittelyssä tulee selvittää ja arvioida hakijan menettelyn moitittavuutta. Asiassa tulee selvittää, miksi lupaa ei ole haettu ajoissa, onko myöhässä hakemiselle hyväksyttävät syyt, esim. arkipyhät, vakava sairastuminen ja kuinka pitkältä lupakatko on kyse.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan muutamien päivien unohdus ei johda oleskeluluvan epäämiseen, mutta jos kyse on kuukausista, tilanne voi olla toinen. Mitä pidemmän ajan ulkomaalainen oleskelee maassa ilman oleskelulupaa, sitä vaikeampi on osoittaa, että kyse ei ole moitittavaksi katsottavasta tilanteesta.

Myös tilanteissa, joissa hakija on saanut kielteisen päätöksen aikaisempaan oleskelulupahakemukseensa, ja hän hakee uudelleen jatkolupaa Suomesta, oleskelu on mahdollisesti laitonta ulkomaalaislain 40 §:n nojalla. Tilanteessa tulee huomioida se, onko hakijalla muita perusteita lailliseen oleskeluun, kuten viisumivapaita päiviä. Mikäli hakijalla kuitenkin on kielteisen päätöksen yhteydessä tehty maastapoistamispäätös, joka on täytäntöönpanokelpoinen, on hänen maassa oleskelunsa hyvin todennäköisesti laitonta. Ulkomaalaislain

12.6.2026 muutoksen myötä maastapoistamispäätöksen ei tarvitse olla täytäntöönpanokelpoinen, vaan valitusprosessin aikana tehty uusi oleskelulupahakemus johtaisi lähtökohtaisesti hakemuksen hylkäämiseen, ellei 36 e §:stä muuta johdu. Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan muotoilu on ehdoton, joten tapauskohtainen kohtuuttomuusharkinta tulee suorittaa ulkomaalaislain 36 e §:n nojalla, sillä tällaisissa tapauksissa ei enää ole kyse ulkomaalaislain 36 b §:n 2 momentissa tarkoitettusta tilanteesta. Perhesideperusteisia oleskelulupahakemuksia koskevassa kokonaisharkinnassa tulee myös huomioida ulkomaalaislain 36 c §:n 2 momentti sekä 66 a §.

3.1.1 Oleskelu ilman oleskeluoikeutta työperäisissä hakemuksissa

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohtaan ei sisälly harkintavaltaa laittoman oleskelun kestosta ja sen vaikutuksesta päätöksen lopputulokseen. Kyseinen lainkohta on sanamuodoltaan ehdoton. Mikäli hakija ei jättäessään oleskelulupahakemuksen ole oleskellut maassa laillisesti 40 §:n 1 tai 4 momentissa säädetyllä tavalla, täyttyy 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen epäämisperuste, mutta asiassa tulee kuitenkin huomioida 36 b §:n 2 momentti sekä tehdä ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta. Laillisen oleskelun käsitettä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta.

[Linkki - Ohje ulkomaalaisen maasta poistamisesta - Maastapoistamisohje](#)

Ulkomaalaislain 36 b §:n 2 momentissa on säädetty, että 36 b §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetty ei koske tilanteita, joissa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan ollessa vielä voimassa.

Työperusteisissa hakemuksissa sovelletaan jatkolupien kohdalla laittoman maassaolon arviointiin vapaaehtoisen paluun ajasta johdettua aikarajaa 30 vuorokautta. Jos hakemus on jätetty enintään 30 vuorokautta myöhässä, voidaan oleskelulupa myöntää muiden edellytysten täytyessä, eikä laitonta oleskelua ole tarpeen selvittää hakijalta tarkemmin.

Jos hakemus on jätetty yli 30 vuorokautta myöhässä, hakijaa tulee kuulla laittomasta oleskelusta. Yli 30 vuorokautta kestäneen laittoman oleskelun perusteella voidaan harkita luvan epäämistä ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella, mutta lupaharkinnassa otetaan huomioon hakijan syyt sille, miksi lupaa on haettu myöhässä. Tapauskohtaisesti lupa voidaan myöntää, jos hakija esittää uskottavia perusteluja sille, miksi lupaa on haettu myöhässä. Uskottavia perusteluja myöhässä hakemiseen voivat olla esim. vakava sairastuminen tai onnettomuus. Lupaharkinnassa tulee myös huomioida se, että jatkolupa voitaisi poikkeuksellisesti tapauskohtaista harkintaa käyttäen myöntää, jos maasta poistaminen johtaisi hakijan tai tämän perheen kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen. Lupaharkinnassa tulee aina tehdä ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta.

[Linkki – Luku 6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §](#)

3.1.2 Oleskelu ilman oleskeluoikeutta perhesideperusteisissa hakemuksissa

Perhesideperusteisissa hakemuksissa laitton oleskelu voi johtaa kielteiseen päätökseen tapauskohtaisesti, jos kyseessä on esimerkiksi vuosia kestänyt

laiton oleskelu ja laitton oleskelu painaa ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisessa kohtuuttomuusarviossa sekä ulkomaalaislain 36 c §:n 2 momentin ja ulkomaalaislain 66 a §:n kokonaisharkinnassa enemmän kuin Suomessa olevat perhesiteet. Laittoman oleskelun merkitys voi tulla harkittavaksi itsenäisenä seikkana tai osana useista tekijöistä koostuvaa hakijan omaan toimintaan ja oleskeluhistoriaan liittyvää kokonaisuutta.

Arvioitaessa 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan soveltamista perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa, on otettava huomioon hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) ulkomaalaislain 36 c §:n 2 momenttia koskevat yksityiskohtaiset perustelut, joissa on todettu, että perhe-elämän suojan on kokonaisharkinnassa väistytävä esimerkiksi silloin, kun hakija on oleskellut maassa vuosia hakematta oleskelulupaa. Lain esitöissä ei avata tarkemmin, mitä tarkoitetaan vuosia kestäneellä laittomalla oleskelulla, vaan tätä on arvioitava tapauskohtaisesti. Suuntaa antavaa rajaa sille, kuinka monen vuoden laittomasta oleskelusta lupa evätään, ei siten voi asettaa, vaan asiassa on aina suoritettava tapauskohtainen harkinta.

Perhe-elämän suojan vuoksi yksinomaan se, että oleskelulupaa perhesiteen perusteella hakeva ulkomaalainen on ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut maassa ilman oleskeluoikeutta tai 12.6.2026 tai sen jälkeen vireille tulevissa hakemuksissa se, että hakija ei jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskellut maassa laillisesti 40 §:n 1 momentin tai 4 momentissa säädetyllä tavalla ei lähtökohtaisesti johda kielteiseen päätökseen, vaan laittoman oleskelun merkitystä pitää punnita suhteessa hakijan perhesiteisiin ja mahdolliseen lapsen etuun.

Mitä pidempikestoisesta perhesiteestä on kyse, sitä korkeammalla kynnyksellä luvan epäämiseen pelkän laittoman oleskelun vuoksi. Näissä tilanteissa edellytetään pidempikestoista laitonta oleskelua tai sitä, että tapauksessa on laittoman oleskelun lisäksi muitakin kielteisen perusteita. Harkinnassa merkitystä tulee antaa myös sille, onko perhe-elämä aloitettu laittoman oleskelun aikana.

Tilanteissa, joissa päätös vaikuttaa lapseen ja lapsen etu tulee arvioitavaksi, pelkkä laitton oleskelu ei pääsääntöisesti muodosta kielteisen perustetta. Tämä perustuu ulkomaalaislain 36 c §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa olevaan muotoiluun, jonka mukaan oleskeluluvan epääminen edellyttää yleensä useista tekijöistä koostuvaa ja vakavaa säännösten kiertämistarkoitusta, kun asiassa pitää huomioida lapsen etu.

[Linkki – Luku 4 Perhesideperusteisen oleskeluluvan epääminen – 36 c §](#)

3.2 Luvaton työnteko tai elinkeinon harjoittaminen – 36 b § 1 momentin 2 kohta

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on tietoisesti tehnyt ansiotyötä tai harjoittanut elinkeinotoimintaa Suomessa ilman lakiin perustuvaa oikeutta.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan hakija on voinut oleskella maassa ilman oleskeluoikeutta ja aloittaa työntekoa tai elinkeinonharjoittamisen laittomasti, tai hän on voinut oleskella Suomessa

laillisesti mutta ilman oikeutta työntekoon tai elinkeinotoimintaan. Kyse voi olla myös tilanteesta, jossa hakijalla on voinut olla työperusteinen oleskelulupa, joka ei kuitenkaan ole kattanut sitä työtä, jota hän on Suomessa tehnyt. Tällaista toimintaa voidaan tietyissä tapauksissa pitää itsessään niin moitittavana, että oleskelulupa voidaan evätä tällä perusteella.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) korostetaan hakijan tietoista toimintaa. Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos laitton työnteko tai elinkeinotoiminta on johtunut tietoisesta toiminnasta tai selvittämismuuttamisvelvollisuuden laiminlyönnistä. Jos hakija on pyrkinyt selvittämään asiaa siinä onnistumatta, oleskelulupaa ei tulisi jättää myöntämättä. Asiassa tulee myös ottaa huomioon hakijan saamat neuvot ja se, onko neuvonta ollut selkeää ja oikeaa. Mikäli hakijaa on neuvottu virheellisesti tai sekavasti, olisi kohtuutonta katsoa se hänen vahingokseen.

Kun laitton työnteko tai elinkeinotoiminta tulee ilmi, käsittelyssä pitää selvittää, onko kyseessä ollut tietoinen ja ns. vilpillinen toiminta vai tahaton. Esimerkiksi työntekijän oleskeluluvan hakijan voidaan odottaa olevan tietoinen siitä, että hänellä on vasta luvan saatuaan työnteko-oikeus tietyille, luvan mukaiselle ammattialalle tai ammattialoille. Asiassa tulee kuitenkin aina suorittaa tapauskohtainen kohtuuttomuusharkinta, jossa tulee huomioida myös ammattialojen samankaltaisuus. Aina ei ole selkeää, mitkä työtehtävät kuuluvat minkäkin ammattialan piiriin.

Hakijan voi myös odottaa olevan tietoinen siitä, että hänellä ei ole työnteko-oikeutta, tai oikeutta elinkeinon harjoittamiseen, jos hänellä ei koskaan ole ollut oleskelulupaa Suomessa. Asiassa tulee kuitenkin tarkistaa, onko hakijalla ollut työnteko-oikeus ulkomaalaislain 81 b §:n nojalla. Ulkomaalaislain 81 b §:ssä säädetään oikeudesta tehdä ansiotyötä ja harjoittaa elinkeinoa ilman oleskelulupaa enintään 90 päivän ajan minkä tahansa 180 päivän jakson aikana täsmällisemmin pykälässä määriteltujen edellytysten täyttyessä.

Hakijan voi myös odottaa olevan tietoinen tilanteestaan, jos hän on tiedustellut työnteko-oikeuttaan. Mikäli hakija on jatkanut laitonta työtä saatuaan tietää, että työ on laitonta, on tällainen toiminta lähtökohtaisesti niin moitittavaa, että lupa tulisi evätä. Rajatapaukset, joissa asian lainvoimaistuminen tai turvapaikka-asiat vaikuttavat työnteko-oikeuteen, ovat tilanteita, joissa hakija ei välttämättä ole vilpittömästi tiennyt työnteko-oikeutensa päättymistä. Aina tuleekin suorittaa tapauskohtainen kohtuuttomuusharkinta, jossa painoarvoa on annettava erityisesti hakijan tietoiselle toiminnalle ja pyrkimyksille selvittää asiaa.

Itä-Suomen hallinto-oikeus arvioi 28.05.2025 antamassaan päätöksessä (taltio 1204/2025) tapausta, jossa hakija oli työskennellyt muissa kuin oleskelulupansa mukaisen ammattialan tehtävissä.

Hallinto-oikeus otti lisäksi kantaa jatkoluvan epäämisen kohtuuttomuuteen.

Hakija oli työskennellyt ensimmäisen oleskelulupansa voimassaolon aikana muulla ammattialalla, kuin mihin hänen työperusteinen oleskelulupansa oli myönnetty. Tieto hakijan tosiasiallisista työtehtävistä oli ilmennyt poliisin tekemän tarkastuksen myötä. Hallinto-oikeus ei pitänyt uskottavana, että hakija ei ollut osannut ja ymmärtänyt hakea uutta oleskelulupaa uudelle työtehtävälleen. Hallinto-oikeus katsoi, että Maahanmuuttovirasto oli voinut jättää jatkoluvan myöntämättä ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.

Hallinto-oikeus arvio, että jatkoluvan epääminen ei ollut kohtuutonta ottaen huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet. Hakijalla oli Suomessa

aviopuoliso sekä alaikäisiä lapsia, jotka olivat vireyttäneet perhesidehakemuksen. Perheen katsottiin kuitenkin voivan jatkaa perhe-elämän viettämistä yhdessä kotimaassaan.

Kokonaisarvio hakijan toiminnan moitittavuudesta

Hakijan toiminnan moitittavuutta arvioitaessa merkitystä on laittoman työnteon tai elinkeinon harjoittamisen kestolla sekä moitittavan toiminnan toistuvuudella. Luvan epäämistä puoltaa esim. se, että hakijan lähtökohtainen tarkoitus ei ole ollut työskennellä työnteko-oikeutensa mukaisesti ja asiassa on viitteitä siitä, että hakijan pyrkimyksenä on ollut harhauttaa viranomaisia. Työnantajan tietoisuus luvattomasta työnteosta antaa myös viitteitä tahallisuudesta. Toisaalta harkinnassa tulee myös huomioida hakijan syyt moitittavalle toiminnalle. Jos hakija on pyrkinyt turvaamaan toimeentulonsa esim. työnantajan konkurssin takia tekemällä töitä laittomasti vaikka väärällä ammattialalla, tämä voi olla lieventävä seikka ulkomaalaislain 36 e §:n kohtuuttomuusharkinnan näkökulmasta.

Perhesidehakemuksissa perhe-elämän suoja painaa lähtökohtaisesti enemmän, kuin lyhykestoinen laitton työskentely tai elinkeinon harjoittaminen. Tapauskohtainen kokonaisarviointi on aina tehtävä sekä arvioitava luvan epäämistä kohtuuttomuutta ulkomaalaislain 36 e §:n kannalta.

Työnteko-oikeuteen liittyvät erityispiirteet

Käsittelyssä tulee myös huomioida työnteko-oikeuteen liittyviä erityispiirteitä. Ulkomaalaislain 81 b §:ssä säädetään tilanteista, joissa ulkomaalaisella on työnteko-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa ilman oleskelulupaa. Mikäli ulkomaalainen vaikuttaa työskennelleen laittomasti, tulee asiassa varmistua siitä, että työnteko-oikeutta ei ole 81 b §:n nojalla ollut. 11.6.2025 voimaantulleen ulkomaalaislain 72 c §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö määrittelee yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa työvoimapula-alat, joille on valtakunnallisia työvoiman saatavuusongelmia. Ulkomaalaislain 81 a §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalaisella, jolle on myönnetty työntekijän oleskelulupa, on rajoitettu työnteko-oikeus luvassa määriteltujen ammattialojen lisäksi 72 c §:n nojalla määritellyllä työvoimapula-alalla. Jos herää epäily laittomasta työnteosta ja kyseessä on työntekijän oleskeluluvalla Suomessa oleskeleva henkilö, tulee asiassa ensin tarkistaa, kuuluuko ammattiala, jolla hakija työskentelee, työvoimapula-aloihin. Valtakunnalliset työvoimapula-alat säädetään valtioneuvoston asetuksella. Työnteko-oikeus on voimassa kulloinkin voimassa olevassa listauksessa luetelluille ammattialoille.

3.3 Maahan jääminen täytöntöönpanokelpoisen maastapoistamispäätöksen jälkeen – 36 b § 1 momentin 3 kohta

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on ilman hyväksyttävää syytä jättänyt poistumatta maasta sen jälkeen, kun hänen saamansa päätös

maasta poistamisesta on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi tai hän on välttellyt viranomaisia tai vaikeuttanut palauttamisen valmisteluja tai maasta poistamista.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan oleskelulupa voitaisiin 3 kohdan perusteella evätä, jos ulkomaalainen on ilman hyväksyttävää syytä jäänyt maahan, vaikka hänen tulisi poistua maasta tai jos hän on välttellyt viranomaisia tai muutoin vaikeuttanut palauttamisen valmisteluja tai itse maasta poistamista. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan hyväksyttävän syyn voi katsoa olevan kyseessä esimerkiksi, jos maahan jääminen johtuu muista kuin ulkomaalaisen itsensä toimista tai hänestä riippumattomasta syystä. Tällainen syy saattaisi olla esimerkiksi vakavan pandemian seurauksena asetettavat liikkumisrajoitukset ulkomaille, poikkeuksellisen pitkäkestoinen tai laaja kansainvälinen liikkumiseen vaikuttava lakko, ulkorajojen sulkeminen, henkilön onnettomuus tai vakava sairaus tai muu vastaava ennakoimaton tilanne, joka tosiasiallisesti estävät maasta poistumisen. Esimerkiluettelo ei ole tyhjentävä.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) on todettu, että yhteistyökyvyttömyys ja moitittava käyttäytyminen olisi peruste jättää oleskelulupa myöntämättä Suomesta haettuna, vaikka olisikin syntynyt muutoin laillinen peruste oleskeluluvan myöntämiselle. Laittoman oleskelun aikana syntynyt peruste oleskeluluvan myöntämiselle ei oikeuta jäämään Suomeen ja saamaan oleskelulupaa Suomesta haettuna.

Ulkomaalainen voi poistuttuaan Suomesta kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa jättää oleskelulupahakemuksensa ulkomaille. Tältä osin merkitystä on annettava nimenomaisesti sille, milloin maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Uuden oleskeluluvan myöntämistä harkitessa tulisi kuitenkin lain yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ottaa huomioon säännös oleskeluluvan epäämisestä 36 a §:n 8 kohdan perusteella.

[Linkki – Luku 2.8 Aiempi moitittava toiminta – 36 a § 8 kohta](#)

Mikäli maastapoistamispäätös on täytäntöönpanokelpoinen eikä hakijalla ole esittää hyväksyttävää syytä sille, miksi hän ei ole vielä poistunut maasta, voidaan 36 b §:n 1 momentin 3 kohtaa soveltaa suoraan.

Täytäntöönpanokelpoisen päätöksen osalta ei siis tarvitse erikseen selvittää, millaisia toimia esimerkiksi poliisi on tehnyt täytäntöönpanon edistämiseksi. Sen sijaan esimerkiksi poliisin kirjauksista voi ilmetä viitteitä siitä, jos hakija on vaikeuttanut palauttamisen valmisteluja eikä ole osallistunut vaikkapa maastapoistamispuhutukseen, jolloin sanottua lainkohtaa voidaan myös soveltaa.

Tilanteissa, joissa ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa ja oleskellut maassa sen jälkeen, kun hänelle tehty maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, sovellettaisi ensisijaisesti juuri ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 3 kohtaa, sillä kyseessä on erityissäännös yleisemmin muotoiltuun 1 kohtaan nähden. Tavanomaisen normihierarkian pohjalta ajateltuna 3 kohtaa voisi siten pitää ensisijaisena epäämisperusteena. Päätöksen perusteluissa ei ole kuitenkaan estettä käyttää myös ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohtaa, sillä tällaisissa tapauksissa ulkomaalainen on pääsääntöisesti ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut maassa laittomasti.

3.4 Maastapoistamisen estäminen tai lykkääminen – 36 b § 1 momentin 4 kohta

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on tehnyt selvästi perusteettoman oleskelulupa- tai kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen estääkseen tai lykätäkseen maasta poistamisensa täytäntöönpanoa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan kyseinen lainkohta soveltuu tilanteeseen, jossa ulkomaalainen käyttää oleskeluluvan perusteetonta hakemista tai turvapaikkamenettelyä hyväkseen pitkittääkseen oleskeluaan maassa tai lykätäkseen maasta poistumista. Useat perusteettomat oleskelulupahakemukset antavat viitteitä siitä, että hakemuksia tehdään vain maasta poistamisen viivyttämiseksi. Joskus jo yhden oleskelulupahakemuksen ajoittuminen tai luonne saattaa kokonaisuudessaan antaa viitteitä tarkoitushakuisesta toiminnasta perusteettomasti maahan jäämiseksi.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) on todettu, että toistuvien tai perättäisten kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten jättämisestä voidaan myös pitää tarkoitushakuisena keinona maassa oleskelun pitkittämiselle ja maasta poistamisen estämiselle ja viivyttämiseksi. Oleskelulupahakemuksen selvää perusteettomuutta voi ilmentää myös uusintahakemuksen jättämisen ajoitus jo tehdyn tai välittömästi odotettavissa olevan päätöksen, joka merkitsi hakijan poistamista maasta, täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai estämiseksi. Oleskelulupahakemuksen selvää perusteettomuutta voi osoittaa myös se, että kansainvälisen suojelun hakemus on aiemmin arvioitu ilmeisen perusteettomaksi ulkomaalaislain 101 §:n perusteella. Turvapaikkamenettelyn väärinkäyttö voi nousta tarkastelun kohteeksi silloin, kun aiemmin turvapaikkaa hakenut ulkomaalainen hakee oleskelulupaa esimerkiksi perhesiteen perusteella. Tilanteissa, joissa hakijalla on hakemushistoriaa, otetaan hänen aiemmassa menettelyssängsä esille tuomat asiat huomioon myös myöhempien hakemusten käsittelyssä. Turvapaikkamenettelyn aikana tapahtunut moitittava toiminta voi siten tulla jälkikäteen arvioituksi oleskeluluvan epäämiseen johtavana seikkana.

Turvapaikkaa hakeneiden kohdalla ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 4 kohtaa sovelletaan silloin, kun kyseessä ei ole työn, elinkeinon harjoittamisen tai opiskelun perusteella haettu oleskelulupa. Esimerkiksi perhesidehakemuksissa ei ole työ- ja opiskeluperustaisia hakemuksia koskevaa ”kaistanvaihtokieltoa”. Säännöstä sovelletaan myös sellaisissa tilanteissa, joissa kyseessä on joku edellä mainituista hakemusperusteista, mutta tapaukseen ei sovelleta ulkomaalaislain 36 f §:ää.

Mikäli turvapaikkaa aiemmin hakenut hakija hakee lupaa perhesiteen perusteella, huomiota tulee kiinnittää erityisesti perhe-elämän aloitusajankohtaan ja siihen, onko perhe-elämä aloitettu ennen vai jälkeen kielteisen turvapaikkapäätöksen. Asiassa tulee tutustua turvapaikka-asian asiakirjoihin ja kiinnittää erityisesti huomiota siihen, mitä hakija on kertonut perhesiteistään. Selvästi perusteettomat oleskelulupa- ja kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset ovat oleskeluluvan epäämisen peruste. Mitä useampi kielteisen peruste asiassa esiintyy, sitä tiukemmin hakijan moitittavaan

menettelyyn suhtaudutaan. Päätös perustuu kuitenkin aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, kohtuuttomuusarviointiin sekä perhe-elämän suojan ja lapsen edun ensisijaiseen arviointiin.

Oleskelulupaharkinnassa on huomioitava, että pelkkä kansainvälisen suojelun tai oleskeluluvan hakeminen ei itsessään tarkoita, että hakemus tulisi hylätä ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, vaan asiassa tulee olla näyttöä siitä, että hakemus on selvästi perusteeton ja tehty maastapoistamisen estämiseksi tai lykkäämiseksi. Toisin sanoen toistuvat tai perättäiset kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset voivat ilmentää oleskelulupahakemuksen selvää perusteettomuutta. Selvästi perusteettoman hakemuksen käsite liittyy siis ainoastaan oleskelulupahakemuksiin, eikä tähän pidä sekoittaa ulkomaalaislain 101 §:n mukaista ilmeisen perusteettomaksi katsottavaa kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta. Perhesidehakemuksissa tulee lupaharkinnassa ottaa huomioon perhe-elämän suoja, lapsen etu sekä 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusarviointi.

Moninkertaisista maastapoistamispäätöksistä voi lukea lisää Maastapoistamisohjeen luvusta 2.13.2 Moninkertaiset maastapoistamispäätökset.

3.5 Aiemmin osoitettu piittaamattomuus – 36 b § 1 momentin 5 kohta

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on muutoin aiemmalla toiminnallaan osoittanut piittaamattomuutta maahantuloa ja maassa oleskelua koskevasta lainsäädännöstä tai Suomen viranomaisten päätöksistä tai määräyksistä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan kyseessä on yleinen säännös, jonka perusteella voitaisiin oleskeluluvan myöntämisessä ottaa huomioon vielä muunlainenkin kuin edellisissä kohdissa nimenomaisesti säädetty piittaamattomuus. Kohtaa voi soveltaa esimerkiksi viisumin väärinkäytön tilanteisiin, joissa ulkomaalainen on antanut viisumia hakiessaan väärää tietoa tarkoituksenaan tulla maahan hakemaan oleskelulupaa. Viisumin väärinkäytöksestä voisi olla kyse esimerkiksi tilanteesta, jossa henkilö on saapunut Suomeen viisumilla osallistuakseen konferenssiin, mutta vireyttänyt maahan saavuttuaan oleskelulupahakemuksen. Pääsääntöisesti tilanteissa, joissa on havaittu esimerkiksi viisumiväärinkäytöksiä, sovelletaan ulkomaalaislain 36 a §:n 1 kohtaa, mutta asiassa tulee aina tapauskohtaisesti harkita, mikä lainkohta on tilanteeseen sopivin.

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 5 kohta soveltuu tilanteisiin, joissa ulkomaalainen on saapunut maahan opiskelijan oleskeluluvalla, mutta opiskelijan lupaa on käytetty ainoastaan maahantulon välineenä ja maahantulon todellinen tarkoitus on ollut joku muu kuin opiskelu. Tällainen tilanne voi ilmetä esimerkiksi silloin, kun opiskelijan luvalla maahan tullut on hakenut työperäistä oleskelulupaa ja uuden oleskeluluvan käsittelyn yhteydessä on käynyt ilmi, että hän ei ole opiskellut lainkaan tai opiskellut ainoastaan hyvin vähän. Opiskelijataustaisten hakijoiden kohdalla ulkomaalaislain mukaisia oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä arvioidaan, jos hakija on hakenut oleskelulupaa jollakin ulkomaalaislain soveltamisalaan kuuluvalla perusteella, kuten työnteko. Viitteitä siitä, että opiskelijan lupaa on käytetty maahantulon välineenä voi antaa myös se, jos hakija ei ole asunut lainkaan paikkakunnalla, jossa oppilaitos, jossa opiskelua varten opiskelijan lupa on myönnetty, sijaitsee tai jos hän on muuttanut paikkakunnalta pois pian Suomeen saapumisen jälkeen. Myös nopea työllistyminen Suomessa

saattaa antaa viitteitä siitä, että työ on alun perinkin ollut maahantulon todellinen tarkoitus. Arvioitaessa kyseisen lainkohdan soveltuvuutta esimerkiksi kuvatuissa tapauksissa, tulee asiassa aina tehdä huolellinen kokonaisharkinta.

Asiassa tulee aina tehdä tapauskohtainen kokonaisarvio hakijan tilanteesta ja arvioida asiaa myös ulkomaalaislain 36 e §:n mukaisesti kohtuuttomuusnäkökulmasta. Hakijaa tulee myös kuulla. Painoarvoa asian arvioinnissa on annettava tahallisuudelle ja hakijan tilanteelle. Esimerkiksi lapsen syntymä ja tästä johtuva poissaolo voivat olla syy sille, miksi opintoja ei ole suoritettu. Asiassa tulee arvioida, onko hakija osoittanut aiemmalla toiminnallaan piittaamattomuutta maahantuloa ja maassa oleskelua koskevasta lainsäädännöstä. Tilanteissa, joissa opiskelijan oleskelulupaa on käytetty vain maahantulon välineenä ja maahantulon todellinen tarkoitus on ollut joku muu, kuten työnteko, täyttyy usein myös ulkomaalaislain 36 a § 2 kohdan mukainen epäämisperuste.

[Linkki – Luku 2.2 Väärät, virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot – 36 a § 2 kohta](#)

3.6 Jatkoluvan hakeminen myöhässä – 36 b § 2 momentti

Ulkomaalaislain 36 b §:n 2 momentin mukaan edellä 1 momentin 1 kohdassa säädetty ei koske tilanteita, joissa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan ollessa vielä voimassa.

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan 1 momentin 1 kohdan ulkopuolelle suljettaisiin tilanteet, joissa hakijan menettely ei sellaisenaan ole katsottava niin moitittavaksi, että jatkolupaa ei voitaisi sen vuoksi myöntää ja hakija karkotettaisiin maasta. Syynä voisi olla esimerkiksi hakijan vakava sairastuminen tai onnettomuus, jotka ovat estäneet oleskeluluvan jättämisen.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan tilanteen tulisi olla sellainen, joka ei osoita erityistä piittaamattomuutta, vaan kyse on pikemminkin erehdyksestä. Pykälän soveltamisessa on otettava huomioon ajallinen ulottuvuus. Mitä pidemmän ajan ulkomaalainen oleskelee maassa ilman oleskelulupaa, sen vaikeampi on osoittaa, että kyse ei ole moitittavaksi katsottavasta tilanteesta. Muutamien päivien unohdus ei johtaisi oleskeluluvan epäämiseen, mutta jos kyse on kuukausista tilanne voi olla toinen.

4 Perhesideperusteisen oleskeluluvan epääminen – 36 c §

Ulkomaalaislain 36 c §:ssä säädetään tarkempia säännöksiä oleskeluluvan epäamisestä, kun kyse on oleskeluluvan myöntämisestä perhesiteen perusteella. 36 c § on erityissäännös, jota sovelletaan perhesiteen perusteella tehtäviin oleskelulupahakemuksiin. Pykälä täydentää 36 §, 36 a § ja 36 b §:n sääntelyä.

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos:

- 1) on perusteltua aihetta epäillä, että perheside on muodostettu oleskeluluvan saamiseksi Suomeen, eikä tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää;
- 2) perhe-elämän on katsottava päättyneen eikä tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää;
- 3) perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa antamalla olennaisesti väärää, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai perhesuhteistaan taikka jättämällä kertomatta näitä koskevan olennaisen tiedon; taikka
- 4) on perusteltua aihetta epäillä, että alaikäistä lasta on käytetty maahantulon välineenä, koska lapsi on lähetetty Suomeen perheenkokoajaksi oleskeluluvan saamiseksi tämän perheenjäsenille, jollei lapsen lähettämiseksi Suomeen hakemaan kansainvälistä suojelua ole katsottava olleen lapsen henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy.

Ulkomaalaislain 36 c §:n 2 momentin mukaan arvioitaessa perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan epäämistä on otettava huomioon perhe-elämän suoja ja lapsen etu. Oleskeluluvan epääminen edellyttää, että hakijan tai perheenkokoajan menettely oleskelulupaa haettaessa muutoin osoittaa sellaista moitittavuutta, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suojaa painavampana. Harkinnasta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä säädetään lisäksi 66 a §:ssä.

Edellä mainitussa 36 c §:n 2 momentissa on kirjattuna täsmentävä säännös perhe-elämän suojan ja lapsen edun vaikutuksesta oleskeluluvan epäämiseen. Oleskelulupa jätettäisiin myöntämättä, vaikka perheside olisi aito, mutta hakijan oma toiminta osoittaa sellaista maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suojaa painavampana. Säännöstä sovellettaisiin aina harkittaessa perhesideperusteisen oleskeluluvan epäämistä 36 a tai b §:n perusteella tai 36 c §:n 1 momentin 2, 3 tai 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. 36 c §:n 2 momenttia ei sovellettaisi 36 c §:n 1 momentin 1 kohdan tilanteessa, jossa ei ole suojeltavaa perhe-elämää. (HE 26/2024 vp.)

Perhe-elämän suojan ja yleisen edun välinen punninta

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) on todettu, että hallitun maahanmuuton kannalta ei ole hyväksyttävää, että maahanmuuttolainsäädännön vastainen oleskelu ja viranomaiskontrollin välttely johtaisi säännönmukaisesti siihen, että oleskelu vakinaistetaan, jos henkilölle muodostuu perhesiteitä maahan. Yksittäisessä tapauksessa on punnittava, ovatko yleisen edun vaatimukset painavampia kuin perhe-elämän suojaaminen. Punninta kytkeytyy kiinteästi kunkin tapauksen tosiseikkoihin ja voi johtaa toisiaan muistuttavissa tapauksissa erilaiseen lopputulokseen. On verrattava yhtäältä perhe-elämän loukkauksen vakavuutta ja toisaalta, miten vahvasti julkinen intressi edellyttää puuttumista perhe-elämään. Ratkaisijan on otettava huomioon erisuuntaisten periaatteiden painoarvo yksittäistapauksessa. Harkittaessa luvan epäämistä hakijan oman toiminnan perusteella, tulee päätösharkinnassa kiinnittää huomiota yleisen edun ja perhe-elämän suojan välisen punnintaan. Jos

perhe-elämän suojan katsotaan olevan harkinnassa yleistä etua painavampi, ei oleskelulupaa voi evätä hakijan oman moitittavan toiminnan perusteella. Jos taas yleinen etu katsotaan perhe-elämää painavammaksi, voidaan oleskelulupa evätä. Päätöksessä tulisi tällöin tuoda esiin se, että asiaa on arvioitu myös ulkomaalaislain 66 a §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan näkökulmasta.

Perheenyhdistämisen edellytyksiä koskevien säännösten tarkoituksena on turvata perheen yhdistyminen ja perhe-elämän suoja. Suojan tarve riippuu siitä, onko henkilöillä todellisuudessa ja käytännössä läheisiä keskinäisiä henkilökohtaisia siteitä. Perheenyhdistämisen edellytyksiä koskevien säännösten tavoitteena on myös ehkäistä lapsen hyväksikäyttöä maahantulon välineenä. Tällaisessa tilanteessa lapsi lähetetään turvapaikanhakijaksi toiseen maahan, jotta lapsen perheenjäsenet voisivat saada oleskeluluvan perheenyhdistämisen perusteella. Tällainen lapsen hyväksikäyttö on vastoin lapsen etua ja lapsen oikeuksien sopimusta. (HE 26/2024 vp.)

Tilanteessa, jossa perheside katsotaan olemassa olevaksi, oleskelulupa voidaan jättää myös myöntämättä, vaikka oleskelulupahakemuksen peruste muutoin olisi sinänsä todellinen. Päätöksessä voidaan tällöin katsoa hakijan ja perheenkokoajan viettävän tosiasiallista perhe-elämää yhdessä, mutta hakijan oma moitittava toiminta lupaa hakiessa osoittaa kuitenkin piittaamattomuutta maahantuloa tai maassa oleskelua koskevasta sääntelystä. (HE 26/2024 vp.)

Harkittaessa luvan epäämistä hakijan oman toiminnan perusteella, tulee päätösharkinnassa kiinnittää huomiota yleisen edun ja perhe-elämän suojan väliseen punnintaan. Jos perhe-elämän suojan katsotaan olevan harkinnassa yleistä etua painavampi, ei oleskelulupaa voi evätä hakijan oman moitittavan toiminnan perusteella. Jos taas yleinen etu katsotaan perhe-elämää painavammaksi, voidaan oleskelulupa evätä. Päätöksessä tulisi tällöin tuoda esiin se, että asiaa on arvioitu myös ulkomaalaislain 66 a §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan näkökulmasta. (HE 26/2024 vp.)

Perhesiteen perusteella haetun oleskeluluvan kohdalla hakijan oman moitittavan toiminnan vaikutusta voitaisiin pitää perhesidettä painavampana esimerkiksi silloin, kun tapaukseen on liittynyt laittoman oleskelun lisäksi esimerkiksi väärin tietojen antamista, luvatonta työntekoa tai olosuhteita, jotka ovat antaneet aiheutta epäillä myös perhesiteen aitoutta. Kun asiassa on pitänyt huomioida lapsen etu, oleskeluluvan epääminen edellyttää yleensä useista tekijöistä koostuvaa ja vakavaa säännösten kiertämistarkoitusta. Perhe-elämän suojan on kokonaisharkinnassa väistyttävä esimerkiksi silloin, kun hakija on oleskellut maassa vuosia hakematta oleskelulupaa, hän on rikkonut maahantulokielloa tai hakenut oleskelulupaa maahantulokiellon saatuaan tai kun hakija on pyrkinyt harhaanjohtamaan viranomaisia esimerkiksi väärinä henkilötietoja antamalla taikka on pakoillut viranomaisia maasta poistamisen estämiseksi. (HE 26/2024 vp.)

Ulkomaalaislain 36 c §:ssä esitettyjen epäämisperusteiden arvioinnissa on kyse tapauskohtaisesta kokonaisharkinnasta, jossa huomioidaan kaikki asiaan vaikuttavat seikat sekä olosuhteet. Jotta lupaharkinnassa tulee arvioitavaksi 36

c §:n mukaiset perusteet, on hakijan asiassa tullava esiin jokin heräte vilpillisestä toiminnasta. Esimerkiksi viitteet väärennetystä avioliittotodistuksesta voivat johtaa epäämisharkintaan 36 c §:n perusteella. Päätösharkinta on viime kädessä uskottavuusarviointia ja hakemusta arvioitaessa tulee pohtia, onko hakijan selvitys esimerkiksi yhteisen perhe-elämän viettämisestä katsottavissa näytetyksi. Epävarmoissa tilanteissa asiaa tulisi tulkita lähtökohtaisesti hakijan kannalta myönteisesti. Tähän ohjaa myös perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate sekä ulkomaalaislain 5 §:n mukainen velvollisuus olla rajoittamatta ulkomaalaisen oikeuksia enempää kuin on välttämätöntä.

Tutkimattajättämispäätös ja perheenyhdistämistä koskeva hakemus

Ulkomaalaislain 36 f §:ssä säädetty kaistanvaihdon kieltö voi tuoda mukanaan tilanteen, jossa joudutaan pohtimaan aiemmin tehdyn tutkimattajättämispäätöksen vaikutuksia myöhemmin vireytettävään perheenyhdistämistä koskevaan oleskelulupahakemukseen. Jos aiempi oleskelulupahakemus on jätetty tutkimatta, voidaan päätösharkinnassa huomioida myös niitä seikkoja, jotka on jätetty huomioimatta aiemman tutkimattajättämispäätöksen yhteydessä. Tämä johtuu siitä, että tutkimattajättämispäätöksessä ei nimensä mukaisesti ole arvioitu hakemuksen perusteena olevia seikkoja aineellisesti, jolloin virasto ei ole ottanut mahdollisiin epäämisperusteisiinkaan lainkaan kantaa. Uuden aineellisesti tutkittavan oleskelulupahakemuksen yhteydessä voidaan kiinnittää huomiota epäämisperusteisiin, jotka olisivat olleet viraston tiedossa jo tutkimattajättämispäätöstä tehtäessä. Käytännössä vanhat tosiseikat voivat siis tällaisessa tapauksessa johtaa oleskelulupahakemuksen epäämiseen aineellisen tutkinnan tuloksena.

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtia koskevassa osiossa on esimerkkinä useita korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä.

Vaikka korkeimman hallinto-oikeuden päätökset on annettu edellisen lain voimassa ollessa, ne on edelleen syytä huomioida, kun arvioidaan, tulisiko oleskelulupa jättää myöntämättä 36 c §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan perusteella.

4.1 Tarkoituksena ei ole viettää yhteistä perhe-elämää – 36 c § 1 momentin 1 kohta

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että perheside on muodostettu oleskeluluvan saamiseksi Suomeen, eikä tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää.

Perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan tarkoituksena on mahdollisuus viettää yhteistä perhe-elämää, eikä esimerkiksi avioliittoa tai muuta parisuhdetta, joka on solmittu vain oleskeluluvan myöntämiseksi ja Suomeen pääsemiseksi, ole perusteltua suojata.

Käsiteltäessä perheenyhdistämisen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta, tulee ensimmäisenä selvittää, onko hakijan ja perheenkokoajan välillä ollut tosiasiallista perhe-elämää ja aikovatko he tulevaisuudessa viettää sellaista Suomessa. Jos hakijan ja perheenkokoajan välillä ei katsota olevan tosiasiallista perhe-elämää, ei hakijalle voida myöntää oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Perhesideperusteinen oleskelulupa myönnetään vain

tosiasiallisen perhe-elämän viettämistä varten ja sellaisen perusteella. Perhe-elämän suojaa koskevan lainsäädännön tarkoituksena on suojata tosiasiallista perhe-elämää.

Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty tosiasiallisen perhe-elämän kriteereistä. Päätösharkinnassa tosiasiallista perhe-elämää arvioidaan useista eri näkökulmista ja lopputulos perustuu aina kokonaisharkintaan. Harkinnassa kiinnitetään esimerkiksi huomiota aiemmin vietettyyn yhteiseen perhe-elämään, hakijan ja perheenkokoajan väliseen yhteydenpitoon sekä toistensa tapaamiseen, oleskeluluvan hakemisen ajankohtaan, taloudelliseen tukemiseen ja lasten kohdalla huoltosuhteen olemassaoloon. Asiassa arvioidaan myös sitä, onko tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt pakottavista syistä vai vapaaehtoisesti asianosaisten omista ratkaisuksista johtuen.

Lumeavioliitolla tarkoitetaan tilannetta, jossa pariskunta tai pariskunnan toinen osapuoli on solminut avioliiton pelkäämään oleskeluluvan saamiseksi ilman todellista tarkoitusta viettää perhe-elämää, ja avioliiton solmimisen todellisena motiivina voi tällöin olla oleskeluluvan saaminen. Lumeavioliitotilanteissa avioliitto on solmittu muodollisesti pätevästi ja puolisoiden vapaasta tahdosta.

Lumeavioliittoepäilyyn perustuvassa kielteisessä päätöksessä todetaan hakijan olevan muodollisesti perheenkokoajan ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin mukainen perheenjäsen. Kielteisellä päätöksellä ei puututa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan perhe-elämän suojaan, koska ihmisoikeussopimus suojaa riittävän läheistä, tosiasiallista perhe-elämää. Lumeavioliitossa puolisoiden välillä ei ole todellista perhe-elämää, sillä avioliitto on solmittu vain oleskeluluvan myöntämiseksi ja Suomeen pääsemiseksi.

Lumeavioliittoepäilyjä selvitetään lähtökohtaisesti asianosaisia suullisesti kuulemalla, jolloin voidaan tarkemmin selvittää perhe-elämän aitoutta. Esimerkiksi väestötietojärjestelmästä ilmenevien osoitetietojen avulla voi muun ohella tehdä päätelmiä asianosaisten välisestä perhe-elämästä, mutta pelkkien rekisteritietojen avulla ei voida kuitenkaan selvittää varmaksi sitä, viettävätkö asianosaiset tosiasiallista yhteistä perhe-elämää ja mikä heidän avioliittonsa todellinen luonne on. Asiasta voi lukea lisää vuosikirjapäätöksestä KHO 2015:177 (antopäivä 11.12.2015), jossa käsitellään oleskeluluvan peruuttamista tosiasiallisen perhe-elämän päättymisen vuoksi ja suullisen käsittelyn merkitystä asian selvittämiseksi.

Päätösharkinnan tulee perustua tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan ja kielteisen päätöksen tekeminen lumeavioliiton perusteella edellyttää useamman kuin yhden lumeavioliiton tunnusmerkin täyttymistä. Vähäinen perhe-elämä ei itsessään muodosta lumeavioliiton epäilyä ja tarkemman tutkinnan perustetta. Tapauskohtaisesti useamman tunnusmerkin täytyessä tosiasiallista perhe-elämää on kuitenkin selvitettävä enemmän.

Euroopan unionin neuvosto on antanut päätöslauselman toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C 382/01). Päätöslauselmassa lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan

kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluluvan saamiseksi kolmannen maan kansalaiselle kyseisessä jäsenvaltiossa. Lumeavioliittoa koskevaa arviointia käsitellään myös niin sanotussa vapaan liikkuvuuden direktiivissä (2004/38/EY) ja komission tiedonannossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle edellä mainitun direktiivin täytäntöönpanon ja soveltamisen parantamisesta (KOM (2009) 313 lopullinen). Vapaasta liikkuvuudesta voi lukea lisää Maahanmuuttoviraston antamasta ohjeesta; Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsenensä maassa oleskelu.

Lumeavioliittoarvioinnissa tulee huomioida seuraavat seikat, jotka pohjautuvat neuvoston päätöslauselmaan (97/C 382/01) ja komission tiedonantoon (KOM (2009) 313 lopullinen).

Yhteiselämän viettäminen

Avioliiton aitoutta selvittäessä kiinnitetään huomiota siihen, minkälaista yhteiselämää puoliset ovat viettäneet ennen avioliiton solmimista ja sen solmimisen jälkeen. Jos asianosaiset ilmoittavat tavanneensa toisiaan tai asuneensa yhdessä hakijan koti- tai oleskelumaassa, on heidän esitettävä näyttöä tapaamisista ja yhdessä asumisesta esimerkiksi passileimoilla, lentolipuilla, viisumi- tai oleskelulupatiedoilla, hotellimaksuilla tai vuokrasopimuksilla.

Päätösharkinnassa on otettava huomioon, että puolisoitten uskonto ja kulttuuri voivat rajoittaa seurustelua sekä esiaviollista yhdessä asumista. Jos puoliset eivät ole lainkaan viettäneet yhteiselämää tai se on ollut hyvin lyhytaikaista, tulee heidän esittää perusteltu syy sille, miksi yhteiselämää ei ole vietetty. Puolisoiden tulee osoittaa, että heidän tarkoituksenaan on viettää Suomessa yhteistä perhe-elämää. Lisätietoja ratkaisusta KHO 2019:116 ja KHO 17.10.2018 taltio 4743. Tästä voi olla osoituksena esimerkiksi kiinteä yhteydenpito eri kommunikaatiovälinein.

Tapaamiset ja yhteydenpito ennen avioliiton solmimista

Jos puoliset eivät ole tavanneet kertaakaan ennen avioliiton solmimista, on lähtökohtaisesti syytä epäillä, että hakijan tarkoituksena on maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen. Päätösharkinnassa on kuitenkin huomioitava, että tietyissä kulttuureissa ja uskonnoissa avioliitot sovitaan sukujen kesken ja tiettyjen maiden lainsäädäntö mahdollistaa myös niin sanotut valtakirja-avioliitot. Harkinnassa on otettava myös huomioon, että perheenkokoajan mahdollinen pakolaistausta ja hakijan kotimaan turvallisuustilanne voivat vaikeuttaa puolisoitten tapaamisia ja yhteydenpitoa.

Puolisoiden toisistaan ja suhteestaan antamat ristiriitaiset tiedot

Jos puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan, tutustumisolosuhteista, avioliiton solmimisesta tai muista heitä koskevista luonteeltaan henkilökohtaisista keskeisistä tiedoista, on syytä epäillä, ettei avioliittoa ole solmittu perhe-elämän viettämiseksi. Ristiriitaisista tiedoista tulee aina kuulla perheenkokoajaa ja hakijaa. Lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa epäillään lumeavioliittoa, tulisi kuuleminen suorittaa suullisesti.

 Arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota ihmisen muistiin liittyviin epävarmuustekijöihin tutkimustiedon valossa sekä toisaalta mahdollisista arkaluonteisista tai muutoin henkilökohtaisista seikoista kertomiseen liittyviin muihin syihin, joiden takia hakijat saattavat antaa ristiriitaisia tietoja. Hakijoiden edellytykset kertoa yksityiskohtaisesti ja omakohtaisesti esimerkiksi omasta taustastaan voivat erota esimerkiksi sen

perusteella, ovatko hakijat yksilökeskeisestä vai yhteisöllisestä kulttuurista. Myös fyysiset terveys- tai mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa edellytyksiin kertoa tilanteestaan johdonmukaisesti ja omakohtaisesti.

Rahan maksaminen avioliiton solmimisesta

Jos avioliiton solmimisesta on maksettu rahaa, on syytä epäillä kyseessä olevan lumeavioliitto. Tästä poikkeuksena on myötäjäisinä maksetut rahasummat ja lahjat, kun kyse on sellaisista kulttuureista, joissa myötäjäisten antaminen on tavanomainen käytäntö.

Yhteisen kielen puuttuminen

Avioliiton uskottavuutta heikentää, jos aviopuoliset eivät puhu kieltä, jota molemmat ymmärtävät. Päätösharkinnassa on huomioitava puolisoiden yhteisestä kielestään eri yhteyksissä antamat mahdollisesti ristiriitaiset tiedot. Epäiltäessä yhteisen kielen puuttumista, on hyvä kuulla puoliset suullisesti ja selvittää sitä kautta, osaavatko puoliset kertoa toisistaan ja yhteisestä perhe-elämästään. Jos puoliset osaavat kertoa edellä mainituista asioista, voidaan sitä yleensä pitää osoituksena siitä, että he pystyvät kommunikoimaan jollain tavalla, esimerkiksi sanakirjasovelluksen kautta.

Merkinnät aikaisemmista lumeavioliitoista tai muista väärinkäytön tai petoksen muodoista, joiden tarkoituksena on ollut oleskeluluvan saaminen

Jos toisen puolison tai molempien puolisoiden henkilöhistoriassa on merkintöjä aikaisemmista lumeavioliitoista tai muista väärinkäytön tai petoksen muodoista, ovat ne syytä tarkastella nykyistä avioliittoa tarkemmin. Merkinnät väärinkäytöksistä eivät kuitenkaan johda automaattisesti luvan epäämiseen, koska aikaisempi lumeavioliitto ei välttämättä kerro siitä, että nykyinen avioliitto olisi lumeavioliitto.

Avioliiton solmimisajankohdan merkitys

Avioliiton todelliseen tarkoitukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin, jos hakija on solminut avioliiton heti sen jälkeen, kun hän on saanut ensin kielteisen päätöksen muulla perusteella esittämänsä oleskelulupahakemukseen.

Oleskeluun tai asumisjärjestelyihin liittyvät poikkeukselliset seikat

Jos Suomessa oleskeleva hakija ei asu puolisonsa kanssa samassa osoitteessa, on syytä epäillä avioliiton aitoutta, elleivät puoliset kykene perustelemaan erillään asumista esimerkiksi eri paikkakunnilla tapahtuvasta työskentelystä tai opiskelusta johtuvilla syillä.

KHO arvioi 7.11.2016 antamassaan päätöksessä (2016:166) tosiasiallista perhe-elämää sekä näyttövelvollisuutta. KHO kumosi HAO:n ja Migrin päätökset ja palautti asian oleskeluluvan myöntämiseksi.

KHO otti ratkaisussa kantaa lumeavioliittoarviointiin. Hakija haki lupaa Suomen kansalaisen puolisona. Hakijalla oli taustalla kolme kielteistä lupapäätöstä eri perusteilla. Hakija ja perheenkokoaja solmivat avioliiton vajaa kolme viikkoa sen jälkeen, kun hakija oli saanut käännyttämispäätöksen tiedokseen. KHO katsoi hakijan hakemushistorian ja avioliiton solmimisen pian käännyttämispäätöksen jälkeen olleen sellaisia objektiivisia seikkoja, joiden perusteella Migrillä oli päätöksentekohetkellä perusteltua aihetta epäillä avioliiton tarkoituksena olleen maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen. Viranomaisen osoittaessa, että asiassa on perusteltua aihetta epäillä lumeavioliittoa, oleskeluluvan hakijan on osoitettava epäily aiheettomaksi. Perhe-elämän suoja edellyttää, että avioliiton aitoutta ei arvioida vain Migrin päätöksentekohetken perusteella, vaan on arvioitava myös perhe-elämän myöhempää kehitystä. Asianosaiset osoittivat hallinto-oikeuden suullisessa kuulemisessa asuvansa vakituisesti yhdessä ja tekevänsä pariskuntana arkielämään kuuluvia asioita yhdessä. Hakemusta ei siten voitu hylätä ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentin nojalla.

KHO arvioi 17.10.2018 antamassaan päätöksessä (tallio 4743) hakijan näyttövelvollisuutta viranomaisen epäillessä lumeavioliittoa. KHO kumosi HAO:n ja Migrin päätökset.

KHO arvioi ratkaisussa hakijan näyttövelvollisuutta silloin kun viranomainen katsoo, että asiassa on perusteltua aihetta epäillä lumeavioliittoa. Perheenkokoaja esitti asiassa selvitystä siitä, miksi oleskelulupaa haettiin vasta 1,5 vuotta avioliiton solmimisen jälkeen sekä siitä, miksi puoliset eivät olleet tavanneet useammin. Perheenkokoajan työperusteinen leikkausta vaatinut vamma ja siihen liittyneet ongelmat johtivat perheenkokoajan tulojen tilapäiseen heikkenemiseen, jonka vuoksi perheenkokoaja ei voinut matkustaa hakijan luokse, eikä hakemusta ollut mahdollista saattaa vireille toimeentuloedellytyksen puuttuessa. KHO katsoi asianosaisten esittäneen asiassa riittävät perustelut sille, miksi he olivat tavanneet niin vähän ja miksi oleskelulupaa haettiin myöhään. Asiassa jäi siten näyttämättä, että lupaa olisi haettu ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla lain säännösten kiertämistarkoituksessa.

KHO arvioi 18.9.2019 antamassaan päätöksessä (2019:116) perhe-elämän kehittymistä sekä tarkoitusta viettää perhe-elämää Suomessa. KHO kumosi HAO:n ja Migrin päätökset ja palautti asian oleskeluluvan myöntämiseksi.

KHO totesi parisuhteiden syntymisen ja avioliittojen solmimisen tapojen muuttuneen viime vuosina ja parisuhteiden syntyvän yhä useammin tilanteissa, joissa puoliset ovat alun perin tutustuneet toisiinsa internetsivustojen kautta. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, että eri maissa asuvilla aviopuolisoilla ei lähtökohtaisesti ole samanlaista mahdollisuutta viettää tosiasiallista perhe-elämää kuin samassa maassa asuvilla puolisoilla. Se, että puoliset asuvat avioliiton alkuvaiheessa toisistaan erillään eri maissa, ei vielä yksinään osoita, että heidän tarkoituksensa ei olisi alkaa viettää tosiasiallista perhe-elämää siinä vaiheessa, kun he muuttavat asumaan yhteen. Jos oleskeluluvan hakija kykenee osoittamaan, että aviopuolisoiden tarkoituksena on alkaa viettää perhe-elämää Suomessa tai että aviopuolisot ovat jo viettäneet ja edelleen viettävät tosiasiallista perhe-elämää, avioliittoa ei ole pidettävä niin sanottuna lumeavioliittona. Näissä tapauksissa sille, onko

avioliiton solmimishetkellä vallinneiden olosuhteiden perusteella vaikuttanut siltä, että avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi, ei ole enää annettava ratkaisevaa merkitystä, jos puoliset sittemmin osoittavat heidän tarkoituksenaan olevan yhteisen perhe-elämän viettäminen Suomessa.

4.2 Perhe-elämä päätynyt – 36 c § 1 momentin 2 kohta

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos perhe-elämän on katsottava päättyneen, eikä tarkoituksena ole jatkossakaan viettää yhteistä perhe-elämää.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) todetaan, että koska perhesideperustaisen oleskeluluvan myöntäminen edellyttää ulkomaalaislain 37 §:n mukaisen perheenjäsenen määritelmän täyttymistä, olisi 36 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisessa tapauksessa kyse tilanteista, joissa muodollinen perheside on kiistatta olemassa mutta perheenjäsenten, käytännössä siis puolisojen taikka vanhemman ja lapsen, välisen yhteisen perhe-elämän viettäminen on päätynyt esimerkiksi sen myötä, että perheenjäsenet ovat asuneet useita vuosia eri maissa eikä perhe-elämää ole ylläpidetty esimerkiksi säännönmukaisin tapaamisoin tai muilla tavoilla, kuten etäyhteyksin. Tämän lisäksi olosuhteista voidaan perustellusti arvioida, ettei tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää jatkossakaan, koska perheenjäsenten tarkoituksena ei esimerkiksi ole asua Suomessa yhdessä jatkossakaan. Ulkomaalaislain 36 c § 1 momentin 2 kohdan mukainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun pitkään eri maassa tai muuten erillään asunut lähes täysi-ikäinen lapsi hakee perheenjäsenen oleskelulupaa mutta hänen aikomuksenaan on muuttaa opiskelemaan eri kaupunkiin kuin missä hänen vanhempansa asuu. Koska perhesideperustaisen oleskeluluvan tavoitteena on suojata perhe-elämää ja mahdollistaa yhteisen perhe-elämän viettäminen, oleskelulupaa tällä perusteella ei olisi perusteltua myöntää, jos tarkoituksena ei ole ylläpitää perhe-elämää.

Perheenjäsenten pitkittynyt vapaaehtoisesti tapahtunut erillään asuminen voi olla osoitus tosiasiallisen perhe-elämän päättymisestä. Pitkittynyt erillään asuminen koskee lähinnä vanhoja perheenjäseniä, joilla on pitkä historia, mutta syystä tai toisesta he ovat asuneet pidemmän aikaan erillään. Uusien perheenjäsenten tai tuoreiden avioparien kohdalla voi taas olla tilanne, että osapuolet ovat viettäneet vain hyvin lyhyen aikaa yhteistä perhe-elämää ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä. Molempien tilanteiden kohdalla tulee selvittää syy sille, miksi on asuttu pitkään erillään tai miksi yhteistä perhe-elämää on vietetty vain hyvin lyhyen aikaa.

Arvioitaessa syitä erillään asumiselle tulee huomioida osapuolten kulttuuriin liitetyt tavat. Joidenkin kulttuurien mukaan esimerkiksi yhteisen perhe-elämän viettäminen ennen avioliiton solmimista ei ole soveliasta. Erillään asumisen syynä voi toisaalta olla esimerkiksi perheen lasten koulunkäynnin loppuun saattaminen tai puolison työskentely kotimaassa tai joihinkin välttämättömiin

käytännön järjestelyihin kulunut aika. Yhteisen tosiasiallisen perhe-elämän viettämisen tulee kuitenkin tällöinkin olla Suomeen tulon tarkoitus.

Jos oleskelulupaa perhesiteen perusteella haetaan vasta pitkän ajan kuluttua sen jälkeen, kun perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan Suomeen, tulee selvittää, miksi oleskelulupaa haetaan vasta tässä vaiheessa. Jos hyväksyttävistä syistä ei kyetä esittämään, menettelyn voidaan tapauskohtaisesti katsoa viittaavan siihen, että puoliset eivät ole enää todellisessa avioliitossa tai perhesuhteessa, ja että oleskelulupaa haetaan jostain muusta syystä kuin perhe-elämän viettämistarkoituksessa. Hyväksyttävänä syynä voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, että kiintiöpakolaisena Suomeen saapunut henkilö on viettänyt aikaa pakolaisleirillä, josta ei ole ollut yhteydenpitomahdollisuutta muuhun perheeseen. Hyväksyttävää syytä arvioitaessa on siis kiinnitettävä huomiota siihen, onko hakijalla esittää uskottavia perusteita perhesiteen katkeamiselle.

Päätösharkinnassa kiinnitetään huomiota myös siihen, miten hakija ja perheenkokoaja ovat pitäneet yhteyttä toisiinsa eron aikana ja onko yhteydenpidosta kerrottu yhdenmukaisesti. Mahdolliset toistuvat tapaamiset tai säännöllinen yhteydenpito ovat merkkejä tosiasiallisesta perhe-elämästä. Mikäli perheenjäsenet eivät ole tavanneet toisiaan, tulee selvittää miksi tapaamisia ei ole ollut. Tapaamattomuus voi johtua esimerkiksi perheenkokoajan työstä tai opiskelusta Suomessa tai liikkumista rajoittavista terveydellisistä seikoista. Perheenjäsenen taloudellista tukemista ei katsota ainoana kriteerinä osoitukseksi tosiasiallisesta perhe-elämästä, mutta se otetaan kokonaisharkinnassa yhtenä seikkana huomioon.

Tosiasiallista perhe-elämää arvioidessa on huomioitava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) näkemys lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. EIT:n mukaan lapsen ja vanhemman välinen perheside on vahva ja se katkeaa vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. EIT on oikeuskäytännössään kiinnittänyt hakijan olosuhteiden lisäksi huomiota myös perheenkokoajan olosuhteisiin ja siihen, onko perheenkokoajalla tosiasiallista mahdollisuutta palata takaisin kotimaahan viettämään yhteistä perhe-elämää. Tilanteessa, jossa perheenkokoajana toimiva vanhempi on asunut vuosia oleskelumaassa ja perheen nuorimmat lapset ovat syntyneet siinä maassa, on EIT katsonut, ettei ole enää mahdollista palata perheenä takaisin kotimaahan. Ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin perheenjäsenen käsitteen mukaisesti lasten kohdalla on lisäksi kiinnitettävä huomiota siihen, kuka lapsen tosiasiallinen huoltaja on. Pelkkä huoltajuuden siirto asiakirjalla henkilöltä toiselle ei ole osoitus tosiasiallisesta huoltajuudesta, eikä näin ollen oikeuta luvan myöntämiseen. Lupaharkinnassa annetaan painoarvoa sekä muodolliselle huoltajuudelle että tosiasialliselle huoltajuudelle. Lisää tietoa huoltajuudesta Lapsen etu -ohjeen luvusta 3.4.2. Huoltaja.

Tapauksissa, jossa perhe-elämän päättymistä harkitaan tilanteessa, jossa hakijana on ulkomailla asuva alaikäinen ja muu perhe asuu Suomessa, on käytettävä erityistä harkintaa. Hakijan vanhemmat ovat saattaneet pakottavista syistä (esimerkiksi pikkulapselle liian vaarallinen pakomatka) joutua jättämään lapsen esimerkiksi isovanhempien hoitoon, ja kotimaan tilanteesta johtuen voi kestää useita vuosia ennen kuin lapselle pystytään hakemaan oleskelulupaa Suomeen. On myös tilanteita, joissa ulkomailla olevan lapsen tosiasiallisena huoltajana toimiva henkilö haluaa toimia lapsen edun vastaisesti, jolloin päätösharkinnassa tulee arvioida lapsen ja Suomessa asuvan vanhemman pitkään jatkunutta erossa asumista suhteessa lapsen edun toteutumiseen.

Lapsen ja vanhemman välinen tosiasiallinen side on lähtökohtaisesti hyvin vahva eikä sitä tulisi tulkita päättyneeksi kuin hyvin poikkeuksellisesti. Asia on arvioitava lapsen edun näkökulmasta, jolloin on myös huomioitava mitkä olosuhteet ovat lapsen edun kannalta parhaat ja toteuttavat lapsen oikeuksia täysimääräisesti (esimerkiksi asuinmaassa olevien huolenpitäjien mahdollisuudet pitää lapsesta jatkossa huolta, ikä, taloudellinen tilanne).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi asiassa Tuquabo-Tekle ja muut v. Alankomaat (60665/00, 1.12.2005) perhe-elämän katkeamista ja katsoi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli loukattu.

EIT katsoi tapauksessa, ettei perhe-elämä äidin ja tyttären välillä ollut katkennut, vaikka he olivat asuneet 8 vuotta eri valtioissa. Äiti lähti Eritreasta turvapaikanhakijaksi Eurooppaan vuonna 1989 aviomiehensä kuoleman jälkeen ja jätti tyttärensä oman äitinsä huollettavaksi. Äiti sai oleskeluluvan Norjasta humanitaarisen suojelun perusteella. Äiti perusti myöhemmin uuden perheen ja muutti puolison perässä Alankomaihin ja sai Alankomaiden kansalaisuuden. Äiti haki tyttäreille oleskelulupaa Alankomaihin vuonna 1997, koska tämän huoltajana toiminut isoäiti otti tyttären pois koulusta tämän täytettyä 13 vuotta, jotta hän voisi Eritrean kulttuurin mukaisesti avioitua ja perustaa perheen. Äiti ei hyväksynyt tyttären elämäntilannetta, mutta ei voinut tehdä asialle mitään niin kauan kuin tytär asui Eritreassa. Äiti ei voinut hakea tyttäreille aiemmin oleskelulupaa, koska Eritrean tilanteen vuoksi hän ei onnistunut hankkimaan tyttäreille matkustusasiakirjaa, joka vaadittiin maasta poistumiseen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi asiassa Sen v. Alankomaat (31465/96, 21.12.2001) tosiasiallista perhe-elämää sekä esteitä palata kotimaahan. Tuomioistuin katsoi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli loukattu.

EIT katsoi valtion loukanneen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, koska Alankomaissa pitkään asuneilla vanhemmilla ja heidän siellä syntyneillä kahdella lapsella oli huomattavia esteitä palata kotimaahansa viettämään perhe-elämää yhdessä perheen kolmannen lapsen kanssa. Perheenkokoajina toimivat vanhemmat lähtivät Turkista Alankomaihin ja jättivät tyttärensä tämän tädin hoitoon. Perheeseen syntyi Alankomaissa vielä 2 lasta lisää.

Vanhemmat hakivat Turkkiin jääneelle tyttäreille oleskelulupaa, mutta Alankomaat katsoi, ettei tytär kuulunut enää biologisten vanhempinsa perheeseen (tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt), vaan hän oli nyt osa tätinsä perhettä. Tytär oli hakemusta jätettäessä 9-vuotias ja asunut tätinsä luona tuolloin kuuden vuoden ajan. EIT kiinnitti päätöksessään huomiota siihen, että tytär oli asunut koko ikänsä Turkissa, jonne hänellä oli vahvat kielelliset ja kulttuuriset siteet ja hänen sukulaisiaan asui siellä. Asiassa oli kuitenkin huomioitava myös se, että vanhemmat olivat asuneet jo monta vuotta laillisesti Alankomaissa ja heidän kaksi nuorempaa lastaan olivat

syntyneet ja asuneet siellä koko elämänsä. EIT katsoi perheen pystyvän viettämään tosiasiallista perhe-elämää koko perheen kesken ainoastaan Alankomaissa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi asiassa *Gül v. Sveitsi* (23218/94, 19.2.1996) mahdollisuutta viettää perhe-elämää kotimaassa sekä perhe-elämän katkeamista. Tuomioistuin katsoi, että ihmisoikeussopimusta ei oltu loukattu.

Tapauksessa *Gül v. Sveitsi* oli kyse Turkista Sveitsiin muuttaneiden vanhempien ja heidän Turkkiin jääneiden lasten välisestä perhe-elämästä ja mahdollisuudesta viettää perhe-elämää yhteisessä kotimaassa Turkissa. Vanhemmat olivat asuneet usean vuoden ajan Sveitsissä erossa lapsistaan, jotka puolestaan olivat asuneet koko elämänsä Turkissa. Sveitsi hylkäsi lasten hakemukset muun muassa puuttuvan toimeentulon vuoksi. EIT katsoi vanhempien ja lasten välillä olevan tosiasiallista perhe-elämää, mutta ei katsonut vanhemmilla olevan ylitsepäsemätöntä estettä palata takaisin kotimaahan. Toisella vanhemmista oli erityishoitoa vaativa sairaus, johon EIT katsoi olevan mahdollista saada hoitoa myös kotimaassa. Vanhemmat vierailivat Turkissa lastensa luona useaan otteeseen lähtönsä jälkeen, jonka katsottiin osoittavan perhesiteen olevan yhä olemassa usean vuoden erillään asumisesta huolimatta. Vanhempien vierailujen katsottiin toisaalta osoittavan heillä olevan myös mahdollisuus asettua uudelleen asumaan kotimaahansa, vaikka he olivatkin jo ehtineet viettämään Sveitsissä useamman vuoden. Myös lasten kielelliset ja kulttuuriset siteet kotimaahan otettiin huomioon ratkaisussa.

Perheenkokoajan suojeluaseman vaikutus perhe-elämän arviointiin

Perheenkokoajan pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema on osoitus siitä, että perheenkokoaja on joutunut pakenemaan kotimaastaan pakottavista syistä. Perheenkokoajan kansainvälinen suojeluasema tulee huomioida myös arvioitaessa tosiasiallista perhe-elämää ja mahdollisia syitä erillään asumiselle. Perheenkokoajan kansainvälinen suojeluasema ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että tosiasiallinen perhe-elämä on päättynyt asianosaisista riippumattomista pakottavista syistä. Tosiasiallista perhe-elämää arvioidaan samoin kuin muidenkin perheenkokoajien (perheenkokoajan oleskelu Suomessa perustuu muuhun kuin kansainväliseen suojeluun) kohdalla, mutta suojeluasema on yksi kokonaisharkinnassa huomioon otettava tekijä.

Perheenjäsenen oleskelulupahakemuksen käsittelyssä selvitetään, ovatko hakija ja perheenkokoaja viettäneet yhteistä perhe-elämää perheenkokoajan lähtemiseen saakka. Jos yhdessä vietetty tosiasiallinen perhe-elämä on päättynyt jo ennen perheenkokoajan lähtöä, selvitetään hakemuksen käsittelyssä syy tähän esimerkiksi kuulemalla asianosaisia. Tosiasiallinen perhe-elämä saatetaan katsoa päättyneeksi esimerkiksi silloin, jos asianosaiset ovat vapaaehtoisesti eläneet pitkään eri valtioissa tai samassa valtiossa, mutta eri kaupungeissa. Mikäli perheenkokoaja tai hakija on perheenkokoajan lähdön jälkeen, mutta ennen hakijan oleskelulupahakemuksen vireytystä, viettänyt jonkun toisen henkilön kanssa yhteistä perhe-elämää, voidaan tätä pitää osoituksena hakijan ja perheenkokoajan välisen tosiasiallisen perhe-elämän päättymisestä.

Pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman saanut perheenkokoaja on ollut pakotettu lähtemään kotimaastaan. Tällöin tosiasiallisen perhe-elämän

arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota perheen kokoajan olosuhteisiin ennen Suomeen saapumista. Käsittelyssä selvitetään, johtuuko perhe-elämän päättyminen pakolaisuudesta vai jostain muusta. Toisin sanoen onko yhdessä vietetty tosiasiallinen perhe-elämä päättynyt siksi, että perheen kokoaja sai kansainvälisen suojeluaseman Suomesta ja tähän johtaneesta tilanteesta vai onko perhe-elämän päättyminen ollut asianosaisten tietoinen valinta. Kansainvälisen suojeluaseman saaneen perheen kokoajan kohdalla kiinnitetään huomiota siihen, mikä takia hänelle kyseinen asema myönnettiin ja mikä on tilanne hänen kotimaassaan nyt. Asianosaisten kotimaassa vallitsevat olosuhteet ovat saattaneet pakottaa perheen jäsenet asumaan erillään toisistaan.

KHO arvioi 20.12.2016 antamassaan päätöksessä (2016:204) perhe-elämän katkeamista, pakottavaa syytä eroon sekä luvan hakemisen ajankohtaa. KHO kumosi HAO:n ja Migrin päätökset ja palautti asian luvan myöntämiseksi.

KHO otti ratkaisussaan kantaa äidin ja lapsen välisen perhe-elämän katkeamiseen. Perheen kokoaja pakeni Somaliasta Suomeen vuonna 2008 ja jätti alle 2-vuotiaan lapsensa äitinsä huollettavaksi. Perheen kokoajalle myönnettiin turvapaikka ja pakolaisasema henkilökohtaiseen vainoon perustuvasta syystä marraskuussa 2011. Perheen kokoaja haki samassa kuussa oleskelulupaa lapselleen perhesiteen perusteella. KHO katsoi Suomesta turvapaikan saaneen perheen kokoajan ja hänen lapsensa eron johtuneen pakottavista syistä. Vainon vuoksi pakenemaan joutuneen äidin ei voitu olettaa luopuneen alle 2-vuotiaan lapsensa huollosta pelkästään sillä perusteella, että hän oli jättänyt lapsensa oman äitinsä luokse asumaan lähtömaahansa. Lisäksi perheen kokoaja haki oleskelulupaa lapselleen viivyttämättä oman turvapaikkapäätöksensä jälkeen. Siten perheen kokoaja osoitti toiminnallaan Suomeen saavuttuaan, että hänen tarkoituksenaan ei ollut luopua lapsensa huollosta pysyvästi. Lisäksi perheen kokoaja oli pitänyt yhteyttä omaisiinsa Somaliassa ja tukenut heitä taloudellisesti. Asiassa ei lapsen ikä äidin paon tapahtumahetkellä huomioon ottaen voitu antaa ratkaisevaa merkitystä sille, että lapsi oli perheen yhdistämishaastattelussa vuonna 2014 kertonut pitävänsä isoäitiään omana äitinään.

Kansainvälistä suojelua saaneen perheen kokoajan perheen jäsenet eivät välttämättä hae oleskelulupaa kotimaastaan käsin. Perhe on saattanut paeta kotimaastaan yhdessä ja asettua ensin perheenä asumaan johonkin toiseen oleskelumaahan, josta perheen kokoaja on sittemmin saapunut Suomeen. Hakijat ovat myös voineet paeta kotimaastaan turvallisempaan maahan perheen kokoajan turvapaikkatutkimuksen aikana. Maasta toiseen muuttaminen ei tarkoita perhe-elämän päättymistä, jos se on tehty pakottavista syistä ja muut perheen jäsenet Suomessa olevaa perheen kokoajaa lukuun ottamatta ovat pysyneet yhdessä muutoista huolimatta, eikä perhekokonaisuuteen ole liittynyt esimerkiksi toisen vanhemman uutta puolisoa.

KHO arvio 3.9.2019 antamassaan päätöksessä (taltio 3942) perhe-elämän katkeamista, yhteydenpitoa sekä syitä erillään asumiselle. KHO kumosi HAO:n ja Migrin päätökset ja palautti asian luvan myöntämiseksi.

KHO arvioi ratkaisussaan onko hakijoiden ja perheenkokoajan välinen perhe-elämä katkennut kotimaasta lähdön jälkeen ja voidaanko hakijoita pitää perheenkokoajan ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuina perheenjäseninä. Kyseessä oli eritrealainen perhe, joka pakeni yhdessä kotimaastaan, mutta asui sittemmin vuosia toisistaan erillään eri valtioissa Afrikassa. Vuosien erillään asumisen jälkeen perheenkokoaja hakeutui Eurooppaan ja sai Suomesta turvapaikan ja pakolaisaseman kesäkuussa 2016. Hakijoina olleet puoliso ja lapset jättivät oleskelulupahakemukset perhesiteen perusteella kolme kuukautta turvapaikkapäätöksen saamisen jälkeen. KHO katsoi perheenkokoajalle myönnetyn turvapaikan osoittavan perheen joutuneen aikanaan jättämään kotimaansa pakottavasta syystä. Perheenkokoajan ei voitu olettaa katkaisseensa perhesidettään hakijoihin, kun hän joutui kotimaasta lähdön jälkeen asumaan erillään perheestään pyrkiessään elättämään hakijoita. Perheenkokoaja piti Suomeen saavuttuaan säännöllisesti puhelimitse yhteyttä hakijoihin, tuki heitä taloudellisesti ja kävi tapaamassa heitä heidän oleskelumaassaan. Perheenkokoaja osoitti näin toiminnallaan Suomeen saavuttuaan, että hänen tarkoituksenaan ei ole ollut katkaista perhesidettään hakijoihin.

Perheenkokoajan ja hakijan välinen perhe-elämä on voinut päättyä myös heistä riippumattomista pakottavista syistä, mutta erillään asuminen on sittemmin muuttunutkin tietoisiksi valinnaksi. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos hakija on ollut vangittuna (pakottava syy) ja perheenjäsenet ovat paenneet vankeuden aikana Suomeen, mutta vapauduttuaan vankilasta hakija ei haakaan heti oleskelulupaa, vaikka olisikin tietoinen perheenjäsentensä olinpaikasta. Tällöin hakemuksen käsittelyssä selvitetään, onko asianosaisten tarkoitus jatkaa Suomessa yhteistä perhe-elämää ja miksi hakemuksen jättäminen viivästyi. Päätösharkinnassa arvioidaan, onko hakemuksen jättäminen viivästynyt perustelluista syistä vai johtuiko se hakijan tietoisesta valinnasta.

4.3 Perheenkokoajan lupa väärin perustein – 36 c § 1 momentin 3 kohta

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa antamalla olennaisesti väärää, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai perhesuhteistaan taikka jättämällä kertomatta näitä koskevan olennaisen tiedon.

Mikäli perhesideperusteiden oleskelulupahakemuksen käsittelyvaiheessa herää epäily siitä, että perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa väärin perustein, tulee asiassa selvittää tarkemmin perheenkokoajan lupataustaa, kuten millä perustein ja missä olosuhteissa perheenkokoajalle on myönnetty oleskelulupa, ja mitä tietoja perheenkokoaja on omassa aiemmassa oleskelulupa-asiassaan antanut (ulkomaalaislain 36 c § 1 momentin 3 kohta). Asiassa tulee selvittää muun muassa mitä perheenkokoaja on kertonut perhesiteistään, perheenjäsentensä olinpaikasta, tukiverkostostaan, haavoittuvuudestaan ja siviilisäädystään. Saatua selvitystä tulee arvioida suhteessa käsiteltävänä olevan asian yhteydessä kerrottuun.

Mikäli saadun selvityksen perusteella ilmenee ristiriitoja perheenkokoajan aiemmin kertomiin tietoihin nähden, tulee ristiriidoista kuulla ennen päätöksentekoa. Hallintolain 34 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Kuulemisvelvollisuuden pääfunktiona voidaan pitää asianosaisen oikeusturvan vahvistamista tilanteessa, jossa toisena osapuolena on julkista valtaa käyttävä viranomaisena. Asianmukainen kuulemismenettely turvaa osaltaan tasapuolista ja huolellista asioiden käsittelyä sekä varmistaa, että viranomaisen selvittämismenettely tulee täytetyksi.

Kuulemisvelvollisuuteen liittyy myös vahvasti hakijan oikeus ikään kuin puolustaa omaa asiaansa. Puolustautumisoikeuden toteutuminen edellyttää, että asianosaisella on käytössään sama informaatio kuin viranomaisella.

Tarkempaa tapauskohtaista tarkastelua vaativat esimerkiksi tapaukset, joissa perheenkokoaja on saanut oman lupansa puolisona, ja hän toimii perheenkokoajana puolisooperusteisessa perhesidehakemuksessa. Asiassa tulee tällöin tapauskohtaisesti selvittää, mitä tietoja perheenkokoaja on oman asiansa yhteydessä kertonut perhesiteistään ja –suhteistaan.

Mikäli asian käsittelyn yhteydessä herää epäily tai selviää, että perheenkokoaja on esittänyt aiemman lupa-asiansa yhteydessä väärennetyn asiakirjan, tulee asiaa tutkia tarkemmin. Jos perheenkokoaja on aiemman lupa-asiansa yhteydessä esittänyt esimerkiksi väärennetyn perheasiakirjan, tulee perhesideasian käsittelyssä tällöin tarkkaan tutkia perhesideasiakirjojen aitous.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 c §:n 1 momentin 3 kohtaa voitaisiin soveltaa esimerkiksi tilanteessa, jossa perheenkokoaja on alun perin saanut oman oleskelulupansa Suomessa asuvan ulkomaalaisen alaikäisenä ja naimattomana lapsena, ja Suomeen tultuaan hän ilmoittaakin olevansa täysi-ikäinen ja hakevansa oleskelulupaa perhesiteen perusteella kotimaahan jääneelle puolisolleen. Tällöin perhesiteen perusteella tehty oleskelulupahakemus voitaisiin hylätä, koska perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa väriä tietoja antamalla. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös esimerkiksi tilanteissa, joissa perheenkokoajana toimii Suomeen yksin tullut alaikäinen, joka on saanut oleskeluluvan yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi ulkomaalaislain 52 §:n perusteella ja joka hakee oleskeluluvan saatuaan lupaa vanhemmilleen, joiden oli oman lupahakemuksensa yhteydessä kertonut kuolleen tai kadonneen, mutta tieto on ollut virheellinen ja hakija on tiennyt sen. Säännös voisi tulla sovellettavaksi myös esimerkiksi silloin, kun oleskelulupa on myönnetty haavoittuvassa asemassa olevalle naiselle, joka hakee oleskeluluvan saatuaan lupaa aviomiehelleen, vaikka hän on itse saanut oman oleskelulupansa sillä perusteella, että hänellä ei ole kotimaassaan ketään, jonka luokse hän voisi turvallisesti palata. Perheenkokoajan oman oleskelun peruuttamisesta tällaisessa tilanteessa säädetään ulkomaalaislain 58 §:ssä.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) todetaan, että 36 c §:n 1 momentin 3 kohdan harkinnassa tulee hyödyntää perheenkokoajan aiemmin oman oleskelulupa-asiansa yhteydessä antamia tietoja, ja oleskelulupa voidaan kyseisen kohdan mukaisessa tilanteessa jättää myöntämättä

maahantulosäännösten kiertämisen perusteella, vaikka itse perhesuhteen aitoutta ei kyseenalaistettaisikaan. Kussakin tapauksessa tulee kuitenkin ottaa huomioon kokonaistilanne ulkomaalaislain 66 a §:n mukaisesti.

Päätösharkinnan tulee aina perustua tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. Arvioitaessa perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan epäämistä on otettava huomioon perhe-elämän suoja sekä ensisijaisesti lapsen etu. Oleskeluluvan epääminen edellyttää, että hakijan tai perheenkokoajan menettely oleskelulupaa haettaessa muutoin osoittaa sellaista moitittavuutta, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suoja painavampana. Harkinnasta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä säädetään lisäksi 66 a §:ssä (36 c §:n 2 momentti.)

4.4 Alaikäinen maahantulon välineenä – 36 c § 1 momentin 4 kohta

Ulkomaalaislain 36 c §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että alaikäistä lasta on käytetty maahantulon välineenä, koska lapsi on lähetetty Suomeen perheenkokoajaksi oleskeluluvan saamiseksi tämän perheenjäsenille, jollei lapsen lähettämiseksi Suomeen hakemaan kansainvälistä suojelua ole katsottava olleen lapsen henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy.

Lasten käyttämistä maahantulon välineenä käsitellään Lapsen etu -ohjeen luvussa 6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa.

5 Työperusteisen oleskeluluvan epääminen – 36 d §

Ulkomaalaislain 36 d §:n 1 momentin mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä työnantajan tarkoituksena olevan jättää noudattamatta 71 §:n 1, 2 tai 4 kohdassa säädettyjä työnantajan velvollisuuksia tai muita maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä.

Ulkomaalaislain 36 d § 2 momentin mukaan harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä 5 luvun mukaisesti työnteon perusteella on otettava huomioon tapaukseen liittyvät olosuhteet kokonaisuudessaan.

5.1 Työnantajan laiminlyönnit ja maahantulosäännösten kiertäminen

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 1 momentti korvaa aiemman 36 §:n 4 momentin ja sisältää informatiivisen viittauksen lain 71 §:n yleisiin edellytyksiin työnteon perusteella myönnettävään oleskelulupaan liittyen, jolloin sitä lukemalla saa käsityksen siitä, missä kaikissa tilanteissa oleskelulupahakemus työnteon perusteella voidaan hylätä työnantajasta johtuvasta syystä. Työnantajan voidaan joissakin tilanteissa perustellusti epäillä rekrytoivan työntekijän ilman tarkoitusta noudattaa suomalaista lainsäädäntöä ja maahantulosäännösten kiertämiseksi.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan kyseessä on 36, 36 a ja 36 b §:ää täydentävä erityissäännös. On huomattava, että esimerkiksi 36 a §:n 6 kohdassa on lisäksi yleinen säännös oleskeluluvan epäämisestä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan. Tämä voi tulla sovellettavaksi erityisesti työperusteista oleskelulupaa haettaessa ja hakemus voidaan hylätä sekä

ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohdan perusteella, että ulkomaalaislain 36 d §:n 1 momentin perusteella. Asiassa tulee kuitenkin aina tapauskohtaisesti arvioida, mikä lainkohta soveltuu tilanteeseen parhaiten ja minkä lainkohdan soveltaminen on tarkoituksenmukaista.

Työnantajan velvollisuuksista ja työntekijän kohtelusta säädetään pääasiassa muualla laissa kuin ulkomaalaislainsäädännössä. Kuitenkin myös ulkomaalaislainsäädännössä on säännöksiä siitä, millaisia velvollisuuksia ja työntekijän kohtelua työnantajalta edellytetään, millaisia laadullisia edellytyksiä työnteolle on asetettu sekä millaisia tietojen toimittamiseen liittyviä velvollisuuksia työnantajalle tai toimeksiantajalle on asetettu.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan säännöksen tarkoituksena on estää sitä, että vilpillisin aikein toimivat työnantajat voisivat saada palvelukseensa ulkomaalaisia työntekijöitä oleskeluluvan nojalla. Oleskelulupa voidaan evätä sellaisen työnantajan palvelukseen, joka on laiminlyönyt ulkomaalaislain mukaiset velvollisuutensa ottaessaan palvelukseensa kolmannen maan kansalaisen. Pykälää sovelletaan sekä ensimmäisen oleskeluluvan että jatkoluvan myöntämistä harkittaessa.

Työnantajan velvollisuudet

Pykälässä viitataan ulkomaalaislain 71 §:n 1, 2 ja 4 kohdan mukaisiin työnteon perusteella myönnettävän oleskeluluvan yleisiin edellytyksiin työnantajan velvollisuuksien osalta. Pykälän mukaan työnantajan velvollisuus on työnantajavelvoitteista huolehtiminen. Työnantajavelvoitteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä mm. palkanmaksukykyä, vakuutus- ja muista lakisääteisistä maksuista, kuten veroista, huolehtimista sekä muista lakisääteisistä työnantajan velvoitteista, kuten työterveyshuollon järjestämisestä huolehtimista. Työnantajan tulee myös huolehtia, että työehdot, joista työnantaja on työntekijän kanssa sopinut, ovat säännösten ja alalla voimassa olevan työehtosopimuksen mukaiset tai jos työehtosopimusta ei ole sovellettava, vastaavat työehdot vastaavissa tehtävissä toimiviin työntekijöihin sovellettavaa käytäntöä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi palkan tulee vastata samanlaisissa tehtävissä toimivien palkkaa tai työehtosopimuksessa määriteltyä palkkaa, eikä se voi olla matalampi, kuin alan yleinen palkkataso. Työnantajan tulee myös huolehtia siitä, että työntekijä täyttää erityistä pätevyyttä, lupaa tai hyväksytyä terveydentilaa koskevat vaatimukset, jos sellaisia työhön vaaditaan. Tämän lisäksi työnantajan tulee huolehtia siitä, että työnantaja täyttää selvittämiselvöllisyytensä.

Selvittämiselvöllisyydellä viitataan ulkomaalaislain pykäliin 71 a § ja 71 b §. Selvittämiselvöllisyys tarkoittaa sitä, mitä selvityksiä työnantajan ja hakijan tulee liittää oleskelulupahakemukseen. Työnantajan tulee liittää hakemukseen tiedot työsuhteen keskeisistä ehdoista, tieto sovellettavasta työehtosopimuksesta tai tieto siitä, että sovellettavaa työehtosopimusta ei ole, työntekopaikkakunta tai jos työntekopaikkakuntia on useampi, selvitys periaatteista, joiden mukaan työntekijä työskentelee eri työkohteissa. Työnantajan tulee myös ilmoittaa ammattiala, jolla työtä tehdään, työn alkamisajankohta ja päättymisajankohta, jos kyseessä on määräaikainen työsopimus. Työnantajan tulee antaa vakuutus siitä, että työnantaja kykenee

huolehtimaan velvoitteistaan ja on varmistanut työntekijän pätevyydestä, luvista tai terveydentilasta, jos työ vaatii jotakin erityispätevyyttä tai tiettyä terveydentilaa. Työntekijän taas tulee liittää hakemukseensa tiedot työnantajastaan. Keskeisistä työehdoista työntekijän tulee selvittää pääasialliset työtehtävänsä, palkan ja muun vastikkeen määräytymisen perusteet sekä palkanmaksukausi ja noudatettava työaika.

Viitteitä työnantajan velvollisuuksien laiminlyönnistä ja hyväksikäytöstä

Kyse voi hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan olla myös siitä, että alun perinkään ei ole ollut tarkoitus palkata ulkomaalaista sellaiseen työsuhteeseen kuin työnantaja on hakemuksen yhteydessä ilmoittanut. Työsuhteen ehdoissa voi olla merkittäviä eroja siihen, mitä viranomaisille on hakemuksen yhteydessä vakuutettu. Työtunteja voi esimerkiksi olla tarjolla huomattavasti ilmoitettua vähemmän tai palkka voi olla olennaisesti ilmoitettua alhaisempi. Myös esimerkiksi lakisääteiset vapaat voivat puuttua suurelta osin tai kokonaan ja ulkomaalaisen kohtelu työssä voi ylipäätään olla syrjivää. Työnantaja on voinut laiminlyödä velvollisuutensa antaa työntekijöille tiedot työsuhteen keskeisistä ehdoista. Työnantajan hakemuksen yhteydessä viranomaisille antamat tiedot voivat olla myös muulla tavalla virheellisiä tai harhaanjohtavia. Työnantajan toimittaessa virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja laiminlyö työnantaja myös ulkomaalaislain 71 b §:n mukaisen selvittämisvelvollisuutensa sekä 71 §:ssä mainitut työnantajan velvollisuutensa. Edellä mainittujen esimerkkien mukaisissa tilanteissa työperäisen hyväksikäytön riski on korkea, joten oleskelulupaa mainitun kaltaisesti toimivan työnantajan palvelukseen ei myönnetä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan luvan epääminen voisi tapahtua esimerkiksi, jos työnantajalle on määrätty seuraamuksia työnantajavelvoitteiden tai laittoman työnteen vuoksi. Mikäli työnantaja on tuomittu esimerkiksi ihmiskaupasta, kiskonnantapaisesta työsyrynnästä tai luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, on tämä tilanne, jossa oleskelulupa tulisi hylätä 36 d §:n nojalla, koska työnantajalle on määrätty seuraamuksia. Työnantajavelvoitteiden laiminlyönti voi käydä ilmi myös työnantajan toimintaan kohdistuvan rikosepäilyn kautta. Tällöin työnantajalle ei välttämättä ole vielä määrätty seurauksia, mutta asiassa tulee harkita, tulisiko oleskelulupa evätä ulkomaalaislain 36 d §:n nojalla. Hallituksen esityksen (26/2024) mukaan oleskelulupa voitaisiin evätä myös tilanteissa, joissa työnantajalle ei ole määrätty seuraamuksia, mutta esimerkiksi työsuojeluvalvonnan tarkastusten yhteydessä on havaittu laiminlyöntejä.

Laiminlyöntejä voivat olla esimerkiksi se, että työnantaja ei ole noudattanut lakiin tai työehtosopimukseen perustuvia sosiaaliturvaan, verotukseen, työntekijöiden oikeuksiin, työoloihin tai työehtoihin liittyviä velvoitteitaan. Tällaiset laiminlyönnit voivat käydä ilmi esimerkiksi työsuojeluvalvonnan tarkastuskertomuksista. Erityisesti huomiota 36 d §:n soveltamista arvioitaessa on kiinnitettävä valvontaviranomaisen työnantajalle antamiin kehoituksiin. Mikäli työnantajalle on annettu kehoituksia tarkastuksen yhteydessä, harkitaan lähtökohtaisesti täyttyvätkö oleskeluluvan epäämisen perusteet 36 d §:n nojalla. Asiassa tulee aina tehdä kokonaisharkinta ja työnantajalle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Varsinainen päätösharkinta tehdään työnantajan kuulemisen perusteella ja harkinnassa otetaan huomioon työnantajan toimittama vastaus ja selvitykset. Jos laiminlyönti ei ole ollut vakava ja työnantaja on korjannut laiminlyöntinsä, ei ole estettä myöntää oleskelulupaa. Jos myöhemmin kuitenkin osoittautuu, että työnantaja ei olekaan noudattanut velvoitteitaan, oleskelulupa voidaan myös peruuttaa.

Työnantajan maahantulosäännösten kiertäminen

Aikaisemmin esitettyjen esimerkkien lisäksi se, että työnantajan ei alun perinkään ole ollut tarkoitus palkata ulkomaalaista sellaiseen työsuhteeseen kuin työnantaja on hakemuksen yhteydessä ilmoittanut, voi ilmetä siten, että työnantajan tarkoituksena ei ole ollut alun perinkään työllistää hakijaa, vaan oleskelulupaa käytetään ainoastaan maahantulon välineenä. Tämä voi käydä ilmi esimerkiksi velvoitteidenhoitoselvityksestä ja työnantajan lupahistoriasta. Jos lupahistoriasta käy ilmi, että työnantajan palvelukseen on myönnetty runsaasti oleskelulupia, mutta ainoastaan pieni osa henkilöistä, joille lupa on myönnetty, on tosiasiasa saanut palkkaa työnantajalta, voi kyseessä olla tilanne, jossa työnantajan ei ole ollut alun perinkään tarkoitus työllistää kaikkia henkilöitä, jotka ovat hakeneet oleskelulupia yrityksen palveluksessa työskennelläkseen. Työnantaja on siten antanut virheellisiä ja harhaanjohtavia tietoja oleskelulupahakemuksissa.

Oleskeluluvan peruuttaminen työnantajan laiminlyöntien vuoksi

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan oleskelulupa voidaan myös peruuttaa, jos myöhemmin käy ilmi, että työnantaja ei olekaan noudattanut velvoitteitaan. Oleskeluluvan peruuttamista harkitessa on tehtävä kokonaisharkinta ja huomioon on otettava hakijan kokonaistilanne ja se, että hakijaa ei rangaista siitä, että hänen työnantajansa on toiminut moitittavasti.

Esimerkiksi se, että työtunteja on tarjolla huomattavasti viranomaisille ilmoitettua vähemmän tai palkka voi olla olennaisesti ilmoitettua alhaisempi, voivat olla peruste peruuttaa oleskelulupa työnantajan velvollisuuksien laiminlyöntien perusteella. Peruuttamisessa on kuitenkin käytettävä kokonaisharkintaa niin, ettei työntekijää rangaista työnantajan toiminnasta. Tilanteissa, joissa työntekijä ja työnantaja ovat esimerkiksi yhdessä sopineet, ettei työnantajan velvollisuuksia noudateta, voisi oleskeluluvan peruuttaminen tulla kyseeseen. Myös tilanteissa, jossa työnantaja on tietoinen, ettei työntekijällä ole esimerkiksi pätevyyttä toimia tehtävässä, mutta työnantaja ottaa hänet palvelukseensa, voivat oleskeluluvan peruuttamisen edellytykset täytyä, koska on käynyt ilmi, ettei työnantaja ole hoitanut velvoitteitaan.

5.2 Työnantajan kuuleminen

Kun harkitaan kielteistä päätöstä ulkomaalaislain 36 d §:n 1 momentin perusteella, on työnantajaa kuultava kirjallisesti. Tarvittaessa työnantajalta voidaan pyytää tarpeellisia asiakirjoja, kuten kirjanpitoa, tiliotteita tai työajan seurantaan liittyvää aineistoa. Jos harkittavaksi tulee kielteinen päätös työnantajaan kohdistuvan rikosepäilyn vuoksi, on poliisilta tarkistettava, saako tutkintaan liittyviä tietoja käyttää päätöksessä. Jos tietoja saa käyttää, kuullaan työnantajaa ulkomaalaislain 36 d §:n soveltamisen näkökulmasta. Oleskeluluvan peruuttamisharkinnassa työnantaja ei ole asianosainen, joten työnantajaa ei ole lähtökohtaisesti tarpeen kuulla.

Työnantajan antamaa vastinetta tulee aina arvioida tapauskohtaisesti ja varsinkin 36 d §:n 1 momentin mukainen luvan epämisharkinta tapahtuu vasta työnantajan kuulemisen jälkeen. Lupaharkinnassa on otettava huomioon työnantajan toimittama selvitys ja esimerkiksi se, osoittaako

työnantajan selvitys puutteiden korjauksen. Mikäli työnantaja ei vastaa kuulemiseen, on asiassa lähtökohtaisesti syytä evätä lupa 36 d §:n 1 momentin perusteella, sillä työnantaja ei ole toimittanut selvitystä, jonka valossa asiaa voitaisi arvioida toisin ja on syytä olettaa, että esimerkiksi puutteita toiminnassa tai työnantajavelvoitteiden hoitamisessa ei ole korjattu.

5.3 Työntekijän kuuleminen

Mikäli hakemusten käsittelyn yhteydessä havaitaan, että työnantajan tarkoituksena on jättää noudattamatta työnantajan velvollisuuksia tai maahantuloa tai maassa oloa koskevia säännöksiä, arvioidaan voisiko jatko-oleskeluluvan hakija täyttää ulkomaalaislain 54 b §:n mukaisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Mikäli näin on, kerrotaan hakijalle 54 b §:n mukaisesta oleskeluluvasta sekä mahdollisuudesta halutessaan hakea kyseistä lupaa. Myös tilanteissa, jossa oleskelulupaa ollaan peruuttamassa, koska on käynyt ilmi, että työnantaja ei olekaan noudattanut työnantajan velvoitteitaan, kerrotaan asiakkaalle tarpeen mukaan mahdollisuudesta hakea jatko-oleskelulupaa työnantajan moitittavan menettelyn perusteella (ulkomaalaislain 54 b §).

Myös tilanteissa, joissa jatkolupahakemuksen yhteydessä on syntynyt epäily hyväksikäytön riskistä, tulee hakijalle kertoa mahdollisuudesta hakea jatkolupaa työnantajan moitittavan menettelyn perusteella.

[Linkki – Luku 2.6.2 Hyväksikäytön riski työperusteisissa hakemuksissa](#)

Mikäli hakijalle kerrotaan mahdollisuudesta hakea jatkolupaa ulkomaalaislain 54 b §:n perusteella, on muistettava, että on hakijan oma valinta, mitä lupaa hän hakee. Viranomaisen tulee huolehtia siitä, että se täyttää hallintolain 8 §:n mukaisen neuvontavelvollisuutensa toimivaltansa rajoissa. Hakijalle viestiessä tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että häntä ei painosteta hakemaan lupaa, vaan hän voi itse tehdä valinnan luvan hakemisesta. Viestinnässä tulee myös olla huolellinen siinä, että hakijalle ei anneta ennakkopäätöstä asiasta.

5.4 Kokonaisharkinta työperusteisissa oleskeluluvissa

Hallituksen esityksen (HE 26/2024vp) mukaan 36 d §:n 2 momentissa säädetään kokonaisharkinnan suorittamisesta, kun harkitaan oleskeluluvan myöntämistä työnteon perusteella, ja se korvaa aiemman 36 §:n 5 momentin.

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan säännöksellä selkiytetään erityisesti tilanteita, joissa maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä koskevan perustellun epäilyn katsotaan syntyneen työntekoa koskevassa oleskelulupahakemuksessa. Säännöksen tarkoituksena on, että oleskelulupaharkinnassa tehdään kokonaisarviointi, jossa otettaisiin huomioon työntekijän etu ja tapaukseen liittyvät olosuhteet. Kokonaisarvioinnin tarkoituksena on arvioida, onko hakijalla aito tarkoitus tulla suorittamaan työtehtävää, johon lupaa haetaan, työnantajan työntekijänä. Jos tarkoitus on aito, niin jokin muu yksittäinen seikka, vaikka olisikin moitittava, ei sellaisenaan välttämättä riittäisi antamaan sellaista painoa maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämisen tarkoitukselle, että oleskelulupahakemus olisi hylättävä. Arviossa tulee kuitenkin huomioida myös, kuinka moitittavasta seikasta on kyse.

Jos hakemuksessa annettujen tietojen tai siihen liitettyjen asiakirjojen perusteella syntyy perusteltua aiheetta epäillä hakemuksen ja maahantulon todellista tarkoitusta, arvioidaan annettujen tietojen luotettavuutta suhteessa

työnantajan luotettavuuteen ja suhteessa hakijan esittämiin selvityksiin. (HE 26/2024 vp.)

Arvioinnissa otetaan huomioon, onko työnantaja täyttänyt työnantajavelvoitteensa aiemmin. Jos työnantaja on aiemmin ja etenkin jo pitkäaikaisesti toiminut moitteettomalla tavalla työntekoa koskevissa oleskelulupa-asioissa ja työnantajavelvoitteiden täyttämässä, on todennäköisempää, että työsuhde on kunnossa ja edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle ovat olemassa. Kokonaisarvioinnissa on siten aina arvioitava paitsi hakijan esittämiä tietoja, myös työnantajan luotettavuutta. (HE 26/2024 vp.)

Ulkomaalaislain 36 d §:n 2 momentti ei suoraan tule sovellettavaksi oleskeluluvan peruuttamisesta päätettäessä. Työnteon perusteella myönnetyn luvan peruuttamista harkittaessa ulkomaalaislain 36 d §:n 2 momentista saa kuitenkin viitteitä siihen, mitä oleskeluluvan peruuttamisen kokonaisharkinnassa on otettava huomioon.

6 Oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuus – 36 e §

Ulkomaalaislain 36 e §:n mukaan poiketen siitä, mitä 36 ja 36 a–36 d §:ssä säädetään, oleskelulupa kuitenkin myönnetään, jos oleskeluluvan epääminen olisi kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta eikä myöntämättä jättäminen ole tarpeen yleisen lainkuullisuuden, maahanmuuton hallinnan tai sisäisen turvallisuuden vuoksi.

Ulkomaalaislain 36 e §:n 2 momentti edellyttää, että jos ulkomaalainen on ennen oleskelulupahakemuksen ratkaisemista määrätty karkotettavaksi tai käännytettäväksi eikä uuden maastapoistamispäätöksen tekemiselle katsota olevan tarvetta, otetaan 1 momentissa tarkoitettussa harkinnassa lisäksi huomioon se, että ulkomaalainen on jo määrätty poistettavaksi maasta.

Koska 36 a–d §:n sanamuoto on kirjoitettu ehdottomaan muotoon, on hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan ollut tarpeen säätää pykälä kokonaisharkinnasta sellaisiin tilanteisiin, joissa oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta. Tällä on tarkoitus varautua tilanteisiin, joissa oleskeluluvan epäämiselle ei olisi olosuhteet huomioon ottaen hakijan, viranomaisten tai yhteiskunnankaan kannalta järkevää syytä tai perustetta, vaikka lain sanamuodon mukaan se tulisi evätä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan kyse olisi pääsääntöisesti tilanteista, jossa henkilö ei ole itse voinut vaikuttaa olosuhteisiin. Säännöksen soveltamisen kynnys on korkea. Säännöksellä pyritään estämään tilanteet, joissa oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon asiaan liittyvät olosuhteet kokonaisuudessaan. Kohtuuttomuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös ulkomaalaislain 146 §:n säännös maasta poistamisen kokonaisharkinnasta, eikä oleskelulupaa ole syytä evätä, jos maasta poistaminen ei 146 §:n perusteella ole mahdollista. Lisää maasta poistamisen kokonaisharkinnasta voi lukea Maastapoistamisohjeen luvusta 2.6. Kokonaisharkinta.

Hallituksen esityksen (HE 51/2026 vp) mukaan oleskelulupahakemuksen perusteella ei olisi enää tarvetta arvioida maasta poistamista koskevaa asiaa uudestaan, vaan riittävää olisi tehdä 36 e §:n mukainen harkinta. Tässä harkinnassa otettaisiin huomioon se, että hakija on jo määrätty poistettavaksi maasta, mikä myös lähtökohtaisesti kaventaisi mahdollisuutta myöntää lupa 1 momentin perusteella. Ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentti korostaa pääsääntöä, että hakijalle tehdään lähtökohtaisesti vain yksi käännyttämis- tai karkottamispäätös. Tarkoituksena on välttää uusien, mahdollisesti moninkertaisten maastapoistamispäätösten tekemistä. UlkL 36 e §:n mukaisessa kohtuuttomuusharkinnassa voidaan huomioida myös sellaiset seikat, jotka eivät ole olleet olemassa tehtäessä aiempaa maastapoistamispäätöstä. Tällaisia ovat myös perhe-elämän suoja ja lapsen etu, jotka tulevat huomioiduksi myös perhesidelupaa koskevassa kokonaisharkinnassa. Näissä tilanteissa uudet seikat tulevat siis huomioitua oleskelulupaharkinnassa eikä tarvetta ole tehdä niiden vuoksi uutta maastapoistamispäätöstä. (HE 51/2026 vp.)
Maastapoistamispäätöksiä käsitellään tarkemmin ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta.

[Linkki - Ohje ulkomaalaisen maasta poistamisesta](#)

Tehtäessä ulkomaalaislain 36 e §:n mukaista kohtuuttomuusharkintaa, on asiassa huomioitava kaikki seikat ja olosuhteet, kuten hakijan oma tausta ja toiminta (mukaan lukien mahdollinen aiempi maastapoistamispäätös) sekä hänen työsuhteeseensa ja työnantajaansa liittyvät seikat.

Kohtuuttomuusharkinnassa tulee myös huomioida hakijan yksilöllinen tilanne ja esimerkiksi siteet Suomeen. Perhesideperusteisissa hakemuksissa kohtuuttomuusharkinnassa painoarvoa on annettava erityisesti perhe-elämän suojalle ja ensisijaisesti lapsen edulle, jotka voivat poikkeustilanteissa johtaa lain vaatimuksista poikkeamiseen.

Työperäisissä hakemuksissa taas kohtuuttomuusarviossa tulee ottaa huomioon esimerkiksi eri alojen erilaiset rekrytointikäytännöt ja luvan epäämisen kohtuuttomuus työnantajan kannalta. Kohtuuttomuusharkinnassa arvioidaan hakijan toiminnan moitittavuutta suhteessa työnantajaan liittyviin seikkoihin, kuten työnantajan taloudellisiin toimintaedellytyksiin. Hakijan moitittavalle toiminnalle on kuitenkin lähtökohtaisesti annettava enemmän painoarvoa kuin esimerkiksi työnantajan taloudelliselle tilanteelle tai toimintaedellytyksille. Kohtuuttomuuden kynnys on työperusteisissa luvissa lähtökohtaisesti korkea verrattuna esim. perhesideperusteisiin hakemuksiin.

Joissakin tilanteissa luvan epääminen voi olla kohtuutonta, vaikka jokin ulkomaalaislain mukainen luvan epäämisperuste täyttyisikin. Harkinnassa painoarvoa tulee antaa hakijan toiminnan moitittavuudelle. Lisäksi epäselvissä laintulkinnallisissa tilanteissa tulisi ottaa huomioon ulkomaalaislain 5 § sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta. Mikäli hakija on toiminut erityisen moitittavasti, ei luvan epääminen ole kohtuutonta, ottaen huomioon myös lain esitöissä mainittu yhteiskunnallinen ulottuvuus hallitun maahanmuuton näkökulmasta.

Lain esitöiden (HE 26/2024 vp) mukaan oleskeluluvan epääminen ihmiskaupan uhrilta olisi kohtuutonta, jos tälle muutoin oltaisi myöntämässä oleskelulupaa. Ihmiskauppailmiön näkökulmasta on mahdollista, että uhri on joutunut oleskelemaan tai työskentelemään laittomasti Suomessa hyväksikäytön kohteena ollessaan. Tällaisessa tapauksessa luvan epääminen ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan nojalla olisi kohtuutonta. Ihmiskaupan uhrin on myös mahdollista hakea oleskelulupaa ulkomaalaislain 52 d §:n perusteella, jos hän on oleskellut tai työskennellyt maassa laittomasti.

Ylipäätään on perusteltua, että tilanteissa, jotka lain mukaan tunnistavat ulkomaalaisen mahdollisuuden oleskella maassa ilman nimenomaista oleskeluoikeutta tai laittomasti, oleskelulupaa ei jatkossa voisi evätä yksistään tällä perusteella.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp) todetaan, että 36 e §:ää voitaisiin soveltaa ihmiskaupan uhrien kohdalla myös sovellettaessa 36 a §:n 7 kohtaa.

Vapaaehtoisen paluun avustuksella voidaan tukea ihmiskaupan uhrin turvallista paluuta. Sen vuoksi olisi kohtuutonta evätä häneltä aina mahdollisuus saada oleskelulupa Suomesta viiden vuoden ajaksi etenkin, kun tämä voisi vaikuttaa siltä, että ihmiskaupan uhriksi joutunutta ikään kuin itseään rangaistaisiin vakavan rikoksen kohteeksi joutumisesta.

7 Oleskeluluvan epääminen turvapaikkamenettelyn vuoksi – 36 f §

Ulkomaalaislain 36 f §:n 1 momentin mukaan oleskelulupaa työntöön, elinkeinon harjoittamisen tai opiskelun perusteella ei myönnetä, jos ulkomaalainen on hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua ja on hakenut oleskelulupaa ennen poistumistaan maasta kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa. Oleskeluluvan epääminen ei koske tilannetta, jossa ulkomaalaiselle on turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen myönnetty oleskelulupa.

Ulkomaalaislain 36 f §:n 2 momentin mukaan oleskelulupahakemus jätetään tutkimatta, jos se on tehty Suomessa 1 momentissa säädetyillä perusteilla turvapaikkamenettelyn ollessa vireillä tai turvapaikkamenettelyn päätyttyä ennen kuin ulkomaalainen on poistunut maasta.

Ulkomaalaislain 36 f §:n 3 momentin mukaan säännöstä ei sovelleta tilapäistä suojelua saaneisiin, jotka hakevat oleskelulupaa tilapäisen suojelun aikana tai välittömästi sen jälkeen poistumatta maasta.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan säännöksellä on tarkoitus estää kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle. Kaistanvaihdon kieltäminen pitää sisällään oleskeluluvan hakemisen turvapaikkamenettelyn aikana tai sen päätyttyä, kun ulkomaalainen oleskelee vielä maassa. Jotta turvapaikkaa hakenut voisi saada oleskeluluvan pykälässä tarkoitetuilla perusteilla, hänen pitää poistua Suomesta ja hakea oleskelulupaa kotimaastaan tai pysyvistä asuinmaastaan ulkomaalaislain 60 §:n mukaisesti. Käyminen jossain Suomen naapurivaltiossa ja palaaminen pian takaisin Suomeen ei kuitenkaan poistaisi kaistanvaihdon kiellon vaikutusta.

Mikäli lupa tulee evätä ulkomaalaislain 36 f §:n nojalla, ei asiassa sovelleta ulkomaalaislain 36 e §:n mukaista kohtuuttomuusharkintaa. Ulkomaalaislain 36 f §:ää sovelletaan kaikkiin työ- ja opiskeluperusteisiin lupiin. Kaistanvaihtokieltä koskee siis esimerkiksi myös tutkinnon suorittaneen lupaa, jos hakijalla ei missään vaiheessa ole ollut oleskelulupaa Suomessa, vaan oleskeluoikeus ja opiskelu on perustunut vireillä olevaan turvapaikkahakemukseen. Vaikka opiskelijan oleskelulupaa haettaessa sovelletaan pääsääntöisesti niin

kutsuttua tutkija- ja opiskelijalakia, ulkomaalaislain 36 f § soveltuu oleskelulupaa opiskelun perusteella hakeviin turvapaikanhakijoihin.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp) mukaan 36 f §:n soveltamisalaan kuuluvat myös kausityölain perusteella myönnettävät kausityöoleskeluluvat.

Kaistanvaihtokielto koskee myös tilanteita, joissa hakijalla on ollut vireillä turvapaikkahakemus, mutta hän peruuttaa hakemuksensa ja hakee sen jälkeen oleskelulupaa työn tai opiskelun perusteella poistumatta maasta kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa.

Turvapaikkamenettelyn aikana saatu työpaikka ei olisi maasta poistamisen esteenä kielteisen päätöksen saaneilla. Maasta poistamisen esteenä on aiemmin voinut olla vireillä oleva oleskelulupahakemus esimerkiksi työnteon perusteella. Kun oleskelulupaa turvapaikkamenettelyn jälkeen ei voida säännöksen mukaan myöntää ennen Suomesta poistumista, ei ole perustetta lykätä tai estää maasta poistamista vireillä olevan oleskelulupahakemuksen vuoksi. (HE 26/2024 vp.)

Tilanteita, joissa tehdään tutkimattajättämispäätös 36 f § nojalla

Jos turvapaikkaa hakenut hakija hakee Suomessa ensimmäistä oleskelulupaa ja poistuu Suomesta, hänelle tehdään tutkimattajättämispäätös. Hakijan tulee poistua Suomesta ja vasta tämän jälkeen hän voi hakea lupaa kotimaassaan/pysyvässä asuinmaassaan. Myöskään käyminen jossain Suomen naapurivaltiossa ja palaaminen takaisin Suomeen ei poista kaistanvaihdon kiellon vaikutusta. Merkityksellistä on siis hakemuksen vireillepanon ajankohta.

Jos hakijalla on ollut aiemmin oleskelulupa, jonka voimassaolo on päättynyt ja hän hakee luvan päättymisen jälkeen turvapaikkaa ja turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana tai kielteisen päätöksen saatuaan jatko-oleskelulupaa, kyse on kaistanvaihtokiellosta ja hakijalle tehdään tutkimattajättämispäätös. Hakijalla on esimerkiksi voinut olla työntekijän oleskelulupa, joka on päättynyt tai jatkolupahakemukseen on tehty kielteinen päätös, jonka jälkeen hakija on hakenut turvapaikkaa. Turvapaikka-asian ollessa kesken tai sen jälkeen hakija on hakenut (uudelleen) jatkolupaa. Hakijalle tehdään tutkimattajättämispäätös työntekijän oleskelulupa-asiaan, koska turvapaikkahakemuksen tekemisen jälkeen tulee aina poistua asuin- tai kotimaahan ennen kuin voi hakea oleskelulupaa.

Hallituksen esityksessä ei mainita mitään tilanteista, joissa hakijalle on aiemmin myönnetty oleskelulupa, koska lause: "Oleskeluluvan epäminen ei koske tilannetta, jossa ulkomaalaiselle on turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen myönnetty oleskelulupa" lisättiin pykälään vasta lakiesityksen ollessa hallintovaliokunnan käsittelyssä. Hallintovaliokunta toteaa mietinnössään (HaVM 13/2024 vp) kyseisestä kohdasta näin: "Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että kaistanvaihdon kiellon on tarkoitus kohdistua niihin henkilöihin, jotka ovat jättäneet työ- tai koulutusperusteisen oleskelulupahakemuksen välittömästi turvapaikkamenettelyn jälkeen ja oleskelevat maassa vielä ilman oleskelulupaa. Jos henkilölle on jo myönnetty oleskelulupa jollain perusteella, kyseessä ei ole säännöksessä tarkoitettu kaistanvaihto. Sääntely sen sijaan soveltuu tilanteessa, jossa henkilöllä on aiemmin ollut oleskelulupa, jonka voimassaolo on päättynyt ja hän on sen jälkeen hakenut turvapaikkaa. Valiokunta ehdottaa yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevin tavoin 1. lakiehdotuksen 36 f §:n 1 momenttia selvyuden vuoksi täsmennettäväksi niin, että oleskeluluvan epäminen säännöksen perusteella ei koske tilannetta, jossa ulkomaalaiselle on

turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen myönnetty oleskelulupa." Siten ulkomaalaislain 36 f § soveltuu tilanteissa, joissa hakijalle on myönnetty oleskelulupa ja hän on sen voimassaolon päättymisen jälkeen hakenut turvapaikkaa eikä hänelle ole myönnetty oleskelulupaa tuon turvapaikkaprosessin aikana tai sen jälkeen.

Kaistanvaihdon kiello koskee myös turvapaikkahakemuksensa peruuttanutta. Hakijan tulee turvapaikkahakemuksensa peruuttamisen jälkeen poistua maasta ja hakea ensimmäistä oleskelulupaa kotimaassaan. Ulkomaalaislain 36 f §:n sanamuoto edellyttää aina myös poistumista Suomesta asuin- tai kotimaahan, eli pelkkä turvapaikka-asian päättäminen ei siis riitä.

●●● Helsingin hallinto-oikeus arvioi 07.03.2025 antamassaan päätöksessä (1472/2025) siirtymäsäännöksen puutetta suhteessa kaistanvaihtoa koskevan kiellon soveltamiseen. Hallinto-oikeuden tulkinnan mukaan ratkaiseva ajankohta 36 f §:n soveltamiselle on päätöksentekohetki eikä hakemuksen vireytyshetki.

Asiassa oli ratkaistavana, oliko työntekijän oleskelulupaa koskeva hakemus voitu jättää tutkimatta ulkomaalaislain 36 f §:n 2 momentin nojalla. Hakija vetosi valituksessaan siihen, että laki oli muuttunut ennen kuin Migri antoi hänelle päätöksen. Hakijan mukaan viraston päätös oli sekä kohtuuton että hallinnon oikeusperiaatteiden vastainen.

Hallinto-oikeus totesi, että siirtymäsäännöksen puuttuessa hakijan tilanteeseen sovellettiin päätöksentekohetkellä voimassa olevaa lainsäädäntöä. Toisin sanoen 1.9.2024 voimaan tullut 36 f §:n 2 momentti soveltui hakijan tilanteeseen.

Hallinto-oikeus perusteli päätöstään sillä, että ulkomaalaislaissa on ollut lähtökohtana jo ennen lakimuutoksen voimaantuloa ensimmäisen oleskeluluvan hakeminen ulkomailta käsin. Suhteellisuusperiaatteen osalta hallinto-oikeus totesi, ettei ulkomaalaislain 36 f §:n sanamuodossa ole jätetty lainsoveltajalle harkintavaltaa. Säännöksen soveltamista ennen sen voimaantuloa tehtyihin hakemuksiin voitiin pitää lain tarkoituksen mukaisena, sillä lainsäätäjällä ei ole säätänyt siirtymäsäännöstä. Hallinto-oikeus katsoi, että Maahanmuuttoviraston oli tullut jättää valittajan työntekijän oleskelulupahakemus tutkimatta.

Tilanteita, joissa 36 f § ei sovellu

Kaistanvaihtokiello 36 f ei sovellu, jos hakija on hakenut ensin oleskelulupaa ja vasta sen jälkeen ensimmäistä kertaa turvapaikkaa eikä ole poistunut välissä kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa. Lain sanamuoto "turvapaikkamenettelyn ollessa vireillä tai turvapaikkamenettelyn päätyttyä" viittaa siihen, että turvapaikkahakemus on tehty ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä. Lisäksi lain esitöissä (HE 26/2024 vp) esitetyn mukaisesti kaistanvaihdon kiello koskee oleskeluluvan hakemista turvapaikkamenettelyn aikana tai sen päätyttyä, kun ulkomaalainen oleskelee vielä maassa. Tällaisessa tilanteessa tulee kuitenkin harkita, soveltuuko tapaukseen jokin ulkomaalaislain 36 a §:ssä tai 36 b §:ssä

luetelluista epäämisperusteista. Tällöin on aina suoritettava myös ulkomaalaislain 36 e §:n mukainen kohtuuttomuusharkinta.

[Linkki – Luku 2 Oleskeluluvan epäämisen yleiset perusteet – 36 a §](#)

[Linkki – Luku 3 Suomessa tapahtunut moitittava käyttäytyminen – 36 b §](#)

Jos turvapaikkaa hakenut hakija on poistunut Suomesta ja hän hakee ensimmäistä oleskelulupaa asuin- tai kotimaassaan, lupa voidaan myöntää työ-, opiskelu- tai elinkeinonharjoittamisen perusteella muiden edellytysten täytyessä. Hakija on noudattanut hänelle annettua maastapoistamispäätöstä.

Ulkomaalaislain 36 f §:n säännöstä ei ole tarkoitus soveltaa tilanteisiin, joissa turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen haetaan oleskelulupaa muulla kuin pykälässä tarkoitetuilla perusteilla. Esimerkiksi perhesideperusteissa hakemuksissa ei siten sovelleta ulkomaalaislain 36 f §:ää. Myöskään esimerkiksi ihmiskaupan uhrin oleskelulupiin ulkomaalaislain 36 f § ei sovellu.

Kaistanvaihdon kieltä ei ole tarkoitus soveltaa myöskään jatkolupaa myönnettäessä, kun hakijalle on jo aiemmin myönnetty oleskelulupa turvapaikkamenettelyn jälkeen. Hakija on esimerkiksi hakenut turvapaikkaa ja asian ollessa kesken hakenut työntekijän oleskelulupaa, joka on hänelle myönnetty. Hakija hakee jatkolupaa turvapaikka-asian ollessa edelleen kesken. Jatkolupa voidaan myöntää keskeneräisestä turvapaikka-asiasta huolimatta, koska hänelle on jo aiemmin myönnetty oleskelulupa. Hallintovaliokunnan mietintö huomioiden kansainvälisen suojelun hakeminen oleskeluluvan voimassaollessa ei estä jatko-oleskeluluvan saamista työntöön tai elinkeinon harjoittamisen perusteella, jos jatko-oleskelulupaa haetaan ensimmäisen oleskeluluvan edelleen ollessa voimassa. Tällöin ei ole kyse siitä, että hakija siirtyisi turvapaikkamenettelystä kaistanvaihdon kiellon piirissä olevaan oleskelulupamenettelyyn.

Kaistanvaihdosta turvapaikkamenettelystä ei ole kyse niissäkään tilanteissa, joissa ulkomaalaisella on aiemmin ollut oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella ja hän hakee sen voimassaolon päätyttyä oleskelulupaa työn tai opiskelun perusteella. Esimerkiksi hakijalla on ollut lupa toissijaisen suojelun perusteella, jonka jälkeen hän hakee työntekijän oleskelulupaa. Tällaisessa tilanteessa ei tehdä tutkimattajättämispäätöstä, vaan lupa voidaan myöntää.

Ulkomaalaislain 36 f § ei sovellu tilapäistä suojelua hakeneisiin henkilöihin siinäkään tapauksessa, jos tilapäistä suojelua ei ole myönnetty. Tilapäisestä suojelusta säädetään ulkomaalaislain 109 §:ssä ja se on erillinen prosessi/lupa kansainvälisestä suojelusta, joten tilapäistä suojelua ei voi rinnastaa kansainväliseen suojeluun eli turvapaikkamenettelyyn. Mikäli hakija on hakenut tilapäisen suojelun lisäksi myös kansainvälistä suojelua, eikä hänelle ole myönnetty mitään oleskelulupaa, soveltuu ulkomaalaislain 36 f §, jos hakija on hakenut oleskelulupaa ennen poistumistaan maasta kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa.

Ulkomaalaislain 36 f § ei myöskään sovellu tilanteissa, joissa hakijan suojeluasema on lakkautettu tai peruttu ja hän hakee oleskelulupaa työntöön tai opiskelun perusteella. Ulkomaalaislain 36 f §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan epääminen ei koske tilannetta, jossa ulkomaalaiselle on turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen myönnetty oleskelulupa. Tilanteessa, jossa suojeluasema lakkautetaan tai peruutetaan, on lupa kuitenkin alun perin myönnetty, joten tilanteen ei katsota rinnastuvan kielteiseen turvapaikkapäätökseen. Asiassa tulee selvittää muut luvan

myöntämisen edellytykset ja huomioida, että tosiseikoilla, jotka ovat johtaneet suojeluaseman lakkauttamiseen tai peruuttamiseen, voi olla merkitystä arvioitaessa ulkomaalaislain 36 a-b §:n mukaista luvan myöntämisen edellytyksiä.

Jos ulkomaalainen on hakenut kansainvälistä suojelua ja hänelle on myönnetty turvapaikkamenettelyn päätteeksi oleskelulupa, jonka jälkeen hän hakee jatko-oleskelulupaa työnteen, elinkeinon harjoittamisen tai opiskelun perusteella, ei ulkomaalaislain 36 f § sovellu, sillä 36 f §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan epääminen ei koske tilannetta, jossa ulkomaalaiselle on turvapaikkamenettelyn aikana tai sen jälkeen myönnetty oleskelulupa. Lain esitöissä (HE 26/2024 vp) ei ole erikseen eritelty oleskelulupia, joihin 36 f §:n 1 momentissa viitataan, koska 1 momenttia täydennettiin tältä osin vasta lakiesityksen ollessa hallintovaliokunnan käsittelyssä. Tutkija- ja opiskelijalain 2 §:n mukaan hakijalle ei kuitenkaan voida myöntää jatkolupaa, jos hakijalla on yhä vireillä kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tai jos hänelle on myönnetty kansainvälistä suojelua.

Hallintovaliokunta toteaa mietinnössään (HaVM 13/2024 vp) kyseisestä kohdasta näin: "Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että kaistanvaihdon kiellon on tarkoitus kohdistua niihin henkilöihin, jotka ovat jättäneet työ- tai koulutusperusteisen oleskelulupahakemuksen välittömästi turvapaikkamenettelyn jälkeen ja oleskelevat maassa vielä ilman oleskelulupaa. Jos henkilölle on jo myönnetty oleskelulupa jollain perusteella, kyseessä ei ole säännöksessä tarkoitettu kaistanvaihto." Täten turvapaikkamenettelyn aikana tai sen päätteeksi myönnetty mikä tahansa oleskelulupa vaikuttaa siten, että 36 f § ei sovellu. Tällaisia oleskelulupia voivat olla esimerkiksi ulkomaalaislain 52 §:n mukainen oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä tai ulkomaalaislain 89 §:n nojalla myönnettävä oleskelulupa palautuskieltoa sovellettaessa.